

Scientia

Barbara Havelková:
Jak právní systém
přehlíží ženy **20**

Historie

Díky vám jsem tady.
Setkání s porodníkem
po 40 letech **34**

Studenti

Anna Beránková:
V gamelanovém
orchestru **46**

Varia

Heraldik Buben:
Za každým erbem
je příběh **50**

Alumni

Julie Šislerová:
Technologie jsou
i pro holky **56**

**Dnes už jsme trochu dál,
když se ale podíváme na
evropský Index genderové
rovnosti, ve srovnání
s ostatními státy EU je
Česká republika stále
na chvostu.**

Monika Ladmanová:
Příležitost musí dostávat i ženy / **16**

UK Point

Informace a služby na jednom místě

Celetná 13, Praha 1
info@cuni.cz | (+420) 224 491 850
ukpoint.cuni.cz

**Informační centrum UK • Centrum Carolina • Staff Welcome Centre
Klub Alumni • akce pro české i zahraniční studenty
benefitní program pro zaměstnance UK**

**Vážené a milé čtenářky,
vážení a milí čtenáři,
vážené a milé čtenářstvo,**

FOTO Vladimír Šigut

nové vydání magazínu Forum tentokrát Univerzita Karlova věnuje jednomu z klíčových témat naší doby: rovným příležitostem. Tedy férovému a poctivému přístupu. Snad i z úvodního rozšířeného pozdravení je patrné, že si na UK vážíme všech bez rozdílu. Bývaly doby – a není tomu tak dávno –, kdy k úspěchu, a to nejen v akademickém prostředí, mívali blíže různě privilegovaní. Obvykle šlo o sociální, politický či ekonomický kapitál, etnicitu nebo gender. To je, věřím, pryč. Dnešní Univerzita Karlova je sice tradiční institucí, ovšem vyznávající moderní principy. Snaží se dávat všem nadaným lidem stejnou příležitost, aby vynikli ve studiu, ve vědě či v dané práci. Na UK nikoho „neškatulkujeme“. Osobně jsem hrdý, že právě naše univerzita patří v řadě ohledů k průkopnicím. Nejen na stránkách tohoto časopisu se pravidelně objevují příběhy kolegů a kolegů s rozličnými hendikepy, kteří museli překonat nejrůznější překážky, aby se plnohodnotně zapojili do řad naší akademické obce, ač jsou třeba i nevidomí, neslyšící nebo mají pohybové omezení či málo peněz „dovolit si“ studium. Všem jmenovaným vycházíme vstříc, systémově se snažíme pomáhat.

Aktuální Forum – jehož rozsah jsme výjimečně o osm stran rozšířili – budiž dokladem, že se na Karlovce děje plno skvělých věcí. Jsem sice fyzik i univerzitní „vyšší management“, ale také otec, takže dobře vím, jak náročné je skloubit práci a rodinu a kolik náročné a láskyplné péče věnují ženy naší budoucnosti. Naším dětem. A dobře vím, jak je pro kolegyně-matky náročné setrvat ve vědě, ve špičkovém výzkumu nebo výuce. Naštěstí také jasně vidím, že se naše alma mater poslední roky snaží

neházet je „přes palubu“, že nabízí řadu programů pro kariérní rozvoj, že věnuje péči svým zaměstnankyním a zaměstnancům (píšeme v tomto čísle třeba o smyslu programu HR Award) a že myslí i na ženy-vědkyně (a nejen na ně), abychom neztráceli jejich potenciál.

Jsme univerzitou, kterou poprvé v dějinách vede žena, rektorka Milena Králíčková. I proto, že ona sama dokázala skloubit vědu s rodinnými a pracovními povinnostmi, dbá od počátku mandátu, aby UK těmto tématům věnovala pozornost. A my ji věnujeme, jak v čísle ukazují rozhovory s Marií Vymazalovou nebo Danielem Bartoněm či s našimi úspěšnými alumni: se zmocněnkyní vlády pro lidská práva Klárou Šimáčkovou Laurenčíkovou nebo s Monikou Ladmanovou, vedoucí Zastoupení Evropské komise v ČR. Součástí Evropské unie jsme už dvacet let! I to si několika články připomínáme. Víme, kam patříme!

Přeji vám inspirativní čtení plné respektu a úcty nejen k sobě samým, ale i k druhým.

Martin Vlach
prorektor UK pro vnější vztahy

Aktuální články i archiv
tištěných vydání najdete
na ukforum.cz

12

Obsah

Forum 2/2024, sešit č. 66
Časopis Univerzity Karlovy

Vydává

Univerzita Karlova

Redakce

Ovocný trh 5, 116 36 Praha 1,
Odbor vnějších vztahů

Redakci řídí

Tereza Kústková

Odpovědný redaktor

Jiří Novák

Telefon

224 491 248

E-mail

forum@cuni.cz

Grafická úprava

Filip Blažek, Eliška Kudrnovská,
Designiq

Foto na titulní straně

Hynek Glos

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Redakce si vyhrazuje právo na úpravu
autorských příspěvků a jejich krácení.

Forum je rozšiřováno zdarma na
akademické půdě. Vychází čtvrtletně.
Za obsah článku plně zodpovídá jeho autor.

Stanoviska obsažená v textu nemusejí
vyjadřovat názor redakce.

Vaše ohlasy, připomínky a tipy na další
námetky pro Forum uvítáme na adrese
forum@cuni.cz.

Toto číslo vyšlo v květnu 2024.

Registrace MK ČR 72 79

Tištěná verze: ISSN 1211-1724

Rozhovor

MARIE VYMAZALOVÁ – Rovné příležitosti
jsou téma, s nímž se na UK počítá / 4

Téma

HR Award: Lepší podmínky
pro vědce a vědkyně / 6

KLÁRA ŠIMÁČKOVÁ LAURENČÍKOVÁ –
Hejty už tolik neprožívám / 8

DANIEL BARTOŇ – Genderman roku / 12

MONIKA LADMANOVÁ – Příležitost musí
dostávat i ženy / 16

BARBARA HAVELKOVÁ – Jak právní systém
přehlíží ženy / 20

RADOMÍRA HOUŠKOVÁ – Zlobivý žák je
vizitkou učitele / 22

Scientia

JITKA GELNAROVÁ – Kam zmizely
ženy?! / 26

MIROSLAV KOBLÍŽEK – Patology AI
nenahradí / 28

40

LIBUŠE HECZKOVÁ –
Vědkyně 20. století nebyly
žádné světice / 32

Historie

Jmenuji se Martin. A díky
vám jsem tady / 34

Genius loci

Kolej a menza Albertov / 38

Studenti

BARBORA MECHÚROVÁ – Zhmotněný
sen? MedicRise / 40

VÍT POKORNÝ – Okcitánsky se stále
domluvíte / 42

ANNA BERÁNKOVÁ – Hudba
gamelanového orchestru je
jako meditace / 46

Varia

MILAN BUBEN – Za každým
erbem je příběh / 50

58

Knihy

IVO ŠTEFAN – Středověká Praha?
Poprvé komplexně / 54

Alumni

JULIE ŠISLEROVÁ – Technologie
jsou i pro holky / 56

NIKOL KRAFT – Taktovka se
přeceňuje / 58

EVA PERGLEROVÁ – Mount
Everest. Výš už to nejde / 62

Kronika / 66

Postscriptum

Netočít se v kruhu / 72

28

Rovné příležitosti jsou téma, s nímž se na UK počítá

Daří se vám mít v této oblasti přehled i na rodičovské dovolené?

Snažím se (*smích*). Velice proto oceňuji, že například zasedání Akademického senátu UK mohou sledovat online a díky tomu jsem v obraze o důležitém dění jak uvnitř, tak vně univerzity. Vedle toho využívám informace ze sociálních sítí UK a samozřejmě se snažím navštěvovat kolegyně a kolegy, abych se udržela v obraze a snaže se mi jednou do pracovního procesu vrátilo.

Objevila jste díky péči o miminko, respektive s novým denním programem, také nová témata týkající se rovných příležitostí?

Je úsměvné, jak na univerzitní prostředí hledím stále prostřednictvím této agendy, jen se mi ten úhel pohledu díky narození dcerky dost rozšířil. Například, ať už rodič s kočárkem, tak znevýhodnění studující, ti všichni potřebují co nejvíce bezbariérové prostředí, což má na starosti právě odbor UK Point, a nejen díky němu jsem si byla již dříve vědoma, že jde o důležité téma. Ovšem až když řešíte každý schod či úzké nebo těžké dveře denně, dostane se vám to skutečně pod kůži.

Také jsem si vyzkoušela možnost přihlásit se na zaměstnanecké celoživotní vzdělávání i během rodičovské či mateřské dovolené. Absolvovala jsem jeden z kurzů Centra celoživotního vzdělávání

Obecně vidím, že od nástupu rektorky Mileny Králíčkové je téma rovných příležitostí přijímáno automatictěji.

„S mou agendou jsem stále spojena, ale díky mateřství ji vnímám zase z jiného pohledu,“ říká Marie Vymazalová, jež měla až do narození dcerky v kolegiu rektorky Univerzity Karlovy na starosti problematiku sociálních záležitostí, rovných příležitostí a udržitelného rozvoje.

TEXT Jitka Jiříčková FOTO Michal Novotný

UK k výsledkům učení. Snažím se tak rozvíjet svou pedagogickou činnost, kterou vykonávám na Katolické teologické fakultě UK, tedy to, co je nyní pro mě reálné a dostupné, a přitom také stále potřebné a přínosné. Paradoxně mi totiž mateřská dovolená dala prostor na věci, na které jsem v plném pracovním procesu neměla čas.

Jak na tom podle vás Univerzita Karlova v nastavování podmínek rovných příležitostí je?

Předesílám, že můj pohled na tuto problematiku není objektivní, mohu ji hodnotit jen z pohledu z ústředí UK. Mnoho důležitých věcí se děje na jednotlivých fakultách, jež jsou specifické pro konkrétní obory a pro samotnou věc jsou velmi přínosné. Obecně vidím, že od nástupu rektorky Mileny Králíčkové je téma rovných příležitostí přijímáno automatictěji. Je to téma, s nímž se už opravdu počítá jak na úrovni velkých grémií, tak například i během kolegia rektorky, kde se tyto principy uplatňu-

jí třeba v rámci příprav nejrůznějších materiálů, jež na první pohled s rovnými příležitostmi nesouvisí.

Toto je podle mě velký posun, který vytváří tématu rovných příležitostí základní podhoubí, díky němuž se pak dílčí problémy mohou snáze a efektivněji řešit. Skvělé také je, že na UK je toto téma pojímáno daleko komplexněji než pouze ve vztahu k genderu (jak ho někdo ve zjednodušené verzi může vnímat). Snažíme se, aby se téma rovných příležitostí vztahovalo například k mladým vyučujícím, mladým vědcům a vědkyním nebo také k seniornějším zaměstnancům, protože ti řeší zase jiné výzvy. Nemusí se starat o děti, ale třeba o rodiče či jinou osobu v rodině.

S tím souvisí i šetření, které UK provádí k situaci zaměstnanců pečujících o osobu závislou. Co by se pro ně mělo do budoucna změnit, respektive zlepšit?

Šetřením se snaží univerzita zmapovat, kolik takto potřebných lidí na UK

vlastně je a o jaké specifické skupiny jde. Jak již bylo řečeno, nejedná se pouze o rodiče, což je zrovna dobře dohledatelná skupina, ale také o osoby, jež pečují o někoho v rodině, a ty už tak snadno dohledatelné nejsou. Chci upozornit, že dotazníkovým šetřením nejde o to zasahovat lidem do soukromí, ale zmapovat si situaci a na jejím základě pak vytvářet fungující nástroje, jež by pomohly těmto lidem skloubit pracovní naplnění a seberealizaci s péčí o blízkou osobu. Vzhledem k tomu, že v našem konkrétním prostředí otevíráme celkem novou problematiku, potřebujeme vědět, co pro jednotlivé lidi představuje překážky, v čem a kde přesně by potřebovali pomoci. Tímto bych tedy chtěla všechny zaměstnance poprosit o ochotu a vstřícnost při vyplňování dotazníku, protože je to jediná cesta, jak se může vedení univerzity dozvědět, jakým způsobem k nim pomoci a podporu směřovat. Dotazník přišel na začátku května do e-mailových schránek.

V době vydání tohoto rozhovoru je také uzávěrka přihlášek kandidátů na Cenu za přínos k rovným příležitostem – Cenu manželů Coriových. Co je jejím cílem?

Ocenění všech, kterým na uplatňování principu rovných příležitostí záleží, a samozřejmě i propagace tématu. V období 2019–2020 probíhal na UK genderový audit, na jehož základě se připravoval plán rovných příležitostí. V rámci tohoto plánu se vytvořilo několik oblastí, jak rovné příležitosti rozvíjet – od realizace dětských skupin, podpory mladých vědeckých pracovníků až k propagaci samotných témat. A právě Cena manželů Coriových je skvělá forma, jak k tématu rovných příležitostí a ke konkrétním aktivitám v této oblasti přitáhnout

PhDr. Ing. Marie Vymazalová, Ph.D. Působí na Ústavu dějin křesťanského umění KTF UK, kde byla v letech 2018–2021 rovněž proděkanou pro rozvoj a vnější vztahy. Až do narození dcerky byla členkou kolegia rektorky, kde měla na starosti problematiku sociálních záležitostí, rovných příležitostí a udržitelného rozvoje (nyní tuto agendu vykonává Ing. Lenka Henebergová). Momentálně je na rodičovské dovolené.

pozornost. Máme nyní před sebou první ročník, ocenění bude uděleno spolu s Cenou Arnošta z Pardubic při oslavách 17. listopadu.

Proč cena nese název právě manželů Coriových?

Na Radě pro rovné příležitosti padaly různé nápady, ale vyhrál tento, právě proto, že je v názvu zastoupen jak muž, tak žena. Gerty Theresa a Carl Ferdinand Coriovi byli manželským párem

vědců, kteří společně získali Nobelovu cenu za medicínu. A navíc jsou oba rodáci z Prahy, kteří se seznámili během studia na Německé univerzitě v Praze. Šťastně se tak v názvu ceny propojilo tolik krásných věcí souvisejících jak s univerzitou, tak s rovnými příležitostmi, že nakonec jednomyslně vyhrál tento název.

HR Award: Lepší podmínky pro vědce a vědkyně

V letošním roce je to již pět let, co Univerzita Karlova získala certifikát HR Award, který cílí na zlepšování pracovních podmínek zaměstnankyň a zaměstnanců na výzkumných institucích napříč Evropou. Co vše to Univerzitě Karlově přineslo a jaké jsou plány do dalších let?

TEXT Pavla Hubálková FOTO Hynek Glos

„Human Resources Strategy for Researchers (HRS4R) je evropská strategie, která se snaží zlepšit pracovní podmínky vědců a vědkyň na výzkumných institucích napříč Evropou. Pokud se to dané instituci daří, získá od Evropské komise ocenění HR Excellence in Research, takzvané HR Award – Univerzita Karlova ho získala v únoru 2019,“ vysvětluje Věra Štátná, koordinátorka pro HR Award na Univerzitě Karlově.

Strategii lze vnímat jako doporučení dobré praxe. Každá instituce si sama analyzuje a identifikuje, kde má mezery a nedostatky, a následně navrhuje akční plán kroků a opatření, jak se s těmito problémy vypořádat. Univerzita Karlova se k Evropské chartě pro výzkumné pracovníky a Kodexu chování pro přijímání výzkumných pracovníků přihlásila v roce 2017, v roce 2019 získala certifikát HR Award a zahájila první akční plán (2019–2020). V roce 2021 proběhlo průběžné mezinárodní hodnocení, které pro Univerzitu Karlovu dopadlo velmi dobře, a odstartoval druhý akční plán (2021–2023). V letošním roce čeká Univerzitu Karlovu mezinárodní hodnocení, obhajoba certifikátu HR Award a třetí akční plán na období 2024–2026.

„Práce na jednotlivých aktivitách našeho tříletého akčního plánu byla velmi intenzivní a děkuji všem, kteří se na nich podíleli. Jsem přitom velmi ráda, že mohu konstatovat, že v řadě oblastí jsme učinili významný posun vpřed. Obdobnou radost mám z pozitivní zpětné vazby od jednotlivců působících na UK, kteří si všímají, že se věci mění. Na začátku byla řada osob skeptická, aktivity zastřešené pod "HR Award" považovali za nutný, ale částečně prázdný projekt, který toho mnoho nezmění. Místo toho ale nyní vidí konkrétní výstupy a změny,“ říká rektorka UK Milena Králíčková.

Rovné příležitosti i internacionalizace

„Pro první akční plány si Univerzita Karlova zvolila několik klíčových bodů, na které jsme se prioritně zaměřili, nejde měnit vše najednou,“ vysvětluje Věra Štátná. Jednou z hlavních oblastí byl například nábor nových zaměstnanců a kariérní rozvoj. „Vznikl nový Řád výběrového řízení, který zohledňuje principy takzvaného open, transparent and merit-based recruitment – otevřeného transparentního výběrového řízení založeného na věcném hledisku,“ říká František

Lukáš, vedoucí Personálního a mzdového oddělení rektorátu UK.

Na Univerzitě Karlově také vznikl nový kariérní web a příručka pro zaměstnance, kde se všichni zájemci dozví základní informace o univerzitě, podrobnosti o výběrových řízeních, ale například i informace o zaměstnaneckých benefitech a řadu dalších praktických informací. Rozšířila se i nabídka celoživotního vzdělávání a aktivit pro rozvoj a well-being zaměstnanců. Vznikl i speciální web pro doktorandy a doktorandky, který přehledně shrnuje nabídku doplňkových kurzů doktorského studia.

Druhým klíčovým tématem byly rovné příležitosti a zajištění sociálního bezpečí pro celou akademickou obec i všechny zaměstnance a zaměstnankyň. „Rovné příležitosti na Univerzitě Karlově vnímáme jako průřezové téma, jemuž je třeba věnovat pozornost nejen na úrovni sladování rodinného a pracovního života, při výběrových řízeních či v rámci prevence nerovného zacházení a nevhodného chování, ale i v oblasti rozvoje pedagogických kompetencí či genderové dimenze ve výzkumu,“ říká koordinátorka agendy rovných příležitostí Iveta Bayerová.

Další důležitou oblastí změn byla internacionalizace, kdy například v rámci UK Pointu vzniklo Staff Welcome Centre, jež poskytuje nejen služby a praktické rady přijíždějícím zahraničním kolegům a kolegyním a jejich rodinám, ale pomáhá například i fakultám v otázkách daní a pojištění. „S internacionalizací výrazně souvisí i to, že je kladen velký důraz na bilingvní prostředí tak, aby všechny pracovní dokumenty, weby fakult, předpisy a strategické záměry byly dostupné i v angličtině,“ doplňuje Simona Teplá, vedoucí Staff Welcome Centre.

Plány na další roky? Udržitelný rozvoj a popularizace vědy

„I když se univerzitě podařilo se v řadě oblastí významně posunout, bude v nich pokračovat i v následujícím tříletém období. Prioritou zůstává oblast výběrových řízení a jejich technického zabezpečení, kariérní rozvoj a oblast hodnocení zaměstnanců a zaměstnankyň, zlepšování jejich pracovních podmínek a well-beingu, podpora doktorandek a doktorandů, postdoktorandek a postdoktorandů, oblast internacionalizace, otevřená věda, podpory získávání mezinárodních grantů či rozvoje podpůrných IT systémů,“ vyjmenovává Věra Štátná.

Pro nový akční plán si Univerzita Karlova vytyčila i čtyři nová témata, a to konkrétně: etika a rozvoj sociálního bezpečí na univerzitě (zejména skrze práci ombudsmanky a fakultních ombudso-
sob); oblast udržitelného rozvoje; popularizace výsledků vědecké práce našich akademiček a akademiků či ustavení panelu začínajících vědkyň a vědců, se kterými bude vedení univerzity konzultovat důležitá témata týkající se rozvoje vědy a výzkumu na UK.

Co se i díky HR Award povedlo?

- Proběhlo komplexní šetření spokojenosti zaměstnankyň a zaměstnanců v rámci genderového auditu
- Vznikla pozice univerzitní ombudsmanky a fakultních ombudso-
sob
- Vzniklo CU Staff Welcome Centre
- Vznikla Doktorská platforma na podporu doktorandů a doktorandek a Postdoctoral Hub sdružující postdoktorandy a postdoktorandky
- Vznikl Plán rovných příležitostí a byla ustanovena Rada pro rovné příležitosti
- Vznikly Rámcové principy kariérního rozvoje a hodnocení akademických a vědeckých pracovníků a lektorů
- Vznikla Strategie pro udržitelný rozvoj
- UK podporuje sladování osobního a pracovního života, například prostřednictvím Dnů osobního volna a rozvoje, Výkonem práce na dálku a Pružnou pracovní dobou
- Byla rozšířena nabídka kurzů celoživotního vzdělávání a aktivit pro rozvoj a well-being zaměstnanců
- Vzniklo Centrum péče o duši Univerzity Karlovy

A mnoho dalšího.

Kompletní přehled informací týkajících se HR Award naleznete na webu:

Hejty už tolik neprožívám

Má obrovský záběr. Věnuje se problematice ohrožených dětí, dlouhodobě se z různých pozic zabývá inkluzivním vzděláváním, péčí o oběti domácího a sexualizovaného násilí, rovnými příležitostmi nebo duševním zdravím. Klára Šimáčková Laurenčíková je dnes vládní zmocněnkyní pro lidská práva a náměstkyní ministra pro evropské záležitosti, na starosti má také integraci a adaptaci uprchlíků a uprchlic z Ukrajiny.

TEXT Helena Zdráhalová FOTO Michal Novotný, Antonín Karásek

Ve Vilniusu sídlí Evropský institut pro rovnost žen a mužů, což je agentura EU, která pravidelně vydává *Index rovnosti žen a mužů* (od roku 2019 každý rok). Žebříček postihuje trendy v jednotlivých státech evropské sedmadvacítky v genderové rovnosti – všímá si všech základních oblastí, jako jsou práce, vzdělání, peníze, čas, moc a zdraví. Hodnocení sestavuje institut na základě dostupných statistických údajů z každého státu. Metodiku měření si je možné detailně prostudovat ve výsledné zprávě, již agentura dává veřejně k dispozici. Index hodnotí členské státy na stupnici od 1 do 100, kde skóre 100 znamená, že země dosáhla úplné rovnosti žen a mužů. Nutno říct, že v Evropské unii žádná taková země dosud není. Nejblíže k tomu má Švédsko, které pravidelně v tomto srovnání obsazuje první příčky. V roce 2023 získalo 82,2 bodů, za ním následuje Nizozemsko (77,9) a Dánsko (77,8). Česká republika (57,9) se naopak stále zmítá na chvostu žebříčku, při posledním hodnocení skončila třetí od konce, za ní bylo už jen Maďarsko (57,3) a Rumunsko (56,1). Průměrné skóre pro evropskou sedmadvacítku je přitom 70,2 bodů (od roku 2013, kdy institut toto hodnocení začal vydávat, se průměrné evropské skóre neustále zvyšuje).

„Zdá se mi, že stále zůstáváme kdesi na půl cesty od posttotalitní kultury, myšlenkového a hodnotového rámce k funkční moderní demokracii. Je třeba, aby naše společnost začala vnímat sociální spravedlnost, rovnost a ochranu lidských práv jako

integrální součást kultury a hodnotového rámce. Až to bude základní vnitřní nastavení většiny, stane se z toho teprve ta základní báze pro veškeré naše rozhodování a tvorbu veřejných politik. Takhle daleko ale bohužel stále nejsme,“ povzdechla si vládní zmocněnkyně Klára Šimáčková Laurenčíková, která to vnímá jako jeden ze svých velkých úkolů.

Právě v oblasti narovnání postavení žen a mužů v české společnosti jsme ale podle ní uvízli v nekonečném vysvětlování toho, proč je to třeba. Na vymýšlení konkrétních opatření pak nezbyvá čas. „Pořád musíme na všech možných fórech a diskuzích zas a znovu vysvětlovat, o čem téma genderové rovnosti je, proč je pro celou společnost přínosné odstraňovat bariéry ve svobodném naplňování vzdělávacího a kariérního potenciálu, proč má mít každý a každá svobodnou volbu povolání, proč je třeba sdílet péči o děti rovnoměrně mezi partnery. Navíc musíme stále vysvětlovat, co ten termín vůbec znamená, vyvracet různé dezinterpretace a dezinformace, které se na téma nabalují,“ podotkla

Pokud nebudeme řešit témata, jako jsou sociální inkluze, rovné příležitosti nejen žen a mužů, ale i sociálně nebo zdravotně znevýhodněných, štěpení společnosti může pokračovat.

vládní zmocněnkyně s tím, že tím vším ztrácíme čas, který bychom mohli investovat jinak. Inspirací jí tak je Skandinávie, kde, když mají problém popsáný a zarámovaný validními daty, rovnou se ho snaží efektivně řešit.

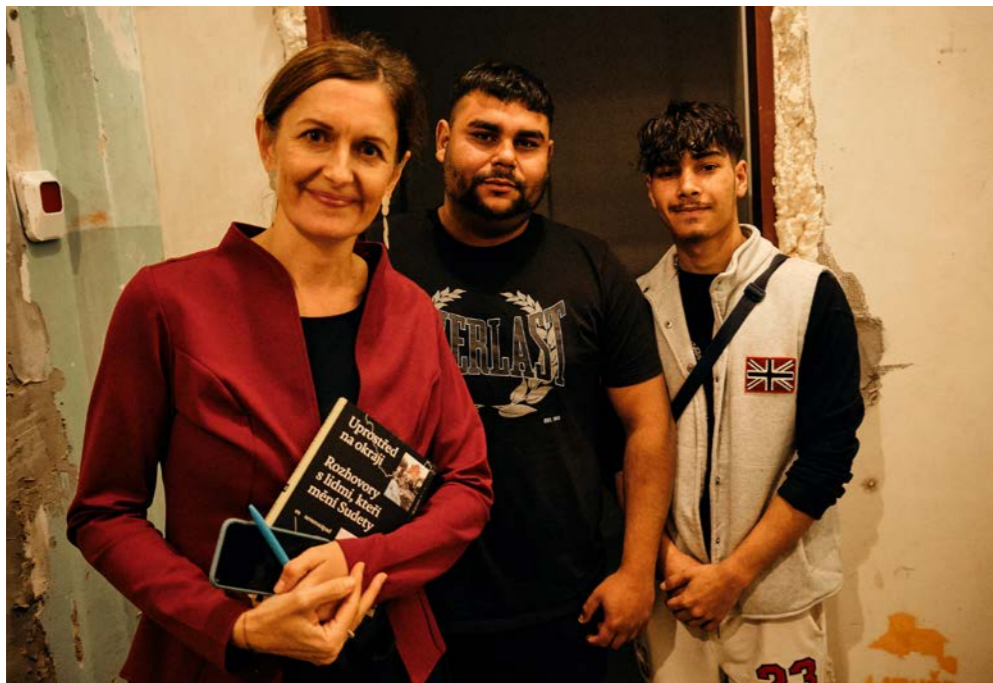
V mezinárodním srovnání Česká republika dopadá nejhůře v kategorii rovného zastoupení mužů a žen v rozhodovacích pozicích. Například do Poslanecké sněmovny se v posledních parlamentních volbách v roce 2021 dostalo 25 % žen, což je sice nejvíce v novodobých dějinách, ale stále je to jen čtvrtina sněmovny. Senát je na tom ještě o trochu hůř, tam zasedá jen 18,5 % žen. V sedmnáctičlenném kabinetu premiéra Petra Fialy byly ministryně pouze dvě (ministryně pro vědu Helena Lang-

šádlová navíc na svou funkci rezignovala). Univerzita Karlova z toho nevyhází o moc lépe. Sice máme poprvé v historii v čele ženu, profesorku Milenu Králíčkovou, ze sedmnácti fakult však ženy vedou jen dvě z nich (Eva Lehečková FF UK a Věra Sokolová FHS UK). Ženy chybí nejen v politice nebo v akademii, ale i na vrcholných postech ve firmách. Alespoň s poslední jmenovaným sektorem by měla trochu zamávat evropská směrnice o zlepšení genderové vyváženosti mezi členy řídicích a dozorčích orgánů firem kótovaných na burzách. Česká republika musí tuto směrnici transportovat do svého právního řádu do konce letošního roku.

Stále také přetrvávají rozdíly v příjmech žen a mužů (tzv. gender pay gap), což souvisí s verti-

Mgr. Klára Šimáčková Laurenčíková
Absolvovala speciální pedagogiku na Pedagogické fakultě UK. Studovala také na Univerzitě v Groningenu v Nizozemsku. Odborně se věnuje inkluzi, systému péče o ohrožené děti a o oběti domácího a sexualizovaného násilí a rovným příležitostem. Je spoluzakladatelkou České odborné společnosti pro inkluzivní vzdělávání. Pracovala v neziskových organizacích i na ministerstvech školství, práce a sociálních věcí nebo zdravotnictví, dnes je zmocněnkyní vlády pro lidská práva, národní koordinátorkou pro adaptaci a integraci uprchlíků z Ukrajiny a náměstkyní ministra pro evropské záležitosti.

Je třeba, aby naše společnost začala vnímat sociální spravedlnost, rovnost a ochranu lidských práv jako integrální součást kultury a hodnotového rámce.

kální i horizontální segregací, nízkým zapojením mužů do péče, kariérním výpadkem žen z důvodů mateřství, přímou i nepřímou diskriminací. Podle posledních dat Českého statistického úřadu činil v roce 2022 průměrný rozdíl v odměňování mužů a žen 17,7 %. Princip stejných příjmů za stejnou práci by měl nastavit *Akční plán rovného odměňování žen a mužů 2023–2026*, který realizuje ministerstvo práce a sociálních věcí společně s úřadem Kláry Šimáčkové Laurenčíkové a dalšími organizacemi. Pomoci by v tom také měla implementace evropské směrnice o transparentnosti v odměňování, díky které by měli mít zaměstnanci a zaměstnankyně právo na přístup k informacím ohledně stanovení platy či mzdy. ČR ji musí zapojit do svého právního řádu do konce roku 2026.

Zvlášť zranitelné skupiny

Veřejně aktivní ženy, političky nebo třeba novinářky se musí vyrovnávat také s tím, že jsou častěji než muži vystavovány tzv. předsudečnému násilí. Svě o tom ví i Klára Šimáčková Laurenčíková, která se s různými „hejty“ a verbálním násilím cíleným na svou osobu potýká už řadu let. Jak sama říká, po těch letech se už s tím naučila pracovat a nerozhodl ji to tolik jako dřív.

„To, že jsou veřejně aktivní ženy častějším terčem předsudečného násilí, ukazuje řada analýz a studií, které máme k dispozici. V útocích se tematizuje jejich vzhled, věk nebo například váha. Proto se snažíme ženy, zdravotně znevýhodněné osoby a LG-BTQ+ skupiny z pohledu trestního práva zařadit mezi zvlášť zranitelné skupiny. V případě útoku na ně z důvodu jinakosti skupiny by pak útočníkovi hrozila vyšší trestní sazba,“ podotkla vládní zmocněnkyně. Téma genderové rovnosti a gende-

rově podmíněného násilí je ale jen jedním střípkem z velké mozaiky, která tvoří celý obraz její práce.

Z terénu do státní správy

Klára Šimáčková Laurenčíková pochází z Mostu. Tam také absolvovala gymnázium, kde ji necitlivý přístup její matikářky zničil sen o tom, stát se lékařkou. „Stále se mě snažila přesvědčit, že na obory, jako jsou matematika, chemie nebo fyzika, nemám. Já to přitom velmi bavilo. Hrozně jsem chtěla být lékařkou,“ vzpomínala. Když medicínu ze svých plánů definitivně škrtnula, zkusila učitelství. Na vysokou školu se ale hned po maturitě nedostala. Nakonec se přestěhovala do Prahy a začala pracovat jako vychovatelka v Jedličkově ústavu, což jí ukázalo novou cestu. Pochopila, že téma učitelství a medicíny se jí protíná v jiném oboru, na který do té doby nepomyslela – ve speciální pedagogice. Přijímací zkoušky složila na Pedagogickou fakultu UK po zkušenostech z praxe bez jakýchkoliv obtíží. Při studiu se zaměřila na etopedii, tedy na disciplínu, která se zabývá rozvojem, výchovou a vzděláváním dětí s poruchou emocí a chování. Začala se věnovat tématům inkluze i péče o ohrožené děti. K tomu nastoupila do Charity ČR, kde se zapojila do projektu na pomoc obětem domácího násilí a obchodování s lidmi.

Z neziskového sektoru a terénní práce se ale posléze přesunula do státní správy. Působila jak na ministerstvu práce a sociálních věcí (MPSV), tak na ministerstvu školství (MŠMT) a nakonec i na ministerstvu zdravotnictví (MZ). A její hlavní předměty zájmu? Inkluze, rovné příležitosti ve školství, sociálně-právní ochrana a duševní zdraví dětí. Stala se náměstkyní ministra školství pro oblasti inkluzivního vzdělávání, institucionální výchovy a prevence

rizikového chování na školách. Několik let byla na MŠMT šéfkou sekce speciálního vzdělávání. Vedle také oddělení sociálně-právní ochrany dětí na MPSV a později pracovala jako poradkyně ministryně Michaely Marksové. Na ministerstvu zdravotnictví působila v týmu pro reformu systému péče o duševní zdraví. Postupně se zapojovala i do celé řady dalších iniciativ či pracovních skupin, které se věnovaly všem těmto tématům.

Ombudsmanka

V roce 2021 navíc získala úplně novou zkušenost jako ombudsmanka na FAMU. Byla jednou z vůbec prvních ombudsosek, které začaly působit na tuzemských vysokých školách. Této práce se ale musela vzdát, když ji v roce 2022 premiér Petr Fiala jmenoval do funkce vládní zmocněnkyně pro lidská práva. O rok později se stala také národní koordinátorkou pro adaptaci a integraci uprchlíků a uprchlic z Ukrajiny a náměstkyní ministra pro evropské záležitosti Martina Dvořáka.

Tu širokou agendu, kterou si pěstovala v průběhu svého profesního života, si přinesla i na vládní úřad. „Nevnímám to jako kancelářskou práci. Vždycky jsem si snažila uchovat kontakt s terénem. Pořád se potkávám s lidmi, kteří dělají přímou práci, jezdím do regionů a do různých neziskových organizací. Snažím se podporovat expertní občanskou sféru v konstruktivní spolupráci se státními institucemi a s jednotlivými resorty. Podporuji otevřený partnerský dialog, protože jenom tak se dozvíme, co je v systému funkční a kde jsou pořád ještě bariéry. Ze své pozice mohu posilovat hlas zranitelných skupin. Vnímám svou roli tak, že vládě můžu nabízet řešení a poukazovat na slabá místa systému,“ zdůraznila vládní zmocněnkyně, kterou v roce 2019 vyznamenala Nadace Olgy Havlové za prosazování kvality a otevřenosti vzdělávacích systémů a za aktivity v oblasti transformace systému péče o ohrožené děti.

Největší výzvu pro současnou společnost z pohledu lidských práv dnes vidí v základní ochraně demokracie. „Musíme se zaměřit na prevenci ra-

dikalizace, cíleného systematického oslabování demokratických principů a hodnot. Stačí, když se teď podíváme na to, co se děje v Maďarsku nebo na Slovensku, nebo jak se to vyvíjelo v Polsku. Doufám, že Česká republika tímto směrem nezamíří. Za mě jde teď o spolupráci mnoha důležitých aktérů, kteří se snaží demokracii chránit a fungují jako její pojistky, jako jsou například svobodná média, soudní systém nebo funkční občanská společnost. Potřebujeme se chránit proti dezinformačnímu vlivu Ruska a jeho snaze destabilizovat Evropu,“ myslí si vládní zmocněnkyně.

Vedle toho se chce zaměřit také na efektivní řešení chudoby dětí a rodin a prevenci rozdělování společnosti na ekonomicky odolnou a stabilní a na tu, která je trvale ochromená chudobou, zadlužením a rizikem sociálního vyloučení. „Nese to s sebou nebezpečí eskalace násilí. Pokud nebudeme řešit témata, jako jsou sociální inkluze, rovné příležitosti nejen žen a mužů, ale i sociálně nebo zdravotně znevýhodněných či cílená podpora zranitelných skupin, štěpení společnosti může pokračovat a můžou se prohlubovat nejrůznější sociální i mezietnická napětí. Tato situace může generovat řadu dalších rizik a společenských zátěží, které souvisí s vysokými počty dětí odebíraných a umístovaných do ústavní péče, s vysokou četností násilí v blízkých vztazích i s tendencí volit nejrůznější extrémistická hnutí, která slibují zázračná řešení, ale už neříkají, jaké praktické kroky k těm zázrakům povedou. Z mého pohledu prioritou je konečně přijmout takové zákony, které v ČR nastaví například funkční systém sociálního bydlení, povedou ke zkvalitnění vzdělávací politiky, efektivnější ochraně životního prostředí nebo posilování participace všech členů společnosti na řešení celospolečenských problémů,“ zdůrazňuje Klára Šimáčková Laurenčíková, která řešení každého problému vidí v širších souvislostech.

Vždycky jsem si snažila uchovat kontakt s terénem. Pořád se potkávám s lidmi, kteří dělají přímou práci, jezdím do regionů a do různých neziskových organizací.

Genderman roku

Jste členem Rady pro rovné příležitosti UK. Jaká témata byste v radě vynesl rád na světlo?

Dlouhodobě se zabývám problematikou zneužívání moci, sexuálního násilí nebo dalších forem násilí. S tím se pojí i témata, kterým se věnuji v rámci rady podrobněji, a to je především vytváření bezpečného prostředí na univerzitě.

Vidíte místa, kde má univerzita v tomto směru nedostatky a na kterých by měla zapracovat?

V univerzitním prostředí, stejně jako v mnoha dalších částech naší společnosti, nejsou úplně zreflektované mocenské vztahy. Lidé, kteří na univerzitě působí – vyučující, školitelé i lidé na neakademických pozicích, od pracovníků u pracovních studií až třeba po vrátné – si často neuvědomují, v jaké mocenské pozici jsou a jakým způsobem jsou vnímáni lidmi, kteří s nimi přicházejí do kontaktu. Pokud zlepšíme osvětu a budeme více reflektovat to, v jaké pozici jsme a jak nakládáme s mocí, pak budeme schopni předcházet řadě projevů nevhodného chování.

Jak si vás téma rovných příležitostí, potažmo téma, kterému se věnujete i ve své advokátní praxi, tedy zastupování obětí sexualizovaného násilí, našlo?

Tématu rovnosti se v souvislosti s náboženskou svobodou věnuji od počátku svých studií. Mou pozornost například upoutala posedlost mnoha náboženských skupin regulovat, co mají nosit ženy, které k nim patří. Ale téma sexualizovaného násilí za mnou přišlo až prostřednictvím konkrétního příběhu, když jsem v roce 2015 začal zastupovat jednu oběť znásilnění. Tehdy jsem se poprvé setkal s tím, jak naše společnost vůbec nemá porozumění pro to, co traumatizující trestné činy dělají s oběťmi. Viděl jsem nevhodný přístup justice a absolutní absenci informovanosti, proto jsem se do tématu ponořil víc. Postupně za mnou začaly chodit další oběti. Pak k tomu přibyla i veřejná vystoupení a diskuze, které se týkaly sexuálního zneužívání v církvi, a toho, jakým způsobem někteří církevní předsta-

Se smíchem říká, že věnovat se tématům, kterými se obvykle zabývají ženy, mu přináší jistou konkurenční výhodu. Jinak to ale moc veselé povídání nebylo. Daniel Bartoň ve své advokátní praxi často zastupuje oběti sexualizovaného násilí. V rozhovoru tak mluví o tom, jak mu pomáhá, že vystudoval vedle Právnické také Evangelickou teologickou fakultu UK, kde dnes i učí, nebo proč by se ani Česká republika neměla zdráhat ratifikovat tzv. Istanbulskou úmluvu.

TEXT Helena Zdráhalová FOTO Hynek Glos

vitelé reagovali na tyto případy. Potom se objevilo i téma *Istanbulské úmluvy*.

Česká republika je jednou z posledních evropských zemí, která Úmluvu Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí, zkráceně tzv. Istanbulskou úmluvu, neratifikovala. Proč u nás vyvolává takové vášně?

Prolínají se v tom smysluplné výtky proti některým formulacím s výhradami, které jsou ovlivněné šířením dezinformací, nepochopením textu, neznalostí mezinárodního práva a propojováním s tématy, které úmluva neřeší.

Za těch mnoho let, kdy se o ratifikaci mluví, proběhlo velké množství kulatých stolů, setkání a diskuzí, kde bylo možné si poslechnout reakce různých lidí ke všem výhradám. V úmluvě není nic zásadního, co by její ratifikaci bránilo.

Není úplně dobrou vizitkou pro českou politickou reprezentaci, že důvody, na kterých odmítnutí spousta senátorů založila, byly na úrovni dezinformací (*o ratifikaci rozhodoval Senát letos v lednu, pro bylo 34 ze 71 přítomných senátorů a senátorek, pozn. red.*). Nepoukazovali na právní rizika, ale na to, že se jim nelíbí, že úmluva používá termín gender

nebo že se jim zdá, že její ratifikace ohrozí tradiční mužství, ženství a rodinu. Je to také smutná ukázka limitů toho, jak jsme schopni jako odborníci racionální diskuzí ovlivnit rozhodování o věcech veřejných.

Mluvil jste ale i o smysluplných výhradách proti její ratifikaci...

Některé výhrady nejsou úplně od věci a je zajímavé o nich diskutovat. To jsou například pasáže úmluvy, které vycházejí z kritiky mocenského nastavení vztahů mezi muži a ženami. Když se podíváme na to, jakým jazykem je dokument napsaný, je tam patrná inspirace v marxistické kritice, a to je téma, na které je v České republice, respektive v postkomunistických zemích, mnoho lidí velmi citlivých. Kdyby se zástupci ČR a dalších těchto zemí při vyjednávání úmluvy zapojili víc, bylo by možné do textu v rámci deklaratorních formulací preambule zahrnout i tuto postkomunistickou zkušenost, která by text učinila pro část českých kritiků přijatelnějším.

Je to ukázka toho, že se moc nezajímáme o to, co se děje na mezinárodní úrovni. Když ta příležitost byla, do vyjednávání jsme se dostatečně aktivně nezapojili, a pak kritizujeme námi schválené texty jako zahraniční diktát.

A teď naopak, proč bychom Istanbulskou úmluvu ratifikovat měli?

Pádých důvodů pro ratifikaci úmluvy je celá řada. Jeden z nich se týká dostupnosti služeb pro oběti domácího, sexuálního či jakéhokoliv násilí. Služby tu sice máme, ale mají nedostatečné kapacity a nejsou přítomny téměř nikde kromě Prahy a Brna. To je velká vada systému, stejně tak jako jejich financování. Každý rok jsou poskytovatelé služeb ve velmi překerní situaci, protože neví, jestli dostanou peníze na svůj provoz. To by *Istanbulská úmluva* byla schopná posunout, protože by pak jejich financování patřilo mezi mandatorní výdaje státního rozpočtu. Ušetřili bychom si tím spoustu nehezkych diskuzí o příživnických neziskovkách, měli bychom stabilnější, předvídatelnější financování a mohli bychom tyto služby lépe a kvalitněji rozvíjet. Samozřejmě je možné namítnout, že to bude stát nějaké peníze. I když se na to budeme dívat čistě ekonomicky, tak pro nás prevence a kvalitní péče o oběti bude znamenat obrovské úspory veřejných financí.

Ukázat si to můžeme na příkladu obětí, se kterými se setkávám. Pokud pachatel zničí oběť v průběhu jejího dospívání a oběť pak skončí v invalidním důchodu, je celý život závislá na zdravotních a sociálních službách, tak to veřejné finance stojí daleko víc, než kdybychom investovali do prevence a do potřebné péče o oběti, která by dokázala zmírnit následky činu a zkrátit dobu rekonvalescence o mnoho let. Nicméně z hlediska politického fungování je to poměrně náročné prosadit, protože toto jsou úspory, které se projevují dlouhodobě a jdou napříč resorty. Zatímco výdaje, které jdou na služby, jsou aktuální a musí je zaplatit konkrétní resort.

Druhá sada důvodů, proč úmluvu ratifikovat, souvisí s naším akademickým světem, a to je sběr smysluplných dat. Úmluva nás zavazuje k tomu, abychom sbírali data způsobem, který bude srovnatelný s jinými evropskými zeměmi. Pak můžeme vidět to, jak si stojíme a jaká opatření fungují. Na jejich základě můžeme přenášet funkční opatření ze zahraničí k nám a naopak. Když někteří odpůrci přijetí úmluvy tvrdí, že máme nějaké skvěle fungující systémy, tady bychom viděli, jestli tomu tak skutečně je. Kvalitní data by nám umožnila lépe nastavit veřejné politiky. Investice do sběru dat se pak mnohonásobně vrátí na výsledcích.

Třetí sada důvodů pro ratifikaci úmluvy je mezinárodněprávní. Ratifikací bychom se zařadili do okruhu zemí západního světa. Teď ale patříme mezi několik východoevropských států, které úmluvu odmítají. Ratifikace má i diplomatický význam. V současnosti je pro české diplomaty velmi těžké cokoli prosadit, respektive o čemkoliv komunikovat, aniž by dostali na stůl otázku, proč jsme neratifikovali *Istanbulskou úmluvu*. Neratifikace zbytečně komplikuje prosazování zájmů České republiky v zahraničí.

Jaké vidíte největší nedostatky v českém právním řádu, nebo v českém systému vůbec, související s péčí o oběti sexualizovaného násilí?

Některé oblasti už jsem pojmenoval, když jsem mluvil o ratifikaci *Istanbulské úmluvy*. Z hlediska legislativního máme problém v oblasti pojmenování toho, co je protiprávní, co je znásilnění nebo jiný sexuální delikt. Jde především o situace charakterizované bezbranností, kdy oběť zamrzne nebo je v nějaké tíživé situaci a nemá svobodu rozhodování. To, jak česká aplikační praxe k těmto případům přistupuje, je téměř dekriminalizuje. Toto se teď snaží změnit návrh redefinice znásilnění, který nedávno prošel Poslaneckou sněmovnou a nyní se jím bude zabývat Senát. Kdyby byl návrh přijat, výrazně by to pomohlo.

Zmínit je třeba i problematiku promlčení. Tam bychom si zasloužili pořádnou diskuzi ohledně toho, nakolik promlčení u sexuálních deliktů a u řady dalších traumatických činů plní svůj účel. Pokud je jeden z účelů promlčení motivovat lidi k tomu, aby řešili svoje problémy co nejdřív, tak u obětí traumatických činů to nefunguje, protože ony nejsou s ohledem na svůj psychický stav vůbec schopné se brát o svá práva. Pokud je oběť schopna se někomu svěřit v průměru po osmi až patnácti letech od činu, tak když je promlčecí doba pětiletá, znamená to, že takovéto trestné činy nejsme schopni téměř nikdy stíhat. Tomu by odpovídalo, že ročně v České republice stíháme pouze několik desítek případů sexuálního nátlaku, i když reálná čísla jsou pravděpodobně mnohem vyšší.

Pak máme problém s peněžitou pomocí obětí v tíživé situaci, do které se dostanou v důsledku trestného činu. Systém v současnosti prakticky nefunguje. Je třeba nastavit ho tak, aby oběti nemu-

sely čekat na výsledek trestního řízení, než dostanou nějaké peníze, ale aby mohly například po znásilnění dostat rychle sociální dávku, která jim pomůže hradit terapie nebo jim umožní odjet někam, kde budou mít dobré podmínky k zotavení.

V současnosti nám také moc nefunguje dostupnost bezplatné právní pomoci. Máme dlouhou dobu neaktualizovaný advokátní tarif (*odměny, které náleží advokátům za poskytování jejich právních služeb, pozn. red.*), navíc nám k tomu přistoupila soudní praxe, která škrtá odměny zmocněncům a příznává jim je v takové výši, která není ekonomicky rentabilní. Vůbec se také nepřihlíží k psychické a emocionální náročnosti těchto kauz nebo k tomu, že advokáti musí investovat do péče o své duševní zdraví. Vede to k tomu, že buď se této problematice právníci, kteří to dělají dobře, nejsou schopni věnovat v dostatečném rozsahu, protože musí mít nějaký další typ právní praxe, aby jim pokrýl průběžné náklady na chod kanceláře, nebo tu práci dělají lidé, kteří pro ni nejsou dostatečně kvalifikovaní, nebo oběti nejsou schopny najít nikoho, kdo by jejich kauzy vzal.

Vy máte neobvyklou kombinaci, a tou je právo a teologie. Jak vám to pomáhá ve vaší advokátní praxi, když pracujete s tak lidsky náročnými případy?

Část kauz, které dělám, se dotýká církevního prostředí, respektive pachatelé jsou z církevního prostředí. Pro tyto případy je porozumění vnitřnímu fungování církve velkou devizou. Pomáhám třeba i policistům se v tom zorientovat. Stejně tak je to užitečné pro lidi, kteří jsou oběti spirituálního zneužívání, protože mám porozumění pro dopady zneužívání na jejich duchovní život.

JUDr. Daniel Bartoň, LL.M., Ph.D.
Vystudoval Právnickou a Evangelickou teologickou fakultu UK a mezinárodní právo na Univerzitě v Cambridge. Věnuje se tématům, jako jsou náboženská svoboda, lidská práva nebo rovné příležitosti. Ve své advokátní praxi nabízí pomoc při zastupování obětí sexualizovaného násilí. Vyučuje na ETF UK. Je členem Rady pro rovné příležitosti UK a Výboru pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách (poradní orgán Rady vlády pro rovnost žen a mužů). Loni mu nezisková organizace Otevřená společnost udělila ocenění Genderman roku za vnášení racionálního, odborného a o praxi opřeného pohledu do diskuze o sexuálně podmíněném násilí.

Zajímavým vkladem je kombinace teologie a toho, že učím sociální a pastorační pracovníky. Vnímám proto ve své praxi i prvky sociální a pastorační práce. Snažím se doprovázet lidi nejen v trestním řízení, ale trošku šířeji, pomáhám jim směřovat ke specialistům, ať už k terapeutům nebo k duchovním doprovázejícím. To, že mám vhled do více oblastí, je pro ně užitečné.

Když jsem se dívala na sylaby vašich kurzů, líbilo se mi, že studující vedete k praxi, jednou z podmínek k získání zápočtu je publikovat článek nebo vytvořit či doplnit například heslo na Wikipedii. Jde vám o osvětu v této oblasti?

Jeden z cílů je určitě osvětový. Nedává mi smysl psát texty jenom proto, aby skončily v mém šuplíku. Zároveň vnímám potřebu, abychom byli schopni jako akademici komunikovat srozumitelným způsobem. I když občas studenti brblají (*smích*), osvědčilo se mi to. Českou Wikipedii jsme obohatili v oblasti sociální a sociálně-právní slušným způsobem. Hesla, která studující vytvořili, jsou často vyhledávaná. Prospěch z práce našich studentů a studentek tak má velká část společnosti.

Příležitost musí dostávat i ženy

Po dokončení Právnické fakulty UK jste nastoupila do Českého helsinského výboru a začala si všimnout nerovného postavení žen a mužů. Jak jste si našla tuto cestu?

Do neziskového sektoru tehdy nešel skoro nikdo. Já měla to štěstí, že mě jedna moje kamarádka, která pracovala pro Český helsinský výbor, upozornila na to, že tam hledají posilu v poradně pro uprchlíky. Tehdy to bylo něco nového, zdálo se mi to zajímavé a smysluplné, proto se moje cesta začala ubírat právě tímto směrem.

Jak si vás pak našlo téma rovných příležitostí žen a mužů?

V Českém helsinském výboru jsem pracovala s žadateli a také s žadatelkami o azyl, kterých tehdy v ČR bylo asi čtyři tisíce. Mezi nimi byla i řada žen ze Somálska. Pro mě to byly hrdinky. Ocitly se samy v cizí zemi, často úplně bez prostředků. Ze Somálska odcházely kvůli tomu, že chtěly svoje dcery uchránit před obřízkou.

Tím jsem se postupně dostala k tématu rovných příležitostí. Tehdy jsem se také účastnila úplně prvního kurzu pro české a slovenské právničky, soudkyně a advokátky, který spolupřátela nezisková organizace proFem a který měl různé profese seznámit s agendou rovných příležitostí. V té době navíc socioložka Jiřina Šiklová se svými stoupenkyněmi založila organizaci Gender Studies, postupně vznikaly i další, především ty, které se zabývaly problematikou násilí na ženách. Všechny tyto aktivity jsem sledovala a stále sleduji.

Pracovala jste v neziskovém sektoru, v byznysu i ve veřejné sféře. Když se na téma nerovného postavení žen a mužů ve společnosti budeme dívat jako na systémovou chybu, ve které z těchto sfér se vám ji dařilo nejlépe napravit?

Je jednou z nejvýše postavených Češek v institucích Evropské unie. Má zkušenosti z neziskového sektoru, byznysu i veřejné správy. Působila v kabinetu eurokomisařky Věry Jourové. Dnes je Monika Ladmanová vedoucí Zastoupení Evropské komise v České republice.

TEXT Helena Zdráhalová FOTO Hynek Glos

Ve všech sektorech. Po pracovní zkušenosti v Českém helsinském výboru jsem nastoupila do nadace Open Society Fund (OSF), kde jsem měla na starosti právní programy, které se zaměřovaly na transformaci systému, ať už to byla reforma justice, policie nebo boj s korupcí. K tomu jsem přibrala i program na rovné příležitosti pro ženy a muže. Mezitím jsem také odjela na Columbia University do New Yorku, kde jsem absolvovala studium zaměřené na potřebné reformy v právních systémech postkomunistických zemí. V New Yorku jsem navíc stážovala ve dvou neziskových organizacích. Všechny tyto zkušenosti mi otevřely oči.

V OSF jsme byli součástí sítě, která fungovala ve všech postkomunistických zemích. Díky tomu jsem viděla, že každá země řešila trochu jiné problémy, některé rysy byly ale společné. A co bylo nejzajímavější? Jak se nenachází společná řeč mezi feministkami, které se snažily prosazovat rovné příleži-

nosti v západním civilizačním okruhu, a mezi těmi z okruhu našeho. Ony řešily úplně jiné situace, než se kterými jsme se potýkaly my, třeba systém předškolní péče. U nás i kvůli stoprocentní pracovní povinnosti bylo samozřejmé, že na pracovním trhu jsou také ženy. Ale třeba v Itálii to, že jsou ženy doma a starají se o děti a o stárnoucí, bylo téma, které řešily ještě na konci 90. let.

Z pozice neziskového sektoru bylo možné problémy představovat a upozorňovat na ně, ale ne je úplně měnit. Když jsem zjistila, že brzdou pokroku můžou být třeba i soukromé firmy, které tady v té době začaly mít daleko větší zájem v případě ovlivňování toho, kam se ubírají veřejné zájmy, posunula jsem se do soukromého sektoru. Genderový audit, který jsem tam prosadila, pak měl reálný dopad, protože firma se zamyslela nad tím, proč nepracovat lépe s potenciálem, který v ženách má. Vedení firmy si uvědomilo, že to má reálný dopad na její byznys.

Potom už to byl jen krůček do veřejné správy, kde máte možnost být přímo u přípravy legislativních návrhů, které ovlivňují rámec životních podmínek všech.

V kabinetu evropské komisařky Věry Jourové jste měla téma genderové rovnosti přímo ve své gesci. Stály jste za Směrnicí o sladování soukromého a pracovního života (2019). V čem tkví její podstata?

Směrnice o sladování soukromého a pracovního života lidí, kteří pečují o blízkou osobu, vznikla jako náhrada za to, že se stáhl návrh jiné směrnice, který se týkal mateřské dovolené a který v roce 2014, kdy jsem s čerstvě nominovanou komisařkou Věrou Jou-

rovou do Bruselu přišla, byl už zastaralý. Rozhodly jsme se, že předložíme něco modernějšího. Na směrnici jsme začaly pracovat už v roce 2015. Musely jsme se popasovat s tím, jak ji pojmout, aby nebyla zaměřená jenom na rodiče, ale šířeji na všechny pečující osoby, které se starají třeba i o stárnoucí. Hlavní filozofií bylo podívat se na to očima pracujících lidí, pokroku, který se stal na pracovním trhu na úrovni pracovních metod a nástrojů, možností, které přišly s digitální revolucí, a říct, že dnes už není nutné, aby tou pečující osobou musela být vždy jen žena, která je tak vystavená celý svůj pracovní život stresu, protože nemá možnost volby.

Situace v každém členském státě byla jiná. Například ve Švédsku už je to dlouho nastavené tak, že je jednorodičovská dovolená, kterou si mohou vybírat volitelně oba rodiče a jsou k tomu také nastavené podpůrné podmínky, kdežto třeba na Maltě tehdy placená rodičovská dovolená neexistovala, takže rodič, který zůstal doma, se stával totálně závislým na vydělávajícím partnerovi. Musely jsme najít vhodný kompromis, ze kterého si každý členský stát vezme to, co ho posune v jeho konkrétní situaci dopředu. Zaměřily jsme se jak na období rodičovské dovolené a na podmínky, za kterých se čerpá, tak na flexibilitu pracovní doby nebo práce a dovolené pro pečující, kteří se starají o své blízké. Zároveň k tomu vznikly i doprovodné předpisy, které nebyly právně závazné, ale doporučující, a které se týkaly daňových systémů a financování zřizování zařízení péče, což je zrovna teď v České republice velmi aktuální otázka, protože máme nedostatek zařízení péče, ať už pro předškolní děti nebo pro osoby v seniorním věku.

Mgr. Monika Ladmanová
Absolvovala Právnickou fakultu UK. Studovala také na Columbia University v New Yorku. Pracovala pro Český helsinský výbor, deset let pak působila ve vedení nadace Open Society Fund. Z neziskového sektoru se posléze přesunula do IBM Česká republika jako manažerka společensky prospěšných projektů. V roce 2014 začala pracovat v kabinetu eurokomisařky Věry Jourové. Od roku 2022 vede Zastoupení Evropské komise v ČR. Dlouhodobě se vedle dalšího věnuje tématu genderové rovnosti.

Jaké je vaše poslání jako vedoucí Zastoupení Evropské komise v ČR?

Zastoupení Evropské komise v ČR je taková malá ambasáda, která má na starosti interpretaci evropských politik a agend, budování vztahů s partnery v ČR ať už na úrovni státní správy, neziskového sektoru, akademie nebo médií. Zároveň máme povinnost posílat informace do Bruselu o tom, co se tady děje.

To je ale velký balík úkolů. Vejde se do něj ještě vaše srdceční téma genderové rovnosti?

Pořád se tomu snažím věnovat. Chodím na různé diskuze a akce, které se na tuto problematiku zaměřují, zároveň u nás mají takto orientované neziskové organizace otevřené dveře. Potřebují totiž podporu a mít své spojence i ve státní správě a byznysu. Dnes už je spousta žen, které jsou v zajímavých pozicích a které už si spoustu věcí také uvědomují. Teď jenom potřebují trošku se zorganizovat.

Když jsem promovala v roce 1997, na rodičovskou dovolenou odcházely jenom matky, byly na ní tři roky a neexistovalo, že by se z ní vrátily dřív. To by je společnost i rodina uštípaly. Ženy na nějakou dobu kvůli tomu mizely z pracovního trhu a pak už se nemohly dostat do pozic, pro které by přitom měly vzdělání i schopnosti. Dnes už jsme trochu dál, když se ale podíváme na evropský *Index genderové rovnosti*, ve srovnání s ostatními státy EU je Česká republika stále na chvostu.

V Evropské komisi je poměr komisařů versus komisařek čtrnáct ku třinácti. Na vrcholných evropských pozicích jsou ženy. Stojí v čele Evropské komise (Ursula von der Leyen), Evropského parlamentu (Roberta Metsola) i Evropské centrální banky (Christine Lagarde). To se jeví jako dobrá zpráva pro evropskou společnost. Je tedy téma genderové rovnosti na úrovni EU už vyřešené?

Je to poprvé, kdy je složení Evropské komise na té nejvyšší úrovni vyvážené. Dáno je to tím, že Ursula von der Leyen trvala na tom, aby jí členské státy při sestavování Evropské komise poslaly jako kandidáty na komisaře dvě jména, muže a ženu. José Manuel Barroso a Jean-Claude Juncker to sice před tím jako předsedové komisi udělali také, ale netrvali na tom. Ursula von der Leyen svou diplomatickou metodou řekla, že skutečně chce za každý stát muže a ženu a komisi sestaví tak, aby byla vyvážená. Když se podíváte na normy, které byly přijaté předtím, než přišla Ursula von der Leyen, byly to *Směrnice Work-life Balance*, o které jsme mluvily, a *Strategie pro rovnost žen a mužů pro období 2015 až 2020*. Od jejího nástupu v roce 2019 ale máme novou směrnici o genderově podmíněném násilí, pak o transparentnosti v odměňování a o přistoupení Evropské unie k *Istanbulské úmluvě*. Došlo také ke konečnému přijetí návrhu, který se týká většího zastoupení žen v řídicích a dozorčích orgánech firem kótovaných na burzách. Toto téma se řešilo už asi

Dnes už jsme trochu dál, když se ale podíváme na evropský Index genderové rovnosti, ve srovnání s ostatními státy EU je Česká republika stále na chvostu.

deset let, ale až díky osobnímu zapojení Ursuly von der Leyen a vyjednávání se členskými státy se to pošťouchlo dopředu.

Letos si připomínáme dvacet let od velkého rozšíření EU o deset států, včetně České republiky. Jakou pozici dnes ČR v Unii zastává? Je už dospělým sebevědomým subjektem?

Za těch dvacet let se ČR určitě posunula v tom, jakým způsobem se dokáže prosadit, patří mezi sebevědomé státy, je také devátou největší členskou zemí co do počtu obyvatel. Zajímavé je, že v ČR se často mluví o tom, že o nás něco někdo rozhodl někde v Bruselu. Tak to ale není. Unie je založená na tom, že rozhodují všechny členské státy. Když se podíváme na statistiky, za dvacet let v 97 % případů přijímání legislativy Česká republika hlasovala pro, návrh tedy schválila, to znamená, že jí vyhovoval nebo že došlo k nějakému kompromisu, na který přistoupila. Ve 2 % se zdržela, v 1 % byla proti. To hovoří za vše. Co je taková naše slabina, je nízké zastoupení Čechů a Češek v evropských institucích.

To má ale teď napravit kurz Gateway to the EU institutions, který na popud eurokomisařky Věry Jourové a předsedy Senátu Miloše Vystrčila pořádá Univerzita Karlova spolu s Vysokou školou ekonomickou a který má připravovat Čechy a Češky na testy používané při výběrových řízeních (EPSO) do evropských institucí. Jaké na něj máte odezvy?

Poptávka po něm byla opravdu velká. Teď už běží třetí cyklus a vždy byl okamžitě naplněný. Několik jeho absolventů a absolventek se už i úspěšně umístilo. Je důležité, aby měla ČR v evropských institucích zastoupení, které odpovídá její velikosti, protože tam tím zanechává vlastní stopu. Svou zkušenost tam člověk může promítnout nejenom na politické úrovni, ale i na úřednické. Ono to pak i zvyšuje vlastní hrdost státu.

Jaké profesní specializace jsou teď v evropských institucích žádané?

Rozhodně to není tak, že by dveře do evropských institucí měli otevřené jen právníci, právníčky a překladatelé a překladatelky. Zastoupené tam jsou všechny agendy a oblasti, od zdraví přes řešení humanitárních situací po zemědělství. V podstatě každý, kdo vystudoval vysokou školu, bez ohledu na obor, se o uplatnění v institucích EU může zajímat.

Jak právní systém přehlíží ženy

„Mnoho lidí v Česku žije v nejistotě, a když pak najednou začnete zpochybňovat i gender – jednu z těch ‚posledních jistot‘, je přirozené, že se setkáte s odporem,“ říká právnička Barbara Havelková. Absolventka Právnické fakulty UK nyní působí na Oxfordské univerzitě a specializuje se na rovné příležitosti a genderový pohled na právo.

TEXT Pavla Hubálková FOTO archiv Barbary Havelkové

„Právo dlouhodobě slouží spíše patriarchátu – společenskému systému, který zvýhodňuje muže,“ říká právnička Barbara Havelková z Oxfordské univerzity. „Oproti tradičnímu pojetí práva v Česku nás nezajímá jen to, zda je právo srozumitelné a systematické. Na právo pohlížíme kriticky a s odstupem. Zajímá nás, komu právo slouží, na koho dopadá, kdo má přístup ke spravedlnosti, na které problémy se zapomíná. Právo bylo dlouhá léta doménou mužů, není pak náhodou,

že se přehlíží témata, která více trápí ženy. Jedná se například o právní ukotvení pozice pečujících, ale i určité druhy násilí jako je stalking, domácí násilí nebo různé sexuální trestné činy,“ vyjmenovává Havelková, která sice dlouhodobě působí v zahraničí, ale s českým prostředím je stále v kontaktu.

Vystudovala Právnickou fakultu UK a již během studia se zajímala o nerovnosti. „Vyrůstala jsem v rodině akademiků. Maminka Hana byla socioložka,

kteřá se věnovala genderu a feminizmu, takže jsem to asi měla v sobě a velmi rychle jsem si všimla, jak právo opomíjí ženy,“ vzpomíná. Přes témata jako antidiskriminační právo nebo nerovnosti v odměňování se postupně dostávala k genderovým otázkám.

„Pro změny v trestním právu nebo v případě rozvodů, kde mě až šokovalo, jak majetkově znevýhodněny odchází ženy z manželství, potřebujete komunitu lidí s různou expertízou, proto jsme se

spojily s Kateřinou Šimáčkovou a Pavlou Špondrovou a snažíme se zaplnovat tuto mezeru,“ říká Havelková. Společně tak například vydaly knihu Mužské právo, kde na nejrůznější nerovnosti pohlíží z akademického, ale i praktického pohledu. Aktuálně připravují druhý díl, kde se dotknou například i tématu sexuálních trestných činů (tématu sexualizovaného násilí se v Mužském právu II bude věnovat také Daniel Bartoň).

Jeden a půl britsko-české kariéry

„Ačkoliv se i v české právní a soudní komunitě najde plno fantastických lidí, stále to jsou spíše ostrůvky pozitivní deviace a pořád to není standard,“ říká Barbara Havelková, která do zahraničí odešla již za doktorským studiem.

„Osobnostně, ale i tématy a přístupem k právu, že se na něho dívám kriticky a z vnějšího pohledu, jsem pro české prostředí anomálií. Takže pro mě byl odchod do zahraničí vlastně jedinou možností, jak se skutečně věnovat tomu, co chci dělat,“ říká Barbara Havelková a připouští, že za to platí určitou daň, protože jejím hlavním vědeckým zájmem je pořád Česko a postsocialistická střední Evropa.

„Profesně vlastně vedu dvojí život. Jako akademička působím v Oxfordu, kde například učím britské ústavní právo. Badatelsky mě ale mnohem více zajímá Česko a evropský region, takže se musím vzdělávat a sledovat debaty v obou směrech, čímž přicházím o jinak běžnou synergii mezi výukou a bádáním,“ popisuje Havelková a dodává, že právo je z podstaty národní, což oproti přírodním vědám značně ztěžuje vědeckou mobilitu.

Gender v Česku

Proč je slovo gender a feminismus v Česku takovou velkou rozbuškou? „Jedním z důvodů je samozřejmě to, že debata o genderu v zahraničí běží déle. Kromě toho ale zapadá i do širších vzorců myšlení, do určitého kritického pohledu na to, že věda a objektivita nejdou spolu nevyhnutelně ruku v ruce. O objektivní vědu se člověk musí vždy snažit, ale je potřeba vnímat své vlastní limity a perspektivu,“ míní právnička, podle které k tomuto myšlenkovému obratu v Česku zatím příliš nedošlo. „Chybí sebereflexe, a to především u tradičních oborů, které mají pocit, že se to tak dělá již dlouho, tedy je to objektivní.“

Z pohledu společenské debaty hraje velkou roli strach z neznámého. „Česká společnost je historicky zvyklá na jistotu. Po roce 1989 jsme doufali, že vše bude jen lepší, ale přišly krize, mnoho lidí v Česku žije s velkou nejistotou. Když pak najednou začnete zpochybňovat i gender – jednu z těch ‚posledních jistot‘, je přirozené, že se setkáte s odporem,“ vysvětluje Barbara Havelková. „Je potřeba o tématu mluvit a vysvětlovat, ukazovat problémy na konkrétních pří-

Ženy v českém soudnictví

„Nedávno jsme s Marínou Urbáníkovou a Davidem Kosařem udělali výzkum o ženách v českém soudnictví, protože zaznívala kritika o ‚feminizovaném soudnictví a hormonálních ženách, které rozhodují‘, kterou jsme chtěli podložit daty. Ukázalo se, že v soudnictví skutečně působí více žen (nad 60 %). Když se ale podíváte na genderové zastoupení na vyšších pozicích, tedy možnosti skutečného dopadu, žen je najednou výrazně méně. Když odešla z Ústavního soudu Kateřina Šimáčková, zůstala tam jedna žena z patnácti!“

běžích lidí – v tomto je například fantastická Kateřina Šimáčková, ale zároveň se snažit i o nějaký globálnější či systematický pohled, interpretovat a nabídnout analýzu hlubšího podloží. Myslím, že ve výsledku všichni chceme spravedlivý a férový systém, takže jde hlavně o to, dostat některá témata a jejich kritickou analýzu do povědomí.“

Doc. Barbara Havelková, LL.M., Ph.D.

Působí jako Associate Professor na Faculty of Law a Law Fellow na St Hilda's College na Oxfordské univerzitě. Vystudovala Právnickou fakultu UK, titul LL.M. získala na Sárské univerzitě a doktorát na Oxfordské univerzitě. Mezi její výzkumné a pedagogické zájmy patří genderová právní studia a feministická právní věda, právo rovnosti a antidiskriminační právo, ústavní právo, právo EU a právo v postsocialistických transformacích.

Zlobivý žák je vizitkou učitele

„Učitel musí mít respekt, který si ale nevybuduje ze svého statusu, ale tím, že se dovede do žáků vcítit, a oni ví, že je tu pro ně,“ říká Radomíra Houšková. Absolventka Pedagogické fakulty UK vyučovala na všech školních stupních od základních po vysoké školy, dlouhá léta působila v managementu českého vzdělávacího systému a na vrcholu kariéry se rozhodla vrátit před tabuli. Sedm let učí v české sekci Evropské školy v Bruselu.

TEXT Jitka Jiříčková FOTO Hynek Glos

Jak byste Evropskou školu popsala? V Česku se o ní příliš neví.

Je to v podstatě soukromá škola, nicméně je zdarma pro žáky, jejichž rodiče pracují pro instituce Evropské unie nebo NATO, respektive školné za ně platí jejich zaměstnavatelé. Chodí k nám ale také děti cizinců, kteří v těchto organizacích nepracují, a ti si musí školné platit. Než jsem v dubnu roku 2016 absolvovala výběrové řízení na ministerstvu školství na pozici učitelky v české sekci, také jsem tuto školu neznala.

Byl pro vás velký šok postavit se po letech zpátky před tabulí?

Po letech strávených v různých manažerských pozicích vzdělávacích institucí jsem se rozhodla vrátit zpátky ke klasickému učitelství, mít svou třídu. Konkrétní výuka mě nijak zásadně nepřekvapila. Co je pro mě ovšem na Evropské škole dodnes velkou výzvou, je babylon jazyků. Neustále přeskakujete mezi angličtinou, francouzštinou a češtinou. V předmětech pracujeme dohromady s kolegy ze všech sedmi sekcí. V určitých periodách probíha-

jí takzvané harmonizované zkoušky jednotlivých předmětů v angličtině a francouzštině a jednotlivé sekce si je musí přeložit do svých národních jazyků. To byl pro mě velký oříšek.

Navíc výuka probíhá od rána až do pozdního odpoledne – začíná se v 8:30 a končí v 16:15. Ze začátku jsem si tak přípravu na další den dělala po večerech, protože učební plány jsou samozřejmě jiné než v české škole. Tvoří se podle hlavního řídicího plánu Evropských škol, jichž je celkem třináct. V samotném Bruselu jsou čtyři.

Jak vypadají předměty na škole?

Vychází z britského a francouzského vzdělávacího modelu takzvaných sekundárních cyklů, což jsou prakticky sedmiletá gymnázia. Od primy do tercie se například učí chemie, biologie a fyzika společně v rámci přírodovědného základu. Až od kvarty se tyto předměty dělí. Je zde hodně matematiky, z níž se musí povinně maturovat, nicméně je na výběr ze dvou úrovní. Náročnost je ovšem z mého pohledu v podstatě stejná, pouze témata v té méně dotované větvi matematiky nejdou tolik do hloubky.

Jaké předměty se učí v češtině?

Český jazyk, matematika, přírodovědný základ (od kvarty pak chemie, biologie, fyzika). V primě a sekundě se česky učí také humanitní základ (dějepis a zeměpis), který pak od tercie probíhá v jednom z cizích jazyků, v takzvaném Language 2, což je angličtina nebo francouzština. Národní jazyk je Language 1. Učí se také Language 3 (francouzština nebo němčina). Předměty jako výtvarná, hudební a tělesná výchova se učí rovněž v cizích jazycích. Po kvintě se předměty ještě dále rozvětvují dle takzvaných profilových oborů, kdy mají žáci čtyřhodinové profilové předměty jako biologie, fyzika, chemie, zeměpis, ekonomika, historie, filozofie... Pokud je žáků z jednoho ročníku naší sekce na tyto předměty víc jak sedm, učí se je ve svém národním jazyce, pokud jich je méně, učí se je v Language 2.

Musí to být neuvěřitelně inspirativní prostředí.

Je to náročné, přiznávám. Večer chodívám domů celkem vyčerpaná. Ale když pak ráno vejdu do areálu školy a slyším kolem sebe ten babylon jazyků – španělština, řečtina, polština, čeština, slovenština – a děti spolu mluví všechny dohromady, je to neuvěřitelně povznášející pocit a velmi mě nabíjí. Obdivuji tyto děti, jak plynule hovoří několika jazyky najednou.

Učí zahraniční kolegové jinak?

To víte, že ano. To je další neuvěřitelný zdroj nových podnětů, kdy jste nucena neustále přehodnot-

Víte, já ani tak nepotřebuji, abyste s nimi doma trénovali látku do školy, to zvládnou sama. Potřebuji od vás jinou věc: Abyste jim dali lásku a bezpečí. To jsou dvě nejdůležitější věci, které vaše dítě potřebuje.

covat vlastní názory a zažité postoje, stále se učíte něco nového. Třeba anglická a francouzská sekce jsou hodně náročné, žáci zde mají v průměru o jeden až dva stupně horší známky než ti z české sekce. V Evropské škole je desetistupňový známkovací systém – dítě prospěje mezi 5 až 10, u známek do 4,9 neprospěje. Pro děti v české sekci je problém, když dostanou třeba 7,5, zatímco pro Francouze je to samé hodnocení velký úspěch. Ve francouzské sekci je běžná klasifikace 6,5.

Jste tedy vy a vaši čeští kolegové mírnější?

Já z mého pohledu nejsem mírná. Hodnotím tak, jak je podle mě v pořádku. Kolegové z jiných sekcí mají látku jinde (i když se snažíme v rámci předmětových sekcí o harmonizaci hodnocení a přístupů) a někteří neřeší pocety dětí tak jako já, a stejný přístup vidím i u svých českých kolegů. Snažíme se žáky podržet. Trvá nám dlouho, než si známkování v konkrétní třídě nastavíme. Kdežto třeba Francouzi jsou velmi striktní. Jsem za tuto možnost vidět jiné přístupy zblízka opravdu vděčná a nesmírně si našeho českého vzdělávacího systému vážím.

Je v Evropské škole znát, že zde studují děti z vyšších sociálních skupin?

Je patrné, že mají hodně ambiciózní rodiče. Upřímně říkám, že řada našich žáků by podle mě byla spokojenější na méně náročné škole, třeba střední odborné. Ale jejich rodiče tím, že jde většinou o vysokoškoláky, si často ani neuvědomují, že své vlastní ambice přenáší na svoje děti, které by možná vynikly v úplně jiných oborech, než kam je dospělí směřují. A děti se chtějí rodičům zalíbit, což je naprosto přirozené. Proto vždycky říkám rodičům: „Víte, já ani tak nepotřebuji, abyste s nimi doma trénovali látku do školy, to zvládnou sama. Potřebuji od vás jinou věc: Abyste jim dali lásku a bezpečí. To jsou dvě nejdůležitější věci, které vaše dítě potřebuje.“

To bychom měli rodiče. A jaké jsou děti?

Jako jsme byli my a generace dětí před námi, pořád stejné. Chtějí znát, vědět, být milovány, něčeho dosáhnout... A je jen na nás dospělých, rodičích i učitelích, zda je pochopíme, jak jim pomůžeme se připravit do života a jakou jim dáme šanci se ve světě kolem nás zorientovat. Proto mě hodně mrzí, když se mnou rodiče mluví, chtějí ode mě radu, jak se svým dítětem zacházet, a častokrát zmíní: „Víte, já si s ním nevím rady.“ Ale kdo by měl znát své dítě lépe než jeho táta s mámou?

Podle vás jsou děti pořád stejné. Řada pedagogů ale zmiňuje, že jsou náročnější, nerespektují autority...

Samozřejmě mám kolegy, i v Bruselu, kteří toto říkají. Setkávala jsem se s těmito stížnostmi po celou dobu mého učitelování i v době, kdy jsem působila jako členka manažerského týmu vedení středních a vyšších odborných škol České republiky. Kolegové se dostávali do různých konfliktů se svými studenty, chodili za mnou a chtěli, abych jim pomohla, šla třeba studenty uklidnit, zařídit, aby je respektovali... Byla jsem se tedy podívat na jejich hodině a viděla jsem, že kolegové jsou úžasní odborníci, kteří dokonale zvládají svůj obor, ale nedokáží si studenty získat, nevycítí atmosféru.

Teď trochu odbočím, ale já coby studentka jsem bývala docela rebelka. Nezlobila jsem, to ne, protože jsem byla vedena k respektu k autoritám. Ale měla jsem svůj názor. Když učitel přicházel do třídy, pozorně jsem si ho prohlížela a říkala si: „Tak ukáž, co umíš.“

A teď jsem seděla v té posluchárně, pozorovala kolegu, který podával skvělý odborný výklad, ale se studenty vůbec nekomunikoval, úplně je ztratil. Když jsme si pak o jeho výuce povídali, říkala jsem mu: „Víš, kdybych byla tvoje studentka, taky ti dám najevo, že mě to nezajímá. Respektovala bych tě jen z důvodu tvé vyšší pozice. Ale pokud bych byla jako oni, kteří si neuvědomují, co všechno se za tvou prací skrývá, taky bych tě zlobila. Třeba kluci z průmyslovky si klidně dají nohy na stůl, někdy pošlou učitele i do háje... A ty si o to trochu říkáš! Musíš je ‚nahmátnout‘, jít mezi ně.“ Učitel je podle mého názoru trochu jako herec.

Musí podat ten nejpersvědčivější výkon a působit autenticky.

Přesně tak. Odehrát perfektní představení. Ať má jakákoliv soukromá trápení nebo jestli ho bolí hlava, studenty to nezajímá, a mají na to právo. Jakmile berete za kliku posluchárny nebo třídy, začínáte hrát svou roli a měla byste svým divákům a posluchačům předat všechno, co chcete a potřebujete.

Evropská škola v Bruselu je soukromá škola, která je ovšem zdarma pro žáky, jejichž rodiče pracují pro instituce Evropské unie nebo NATO (školné za ně platí zaměstnavatelé). Děti cizinců, kteří v těchto organizacích nepracují, si musí školné platit. V samotném Bruselu jsou čtyři Evropské školy. Studijní plán se tvoří podle hlavního řídicího plánu Evropských škol, jichž je celkem třináct. První Evropská škola byla zřízena v roce 1955.

Pamatuj si, Radko, studenti mají právo na upravenou paní učitelku, která jim svým vystupováním předává klid a dává jasně najevo, že je tu pro ně. A ti, kdo tě nejvíc potřebují, jsou ti nejproblémovější.

Vnímat studenty jako seriózní publikum.

A být si vědom toho, že vás doslova detekují na každém milimetru. U žen vidí, jak jsou nalíčené, oblečené, učesané. U mužů, jak jsou upravení, jestli mají vyžehlenou košili nebo jim chybí knoflík... Moji kolegové mi vždycky odporovali, že je to studentům jedno. Snažila jsem se je názorně přesvědčit, že to není pravda. Učila jsem jednu dobu na vysoké škole v Českých Budějovicích, kde jsem se podílela na metodice a didaktice přírodovědných předmětů pro učitele odborných škol. Před zahájením přednášky jsem se jich zeptala: „Tak co, už jste si mě prohlídli?“ Oni úplně vytržili oči a upadli do rozpaků. Já na to: „Přiznejte, že jste to udělali. A je to správně! Jste normální lidé, kteří hodnotí svůj protějšek. A úplně stejně vás vnímají a hodnotí vaši studenti.“

Podmínkou dobrého učitele je tedy podle vás dokonalá vizáž?

Takto bych to neřekla, spíš jde o to, že nesmí nikdy zapomenout, jaké to je být dítětem. Dívat se na svůj výkon očima dítěte. Vždycky si při své práci vzpomenu na sebe – co jsem si o učitelích coby žákyně a studentka myslela, jak jsem je vnímala, koho jsem si vážila, od koho jsem se naučila víc, od koho míň, komu jsem se chtěla podobat.

Kdy jste na tyto poznatky přišla?

Naštěstí velice brzy. Ve svých pedagogických začátcích na jednom pražském německém gymnáziu jsem měla skvělou kolegyni, mentorku, která mi říkala: „Pamatuj si, Radko, studenti mají právo na upravenou paní učitelku, která jim svým vystupováním předává klid a dává jasně najevo, že je tu pro ně. A ti, kdo tě nejvíc potřebují, jsou ti nejproblémovější.“ Neustále mám tato její doporučení v hlavě.

Jaké byly vaše začátky? Vzpomenete si na nějaké vlastní faux pas?

Samozřejmě. A právě v souvislosti s touto zkušenější kolegyní. Byla v té době zástupkyně ředitele, já měla malé syny, vodila je ráno do školky a do jeslí a jednou se mi stalo, že jsem se zpozдила a do školy jsem se doslova přirtila. Paní zástupkyně mě sledovala z okna. Vlétla jsem do sborovny, shodila kabát, přilítla tak tak do třídy, spokojená, že mě nikdo z kolegů neviděl... Skončila hodina, paní zástupkyně si mě zavolala k sobě a povídá: „Už nechci nikdy

vidět, že při pozdním příchodu poběžíte do školy. I kdyby se vám to znovu stalo, půjdete v klidu, důstojně jako dáma, která má vše pod kontrolou.“ Vytržila jsem oči, zrovna tak, jako ti moji kolegové, a za ta slova jí dodnes děkuju, protože jsem díky ní pochopila, že chvat, nervozita a neklid vůbec nicemu neprospějí, jen je člověk přenesne na děti.

Dovedou to žáci ocenit?

Jsem o tom přesvědčená. Já si opravdu myslím, i když to kolegové neradi slyší, že zlobivý neposlušný žák je vizitkou učitele. Uvedu vám příklad, který mluví za všechny. Když jsem učila na průmyslovce, už tehdy jsem se ošivala na pedagogických radách, když si kolegové stěžovali na své žáky, jak nepracují, nic s nimi nezmohou, jsou drzí, tomu by dali podminečné vyloučení, tomu pětku na vysvědčení... Pokaždé jsem se jich ptala, i když oni tu otázku úplně nesnášeli: „Jaká preventivní opatření jste udělali pro to, aby toto nenastalo?“

Jednou jsem musela převzít na matematiku hodně problémovou třídu, v níž už kolega nechtěl učit. Automechanici s maturitou – pětadvacet kluků. Nejprve jsem si za nimi došla na dílnu a od mistrů si zjistila, co potřebují z matematiky znát, co by se jim hodilo k praktické výuce. Pak jsem ve třídě oznámila chlapcům, co od nich budu chtít, co budeme dělat, co potřebuji, aby dodržovali, a pokud tak nebudou činit, budou mít se mnou problém. Kluci ani nemukli. Makali, úkoly nosili, všechno dělali. Po třech měsících přišla první pedagogická rada. Opět si na ně kdekdo stěžoval a všichni se divili, že já ne, že u mě pracují.

Druhý den jsem to nevydržela a šla se jich zeptat. Proč ostatní zlobí, když já s nimi nemám žádný problém. A ten jeden mi povídá: „Protože vy nás máte ráda.“ Poznali to, i když jsem na ně byla přísná. Dala jsem jim jasná pravidla a mantinely, které potřebovali, aby mohli fungovat. Současně ale věděli, že je respektuju, že si vážím toho, co umí třeba mimo matematiku, že dovedou opravit auto, což bych já v životě nedokázala, a proto i oni respektovali mě.

Mgr. Radomíra Houšková, Ph.D.

Vystudovala Pedagogickou fakultu UK (obor matematika, základy techniky a fyzika pro 2. a 3. stupeň středních škol). Učila na základní i střední škole nebo německo-českém gymnáziu. Působila i na Vyšší a střední policejní škole v Praze jako vedoucí oddělení vzdělávání zaměstnanců ministerstva vnitra a následně zástupkyně ředitele úseku dalšího vzdělávání zaměstnanců policie, ministerstva vnitra a státní správy. Externě působila sedm let jako učitelka v cyklu Doplnující pedagogické studium pro učitele středních odborných škol. Nyní je učitelkou v Evropské škole Brusel 3, na sekundárním stupni v české sekci.

Kam zmizely ženy?!

Kurátorka Jitka Gelnarová se ponořila do hlubin depozitářů Národního muzea, aby na světlo přinesla šestařicet předmětů, které nevšedním způsobem zobrazují dějiny českého ženského hnutí a feministického aktivismu. Tomuto tématu se věnuje už od svých studií na UK a přednáší o něm také na FHS UK a FSV UK.

TEXT Helena Zdráhalová
FOTO Michal Novotný

V depozitářích Národního muzea (NM) jsou i jedny poněkud ošlapané hnědé kožené boty pocházející z druhé poloviny 19. století. Z katalogizační karty je patrné, že je nosila Marie Aloisie Riegrová, dcera Františka Palackého a manželka Františka Ladislava Riegra. A to je také hlavní důvod, proč se do sbírky NM dostaly. Marie Aloisie Riegrová ale nebyla jen dcerou a manželkou veřejně činných a slavných mužů naší historie, byla také aktivní v ženském hnutí, snažila se systematicky zlepšovat postavení chudých dívek a žen, matek a jejich dětí. A při své práci pravidelně vycházela do terénu. A právě tak Jitka Gelnarová vypráví příběh jejich bot, když mluví o tom, kam v nich asi

chodila a jak prošlapávaly ženám nové cesty ve společnosti.

„V roce 2019 jsme u příležitosti 100 let volebního práva žen uspořádali v NM výstavu *Vlastním hlasem*. Tehdy jsem si uvědomila, že ve sbírce máme řadu věcí, které nikdy nikdo nepřečetl jako předměty spojené s historií ženského hnutí. Často se dostaly do sbírky NM náhodou nebo proto, že patřily ženě, která byla zároveň matkou, manželkou, dcerou nebo známou významného muže. Někteří z těchto žen byly ale současně také aktivistkami a vybrané předměty se vázaly k jejich činnosti v ženském hnutí,“ podotkla Gelnarová.

Spodnička jako diplom

Kurátorka proto vytvořila imaginární sbírku ženských hnutí a feministického aktivismu, kterou nyní představuje v knize *Nepoddajné předměty*, již vydalo Národní muzeum. Vedle zmíněných bot si tam čtenáři a čtenářky mohou prohlédnout třeba skládací židli ze sbírkového fondu *Náprstkův inventář*. Zajímavá je tím, že patřila do vybavení knihovny domu U Halánků (dnešní Náprstkovo muzeum), kde se scházel jeden z nejstarších ženských vzdělávacích spolků v Čechách Americký klub dam, který vznikl v roce 1865 z iniciativy Vojty Náprstka a Karolíny Světlé

po Náprstkově návratu z Ameriky. Na těchto skládacích židlích usedaly měšťanské ženy na pravidelných přednáškách o různých tématech v době, kdy univerzity ženy ke studiu ještě nepřijímaly. O tom, o jaké provizorium se jednalo, symbolicky svědčí i to, že židle se po přednáškách zase složily a schovaly někam do kouta.

Mezi dalšími předměty, které ilustrují ženskou emancipaci, je třeba i spodnička, kterou ušila absolventka jednoho z prvních tuzemských „ženských učilišť“ – školy Ženského výrobního spolku českého v Praze (vznikl v roce 1871). Touto spodničkou prokazovala svoje dovednosti podobně jako dnes vysvědčením nebo univerzitním diplomem. Symbolizuje to ekonomickou nezávislost jako alternativu k rodinnému životu, kterou ženy střední třídy získaly díky tomu, že se mohly od sedmdesátých let 19. století začít vyučovat v různých řemeslech.

U zrodu výrobního spolku stála Karolina Světlá, brzy se pak přidala Eliška Krásnohorská, která později udělala velký krok směrem k vysokoškolskému vzdělávání žen, když v roce 1890 založila v Praze první dívčí gymnázium Minerva. V imaginární sbírce, kterou představuje Jitka Gelnarová, boj žen o možnost studovat na gymnáziích a posléze na vysokých školách symbolizuje maturitní vysvědčení jedné z prvních minervistek Elišky Vozábové a také její žádost o možnost navštěvovat přednášky na lékařské fakultě německé části Karlo-Ferdinandovy univerzity. Díky tomuto snažení se Eliška Vozábová stala jednou z prvních tuzemských lékařek, promovala v roce 1904.

Mušské velké dějiny, ženská každodennost

Jitka Gelnarová se historií žen a feminismem začala zabývat už jako středoškolačka. „Během výuky dějepisu na gymnáziu jsem často přemýšlela, kam asi zmizely ženy?! Prezentována byla primárně mužská historická zkušenost, která byla zároveň představována jako obecně lidská. Později během studia politikologie jsem si kladla tuto otázku znovu. Měla jsem šest semestrů dějin politického myšlení, během nichž padlo snad jen jedno jméno politické filozofky, a to byla Hannah Arendt, o dalších jsem se pak dozvíдалa jinými cestami,“ vzpomínala Gelnarová, která si téma volebního práva žen zvolila pro svou dizertaci na Fakultě sociálních věd UK.

Nové obzory jí otevřel roční výzkumný a studijní pobyt na Středoevropské univerzitě v Budapešti v roce 2010, kde objevila program genderových studií (v celém Maďarsku byl později zakázán!) a program historie žen a genderové historie. Když se pak vrátila na UK, na téma své dizertace i archivní materiály, se kterými pracovala, se začala dívat jiným pohledem ovlivněným zkušeností ze zahraničí. „Prostřednictvím konceptů genderových studií jsem si začala klást jiné otázky. Pomohlo mi to nejen v politologii, ale i v muzejnictví nebo v historii. Politická realita proto pro mě nejsou jen politické instituce a to, co se odehrává pouze ve veřejném prostoru, ale obecně vztahy hierarchií a moci. Samotné ženské hnutí pak vnímám jako velmi důležité politické téma,“ podotkla.

To, co jí tady chybělo během jejího vlastního studia, se pak snažila zprostředkovat dalším studujícím. Na FSV UK proto otevřela kurz zaměřený na historii českého ženského hnutí. Později se tomuto tématu začala věnovat také na Fakultě humanitních studií UK,

kde o něm přednáší v rámci magisterského programu Genderová studia.

Přestože už první československá Ústava z roku 1920 deklarovala rovné postavení žen a mužů a garantovala ženám volební právo, o více než sto let později ženy stále ještě musí prorážet skleněné stropy. Proto také Jitka Gelnarová nekončí svou imaginární sbírku někde ve dvacátých letech minulého století, ale naopak pokračuje až do současnosti, ve výběru najdeme například dětské povlečení s nápisem *Více péče pečujícími*, vařečku *Nebudeme ticho* nebo výšivku s bleskem, které pocházejí ze současných feministických demonstrací a ukazují propojení každodennosti a politiky. Výběr autorka uzavírá transparentem *Manželství pro všechny* z pochodu Prague Pride v roce 2022, který připomíná, že společnost má stále ještě v tématu rovných příležitostí na čem pracovat a že prosazování práv spojených s LGBTQ+ identitami se stalo nedílnou součástí feministického aktivismu současnosti.

PhDr. Jitka Gelnarová, Ph.D.

Absolvovala politologii a žurnalistiku na Fakultě sociálních věd UK, kde také obhájila disertaci na téma *Právo a dobro. Argumentace a diskurs českých aktivistek za volební právo pro ženy*. Pobývala na studijních pobytech na několika evropských univerzitách. Od roku 2013 působí v Národním muzeu jako kurátorka Oddělení novodobých českých dějin a věnuje se mimo jiné historii českého ženského hnutí. Je autorkou a spoluautorkou řady výstav Národního muzea. Přednáší na FSV UK a na FHS UK.

Patology AI nenahradí

Miroslav Koblížek je mladý motolský patolog a lektor patologie na 2. lékařské fakultě Univerzity Karlovy. Nezabývá se ovšem jen medicínou, ale má i řadu dalších zájmů. To využívá například ve výzkumu, kde se snaží ve svém oboru zapojovat do práce umělou inteligenci.

TEXT Ondřej Lukáč FOTO Vladimír Šigut

Kdy jste se nadchnul pro patologii?

V prvním ročníku mě jako mnoho dalších pohltila anatomie. Ten obor mě fascinoval a dokonce jsem uvažoval o tom, jaké by bylo se mu věnovat i po promoci, i když mi trochu hlodalo v hlavě to, že bych se věnoval spíše akademickému oboru a nebyl jsem si jistý, zda by mě to naplňovalo. Během letního zkouškového jsem si navíc našel cestu k histologii a přišlo mi, že umožňuje lépe vidět lidské tělo v souvislostech. Od druhého ročníku jsem tam proto začal docházet jako demonstrátor a podílel se tak na výuce, trochu jsem i pomáhal s elektronovým mikroskopem. Ve třetím ročníku na patologii to najednou všechno zaklaplo. Pan profesor Zámečník a další vyučující nám ji představili jako rozmanitý obor, jenž má blízko k výzkumu i výuce a zároveň stanovuje diagnózy živým pacientům a zásadně tak ovlivňuje léčbu. Navíc to byl na škole první reálný kontakt s chorobami. Na druhou stranu jsem se snažil i v následujících letech mít oči otevřené a vnímat, co nabízí jiné obory. Na patologii mě ale velmi lákala právě její univerzálnost, kdy patolog k atestaci musí znát v podstatě všechna onemoc-

Už i mladí neatestovaní patologové jsou zapojeni do vyšetřování biopsií, tedy odebraných vzorků od živých pacientů, což je tou hlavní pracovní náplní moderního patologa.

nění lidského těla. Samozřejmě člověk nikdy neví, jestli ho ten obor bude bavit i v běžné denní praxi, ale chtěl jsem to zkusit. Jako zálohu jsem si trochu ponechával internu, která je taky do značné míry univerzální, a navíc vždy s nabídkou spousty pracovních příležitostí.

Jak tedy vypadá běžný den moderního patologa?

Docela velký rozdíl tady panuje mezi atestovaným a neatestovaným patologem. K atestaci musíš mít kromě požadovaného počtu vyšetřených biopsií i určitý počet provedených pitev. Mladý patolog tedy někdy ráno dostane zprávu o zemřelém indikovaném k pitvě, kterou musí během dopoledne provést. Patologických pitev ovšem ubývá, takže to v dnešní době už není každodenní záležitost, průměrně bývají tak dvě až tři týdně. Odebíráme si při nich i vzorky na mikroskopické vyšetření, jež se v dalších dnech a týdnech musí fixovat a poté zpracovat, abychom se na ně mohli podívat mikroskopem.

Nicméně už i mladí neatestovaní patologové jsou zapojeni do vyšetřování biopsií, tedy odebraných vzorků od živých pacientů, což je tou hlavní pracovní náplní moderního patologa. Já jsem krátce po atestaci a když přijdu do práce, čeká tam na mě hromada skel, tedy preparátů od pacientů z předchozích dní. Zasednu k mikroskopu a počítači a procházím sklo po sklu, pacienta po pacientovi a zapisuji nálezy. Do zprávy píšu nejenom základní diagnózu, ale i mnoho dalších specifických po-

drobností. U nádorů třeba určujeme stupeň jeho diferenciacie, jeho rozsah a další vlastnosti. Všechny tyto informace jsou pak klíčové pro kliniky k výběru té nevhodnější terapie.

Takhle to vyznívá poněkud fádne, že celý den sedíte u mikroskopu...

To jenom tak vyznívá. U spousty případů si musím zadat další vyšetření. Komplikovanější pacienty chodím konzultovat se zkušenějšími kolegy. To je ohromná výhoda našeho oboru, že se většinou nemusíte rozhodovat za minuty na minutu a tváří v tvář pacientovi, a na velkém fakultním pracovišti jako v Motole mám kolem sebe plno zkušených odborníků. Mezitím musím občas taky do laboratoře odebrat vzorky ze zasláního materiálu k dalšímu zpracování. Speciální adrenalinovou disciplínou jsou tzv. peroperační biopsie, kdy se během operace odebere menší vzorek a my za několik minut zodpovíme chirurgovi rychlou otázku, jako jestli odebral nádor celý nebo o jaký typ nádoru se asi jedná. Pak se samozřejmě dělá ještě podrobné vyšetření, ale tato rychlá biopsie dokáže významně ovlivnit průběh operace. Do toho mám ještě výuku s mediky... Práce to skutečně není fádny, a i proto mě moc baví.

Je pravda, že patolog po škole začíná s apendixy? (laicky nesprávně slepé střevo)

Minimálně na našem pracovišti tomu tak skutečně je, i když nejsou to jenom apendixy, takových případů vhodných pro „začátečníky“ je více, samozřejmě s finální kontrolou atestovaným patologem. Histopatologicky se totiž musí vyšetřit každý odebraný lidský orgán. V zaníceném apendixu primárně nic maligního neočekáváme a postup jeho přikrojení je jednoduchý, takže je to ideální vzorek pro získávání zkušeností. Na druhou stranu někdy i tam skutečně na nádor náhodně narazíme. Je to případ asi 1 % odebraných apendixů, kde najdeme nejčastěji tzv. neuroendokrinní tumor, což samozřejmě výrazně změní další péči o pacienta, který původně do nemocnice přišel s rutinním onemocněním. Každý nevšední nález mě v mých začátcích nadchnul, protože to pro mě bylo něco nového a zároveň mi to ukazovalo smysl našeho počínání.

Zajímají vás i výsledky dalších vyšetření – z krve či zobrazovacích vyšetření?

To je samozřejmě individuální. U obvyčejného vříznutého znaménka mi většinou stačí to, co vidím v mikroskopu (*smích*). Jakmile ale řeším něco komplexnějšího nebo se případ jeví nestandardně, tak si raději projdu dokumentací a všechny dosavadní výsledky. U mozkových nádorů nás třeba vždy zajímají i konkrétní obtíže a příznaky pacienta, rychlost rozvoje onemocnění a jeho vzhled na zobrazovacích vyšetřeních. Máme i speciální vizity, kde pacienty konzultujeme s radiology, neurochirurgy a onkology. Na druhou stranu někdy při takovém podrobném studiu dokumentace narazíš omylem i na

osobnější poznámky, např. že dotyčný se zhoubným nádorem má malé děti. V takovou chvíli to se mnou trochu otřese, ale pořád na mě jako na patologa osobní příběh našeho pacienta tolik nedoléhá, jako na moje kolegy klinické lékaře, které obdivuji, že musí dokonale zvládat nejen odborný, ale i lidský rozměr své profese. Já si tyhle informace naopak ani připustit nesmím, aby moji výslednou diagnózu neovlivnilo nic subjektivního. Patologie má sice pověst morbidního oboru, ale já to tak nevnímám, protože stanovením správné diagnózy pomáháme hrozně moc lidem ke správné léčbě. A ani pitva mi nepřijde tak morbidní. Říkám si, že to už je vlastně uzavřený příběh, a to mě uklidňuje.

A jak v dnešní době probíhá pitva? Má už spíše výukový význam?

Větší část pitev už v dnešní době provádíme kvůli výuce mediků či mladých kolegů, ale měla by vždy probíhat standardně – ať už mám za sebou mediky, nebo ne. Máme svůj postup: nejdříve se vyjmou orgány, tak aby se co nejméně poškodil vzhled pacienta pro případný výstav těla při pohřbu. Vyjímání orgánů běžně dělají pitevní asistenti. Já pak jednotlivé orgány prohlédnu a prokrájím, abych odhalil i případná drobná ložiska patologických změn uvnitř orgánů. Potřebuji znát otázky, které zajímají lékaře, jenž si pitvu vyžádal, a výsledky dosavadních vyšetření, protože podle toho se můžu na některé orgány zaměřit podrobněji než při rutinním postupu. V dnešní době zobrazovacích metod a podrobných vyšetření už většinou nebýváme zásadně překvapeni základní diagnózou a spíše hledáme vedlejší motivy celého příběhu. Nejčastěji vyšetřujeme zemřelé s různými infekcemi, které se třeba kvůli rychlému průběhu nestihly za života vyšetřit, nebo s nádorovým onemocněním, kde není jasný jeho typ. Indikaci pitvy určuje patolog na základě požadavku klinického lékaře, ale v dnešní době je to hodně i o domluvě s rodinou.

Vy se ovšem zabýváte i bioinformatikou. Jak byste laikovi vysvětlil tento pojem?

To je náročné, protože někdy se tenhle termín nahužívá a označuje se jím prakticky každé využití počítače v medicíně. Bioinformatika jako taková se ale zabývá zpracováním komplexních medicínských dat, převážně z molekulárně biologických vyšetření, a vytěžením užitečných informací. Je to zhruba na pomezí programování a statistiky. Dnes dojde jedno takové vyšetření přinést gigabajty dat a je třeba z nich udělat závěry uchopitelné pro člověka, se kterými může lékař nebo biolog dále pracovat. Já jsem se k tomu dostal právě díky docentu Fišerovi, s nímž jsem stále v kontaktu a snad budeme i nadále spolupracovat. V rámci svého postgraduálního studia se ale zabývám využitím umělé inteligence v neuropatologii. Hojně přitom využívám spíše své staré kontakty s informatikou a matematikou. Naším cílem je analyzovat skeny histopatologických preparátů prostřednictvím neurálních sítí a dalších algo-

ritmů a s jejich pomocí nejen stanovit diagnózu, ale třeba také predikovat molekulárně biologické změny v daných nádorech. Dnes už se totiž u mnoha nádorů ví, že i při stejném mikroskopickém vzhledu je podstatné, jaké změny se nachází v jeho DNA, protože ty pak ovlivňují jeho chování a tím osud pacienta. Vzorky můžeme samozřejmě vyšetřit molekulárně biologicky, ale zároveň se objevují důkazy, že odlišnosti jsou i v mikroskopickém vzhledu, byť to lidské oko nedovede postřehnout.

V rámci své práce tedy učíte umělou inteligenci hledat korelaci mezi histologickým vzorkem a výsledkem genetického vyšetření?

Ano, sbírám skeny vzorků jednotlivých mozkových nádorů a k nim mám informace o zjištěných mutacích a genových amplifikacích. Na to naši AI (*artificial intelligence*) trénujeme. Tohle téma jsem si vymyslel už v roce 2020, kdy to ještě nebylo zcela „profláklé“. Musel jsem o tom se svým školitelem, profesorem Zámečnickem, dlouze diskutovat a starší kolegové mě upozorňovali, že podobné pokusy viděli už před 25 lety a dopadly tehdy zcela marně. Jen obtížně jsem se snažil vysvětlit, že dnešní technologie jsou už někde jinde. Jako důkaz jsem si tehdy naprogramoval jednoduchou neurální síť, jež dovedla v naší pitevní fotodokumentaci rozeznat jednotlivé orgány. Na hodnocení skenů celých skel ale naše tehdejší technické zázemí nebylo ideální a až dnes se to pořádně rozjždí, když už máme odpovídající velkokapacitní skenery a mnohem více děláme genetická vyšetření. Před pár měsíci se nám s profesorem Zámečnickem podařilo získat na patologii do Motola unikátní přístroj InveNIO. Ten umí na principu ramanovské spektroskopie vytvořit digitální obraz malého vzorku tkáně připomínající běžně barvený histologický preparát, ale zvládne to během pár minut po jeho odběru bez nutnosti jakéhokoliv laboratorního zpracování a bez ztráty

původních vlastností tkáně. Zatím na prvních desítkách vzorků zjišťujeme možnosti a limity této nové metody, ale velmi brzy by mohla začít měnit desítky let zažitá postupy v našem oboru. A samozřejmě už se rýsují i možnosti spojení ramanovské histologie a umělé inteligence.

Jak tedy vnímáte budoucí spojení medicíny a umělé inteligence?

Budu-li se držet svého oboru, tak se mi moc líbil citát, který zazněl nedávno na jednom kongresu: „Umělá inteligence nenahradí pathology, ale patologové používající umělou inteligenci nahradí pathology bez ní.“ Myslím si, že minimálně v morfologických diagnostických oborech, jako je právě patologie nebo radiologie, to bude skutečně budoucí směr vývoje. Umělá inteligence jako asistenční program, který předvybere nejdůležitější oblasti preparátu a zefektivní tak práci patologa. Stav, kdy by umělá inteligence o diagnóze rozhodovala sama, si i z právních důvodů stále představit nedokážu. Ostatně AI také není ideální pro odhalování vzácných diagnóz.

Profesor Zámečník vás na stránkách nové učebnice patologie popisuje jako renesanční osobnost. Na rozhovor jste přišel v triatlonovém tričku a s hudebním nástrojem...

Je vlastně mým životním cílem se o něco takového snažit – o renesanční univerzálnost nebo řeckou kalokagathii a mít vhlad do co nejvíce oborů. Uvědomuji si, že to je poněkud v rozporu se současným světem, kdy se často cení spíše úzce zaměřená excelence. Musím se krotit, abych směřoval dopředu a neutopil se v tom. Systematicky se rozvíjet a ne, že budu dělat vše a zároveň nic pořádně. Ale i tak si myslím, že mít přesahy do různých oborů je velká výhoda.

MUDr. Miroslav Koblížek
Absolvent 2. lékařské fakulty UK, po promoci nastoupil na Ústav patologie a molekulární medicíny 2. LF UK a FN Motol, kde se nyní podílí i na výuce mediků. Ve svém postgraduálním studiu se zabývá využitím umělé inteligence v diagnostické neuropatologii. Je i vášnivým hudebníkem a aktuálně působí v trombonovém kvartetu a pěveckém sboru svého domácího gymnázia v Žamberku.

Vědkyně 20. století nebyly žádné světice

„Akademici a akademičky 20. století byli osobnosti. Současný systém, bohužel, preferuje spíše stejnost – stejnou cestu, stejný způsob práce i typ výsledků. Měli bychom se jimi inspirovat a podporovat originalitu a hledání vlastní cesty, protože to vede k poznání a velkým myšlenkám,“ říká Libuše Heczková z Filozofické fakulty UK.

TEXT Pavla Hubálková FOTO Michal Novotný

Snímek byl pořízen v připravené demonstrační experimentů. Kabinet výuky obecné fyziky MFF UK.

Spolu s kolegyněmi Marií Bahenskou a Danou Musilovou jste napsaly knihu *Ženám žádný obor vědecký od přírody není uzavřen*. Co vás k tomu přimělo?

Historickým postavením žen se zabývám posledních 30 let. S kolegyněmi jsme již dříve napsaly knihu, která se týkala ženského myšlení a poté ženské práce, což pro nás bylo klíčové téma, protože jsme všechny zažily, co znamená sladování akademické kariéry a rodiny. Při tom jsme opakovaně narážely na příběhy akademiček, o kterých by se mělo více mluvit. Práce to byla opravdu vzrušující, a ačkoliv již kniha vyšla, zdůrazňujeme, že je to jen začátek, v archivech stále zůstává mnoho zajímavých příběhů, které čekají na zpracování.

Co vás po dopsání knihy nejvíce překvapilo?

Že jsme paradoxně samy měly řadu předsudků. Silný proud akademiček v první polovině 20. století totiž najdeme v přírodovědných oborech a v medicíně. Snad je to proto, že přírodovědné obory, a speciálně ty nové, mezioborové, jako fyzikální chemie a biochemie, byly nejspíše a neposkytovaly dostatečné množství autoritativní kariéry. Muži, kteří pracovali v těchto oborech, byli otevření nejen novým tématům, ale i ženám.

Tedy jeden z nejpozoruhodnějších výsledků naší práce je, že dnešní předsudky, které pořád nějakým způsobem přetrvávají, že ženy se na tyto obory nehodí, jsou mylné, a je to vidět na samotném počátku. Naopak v tradičních oborech, především v humanitních vědách, bylo pro ženy vlastně těžké se prosadit.

V knize jste zmapovaly mnoho příběhů a osudů vědkyň 20. století. Co mají společné?

Obecně ženy, o kterých píšeme, byly velkými osobnostmi. Musely být velmi výjimečné, odvážné a odhodlané, aby se dokázaly prosadit v daných oborech. A musely být silné nejen vědecky, ale i v osobním životě, řada z nich čelila velmi složitým životním peripetiím po roce 1948.

Zároveň je nutné zdůraznit, že to nebyly žádné světice. Byly to ženy se všemi chybami, různými typy ambic a osobního nastavení. Občas říkáme, že to byly nepředvídatelní „maverickové“, v tom smyslu, že neodpovídaly tradičním představám.

Můžete uvést nějaké konkrétní příklady?

Velmi pozoruhodný je příběh lékárnice, soudní znalkyně a jedné ze zaklatelky forenzní chemie, Emilie Laubové-Kinské. Bylo s ní asi těžké vyjít, protože to byla velmi silná osobnost. Účastnila se vyšetřování smrti Jana Masaryka a jako forenzní chemička také vyšetřování řádkáře Josefa Toufara, tak asi tušíte, jak

skončila... Ale svoji sílu a odhodlanost prokazovala i během pobytu v pardubickém vězení, kde se i přes vážnou nemoc účastnila protestní hladovky. Bohužel krátce po propuštění z vězení zemřela.

Za mě je také důležitá německá židovská intelektuálka a vynikající filoložka Käthe Spiegel, která byla i na stáži ve Spojených státech. Její otec byl jednu dobu rektor Univerzity Karlovy, přesto ji kvůli rasovému původu nebyla dovolena docentura a posléze skončila v koncentračním táboře.

Pro některé ženy ale nebyl židovský původ až tak velkou překážkou, snad až obsesivně následovaly svůj výzkum. Jednou z nich byla rozhodně Julia Moschlesová, zakladatelka české moderní geografie, hlavně sociální geografie, která se pravděpodobně díky zásahům Tomáše Garrigua Masaryka, poté co nemohla pracovat na Německé univerzitě, dostala na Univerzitu Karlovu a poté za velmi zvláštních okolností na Women College v Melbourne, zároveň za války pracovala pro holandskou tajnou službu. Po návratu to neměla vůbec jednoduché, ačkoliv to byla špičková vědkyně, která publikovala v pěti světových jazycích, živořila v podkrovním bytě na Přírodovědecké fakultě na Albertově.

Když jsem knížku četla, měla jsem pocit, že současné vědkyně stále řeší obdobné překážky. Nemáte pocit, že jsme se od první poloviny 20. století příliš neposunuli?

Postavení žen ve vědě se vyvíjí, ale je pravdou, že přes veškerou společenskou emancipaci a feminismus nedošlo k příliš velké reflexi toho, co skutečně zname-

doc. Mgr. Libuše Heczková, Ph.D.

Působí jako ředitelka Ústavu české literatury a komparatistiky na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Mezi hlavní oblasti jejího zájmu patří literatura a kulturní dějiny 20. století, genderová studia, literární teorie a didaktika literatury.

ná být ženou v akademickém prostředí. Žena akademička rozhodně není jen pracovní síla. Znovu se vracíme k tomu, že to musí být osobnost, která má co předat svým žákům a žákyním.

Zaznívají ale i názory, že jsme se naopak posunuli příliš a dochází k feminizaci a tedy i degradaci především přírodovědných oborů. Složitá samozřejmě zůstává i podvojná kariéra manželských párů nebo dokonce jejich vědecké spolupráce. Ukázkovým pozitivním příkladem jsou manželé Gerty (Radnitz) Cori a Carl Ferdinand Cori, kteří v roce 1947 společně získali Nobelovu cenu, či mnohem méně známý pár Renate Junowitz-Kocholaty a Walter Kocholaty, biochemici, jejichž kariéra je spjata především s výzkumem penicilinu na univerzitě v Pensylvánii, kam odešli ještě před druhou světovou válkou.

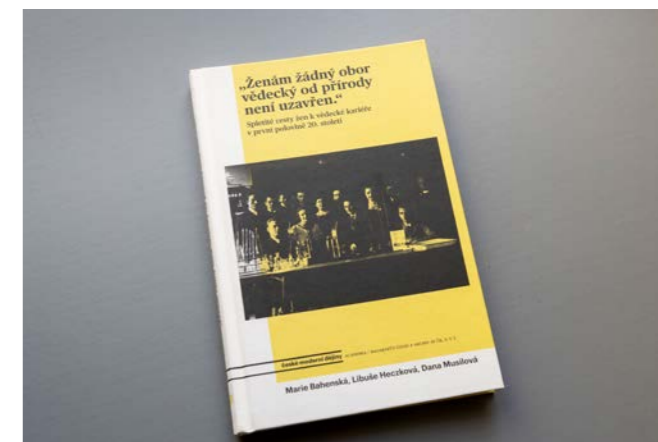
Objevily jste při vaší práci něco, čím bychom se mohli inspirovat i dnes?

Je velmi těžké něco aplikovat ze struktur, které byly jiné. Ale jednu věc máme společnou, a to je tristní pozice doktorandů. Za První republiky i dnes se o tom hodně mluvilo a mluví, ale situace je stále špatná, zavíráme tím dveře talentovaným lidem.

Uvedu ale jeden rozdíl, který mne poněkud trápí, a to, že akademici a akademičky 20. století byli osobnosti. Současný systém bohužel preferuje stejnost, stejnou cestu, stejný způsob práce i typ výsledků. My bychom naopak měli podporovat originalitu a hledání vlastní cesty, protože jen ta vede k poznání a velkým myšlenkám.

Ženám žádný obor vědecký od přírody není uzavřen: Spletité cesty žen k vědecké kariéře v první polovině 20. století

Marie Bahenská, Libuše Heczková, Dana Musilová
Academia 2023

Jmenuji se Martin. A díky vám jsem tady

Vraťme se do podzimu 1981. Nenarozenému Martinovi je 26 týdnů a jeho pobyt v matčině lůně se výrazně vymyká uspokojivému stavu, který by si rodička i ošetřující zdravotnický personál přáli. Může za to krev, rozdílné Rh faktory. Plod, který „zdedil“ po otci krev s Rh faktorem pozitivním, je vyživován krví matky s Rh faktorem negativním čili se mu současně s živinami a kyslíkem do tělíčka soustavně dostává i notná dávka život ohrožujících protilátek. Bohužel, s blížícím se koncem těhotenství jejich množství závratně roste. Odvrátit hrozbu toho nejhoršího scénáře tudíž není dobré odkládat: Konat se musí ihned!

Cílem monitorace plodu v děloze je předejít nitroděložní smrti, rozvoji asfyxie a dalších komplikací, které vedou k neonatální morbiditě. Péči o nenarozené děti už dnes vnímáme jako absolutní samozřejmost. S nejpropracovanějším systémem, s využitím nejpokrokovějšího zařízení a v rámci mezioborové spolupráce lékaři – perinatologové dokáží v nitroděložní terapii opravdové zázraky. Ovšem dokázali je i tehdy, před čtyřiceti lety.

„Vytvořit na klinice výborně pracující kolektiv není rozhodně jednoduché,“ zamýšlel se loni profesor Antonín Doležal v rozhovoru pro magazín *Forum*. A byl to právě on – legenda českého porodnictví a gynekologie, jenž po několik desetiletí

Měli jsme tenkrát na vybranou pouze ze dvou možností: buď nechat plod zemřít na anemii, nebo se pokusit o něco, co nikdo z nás dosud nedělal.

Martin Polách se narodil v Praze 10. prosince 1981. Čtyři dekády poté, v lednu 2024, přišel do restaurace U Dobré myšlenky na Rašínově nábřeží poděkovat. V podstatě za život. A to pětadevadesátiletému profesorovi Antonínu Doležalovi, jenž vyřešil zásadní komplikace jeho narození nitroděložní transfúzí krve. Nedílně k ní patřila výjimečná týmová práce specialistů – pediatriů a neonatologů – z nemocnice U Apolináře.

TEXT Marcela Uhlíková

FOTO Michal Novotný, Marcela Uhlíková, archiv Martina Polácha

vedl porodnický úsek II. gynekologicko-porodnické kliniky U Apolináře v Praze –, kdo se svým týmem úspěšnou nitroděložní transfúzí v Čechách provedl mezi prvými. Jak to přesně proběhlo?

Zárok hodný hodináře

„Měli jsme tenkrát na vybranou pouze ze dvou možností,“ vzpomíná na Martinův případ profesor Doležal a dodává: „Buď nechat plod zemřít na anemii, nebo se pokusit o něco, co nikdo z nás dosud nedělal.“ Riziko neúspěchu? Značné a všudypřítomné. „Transfúzní jehlou jsme se museli dostat přes břišní a děložní stěnu matky do jediného místečka na bříšku plodu. Trefit se a nezasáhnout placentu ani žádný z důležitých tělesných orgánů,

byl úkol na tehdejší dobu poměrně smělý,“ vzpomíná profesor na úkon hodný science fiction. Situace rozhodně tehdy nepatřila mezi každodenní komplikace na klinice. A že jich bývalo nemálo.

Patří se dodat ještě jméno druhé velké osobnosti – Josefa Bendla, gynekologa a porodníka, perinatologa na II. gynekologicko-porodnické klinice I. LF UK (žil v letech 1927 až 2015), tehdy vedoucího porodního sálu, který profesoru Doležalovi sekundoval. Vzájemně se v zásadní myšlence o provedení náročného, život zachraňujícího zákroku podporovali.

„Uvědomte si, že plod v děloze plave, pohybuje se, utíká, mění polohu. A bylo nepochybné, že až pocítí vpich, znásobí pohybovou aktivitu. Navíc má při působení nesourodého Rh faktoru zvětšená játra a slezinu, čímž se zvětšuje nebezpečí jejich zasažení vpichem,“ říkal doktor Bendl v rozhovoru pro časopis Květy ze dne 21. ledna 1982.

Tým, který náročný výkon srovnatelný s hodi- nářskou prací úspěšně provedl, tvořil vedle výše jmenovaných ještě docent Evžen Čech, vedoucí ultrazvukového oddělení kliniky. Ten byl tím hlavním „navigátorem“, jenž skrze obrazovku ultrazvukového přístroje „vedl“ Doležalovy ruce. „Je lehké se rozhodnout, když dokonale znáte schopnosti kolektivu, který vedete a můžete v něj stoprocentně věřit. Situace se vyhocovala prakticky ze dne na den, a tak jsem se souhlasem neváhala,“ komentovala rozhodnutí týmu v roce 1981 další z osobností, profesorka gynekologie a porodnictví Jitka Kobilková z I. lékařské fakulty UK, přednostka kliniky, jež se pro nemoc nakonec samotného zákroku nezúčastnila.

Dle Antonína Doležala hrál nejdůležitější roli v tehdejší „partě“ primář Miloš Zapadlo z novorozeneckého oddělení; měl zásadní podíl na klíčových rozhodnutích vedoucích ke všem úspěšným zákrokům. „V celém příběhu takřka z doby kamenné, kdy se teprve rodila současná podoba perinatální a novorozenecké intenzivní péče, sehrál podstatnou roli entuziasmus jednotlivců tvořících tým. Ten vy- vážil nemožnost konfrontovat naše snahy s neona- tální intenzivní medicínou v zahraničí, i omezené přístrojové vybavení,“ zamýšlí se primář.

Martin je na světě!

Dne 10. listopadu 1981 dostal nenarozený chlapec první transfuzi. Tehdy nikdo netušil, že nebude zdaleka poslední. Vše se, jak se zdálo, vyvíjelo slibně – ke spokojenosti lékařů i rodičky. Přesto v čase kolem třicátého týdne těhotenství přišel druhý okamžik rozhodnutí: Počkat s další transfuzí až bude dítě na světě, nebo zopakovat výměnu krve nitroděložně?

V osmdesátých letech minulého století se u zdra- vých novorozenců s váhou kolem 1600 až 1900 gramů úmrtnost pohybovala zhruba na deseti patnácti procentech. Ovšem „našemu“ nezralému novorozenci reálně hrozil rychlý rozvoj žloutenky a poruchy krvetvorby. Po podrobném uvážení všech pro a proti lékaři rodičce navrhli vyvolání porodu. Souhlasila, a tak velmi obtížným císařským řezem přišel 10. prosince 1981 malý Martínek na svět.

Profesor Antonín Doležal je legendou českého porodnictví. Desítky let stál v čele gynekologicko-porodnického oddělení kliniky U Apolináře. Magazín Forum s profesorem Doležalem přinesl samostatný rozhovor v roce 2023:

Možnost pozdravit se s Martinem Poláchem a zavzpomínat s kolegou Antonínem Doležalem na vše veselé i nevšední využil též profesor Richard Plavka (druhý zprava), primář perinatologického centra na Gynekologicko-porodnické klinice I. LF UK a VFN, a profesor Jiří Zeman (uprostřed vzadu), zástupce přednosta Kliniky pediatrie a dědičných poruch metabolismu I. LF a VFN. Za svými kolegy zavítala i profesorka Alena Hakenová (vpředu uprostřed), hematoložka a pediatrička z Thomayerovy nemocnice.

„Neměl to lehké před narozením, ani po něm,“ zavzpomínal znovu profesor Doležal. Během prvních dnů života dostal chlapec dalších pět transfuzí! Příběh by ani tak nemusel mít dobrý konec, kdyby druhý den po narození nezasáhl další týmový parták, doktor Jaroslav Špatenka, dětský kardiochirurg. Výměnné transfúze byly prováděny katetrem do žíly pupečnickové a když už to ne- bylo možné, zavedl docent Špatenka katetr do žíly krční.

Setkání po mnoha letech

„Jmenuji se Martin a díky vám jsem vyrostl jak z vody,“ hlásí na uvítanou sympatický muž s roze- smátou tváří. Do Prahy přiletěl z Velké Británie, kde už deset let žije ve Chesteru. Do restaurace se symbolickým názvem *U Dobré myšlenky* dorazil 5. ledna 2024 v doprovodu své životní partnerky Katky. „Rád a často se do Prahy vracím. Dnešní den je o to svátečnější, že se mohu pozdravit a po- tkat s člověkem, kterého si nesmírně vážím. Za- chránil mi život. Škoda jen, že u toho už nemohou být ani maminka ani tatínek,“ prozradil s dojetím Martin. A přidal ještě něco navíc: „Víte, hrdinou příběhu je i můj bratr Jenda. Zatímco mamince lékaři druhé těhotenství nedoporučovali, varovali ji před hrozícími zdravotními riziky, brácha si mě vyprosil: Maminka vzpomínala, že bráchu jednou viděla mluvit samotného se sebou a bylo jí ho líto, že nemá sourozence. Je až neuvěřitelné, že pro narození dítěte je žena ochotná obětovat svůj život, což byl příběh i mojí maminky... Naštěstí s dobrým koncem.“

Martin Polách rovněž přiznal, že za dnešní set- kání vděčí hlavně svému tátovi. To on pečlivě ochraňoval již zmíněný výtisk časopisu *Květy* s re-

portáží „Balanc na hrotu jehly“ (jejím autorem byl dnes proslulý Josef Klíma), která čtenářům zprostředkovala vypjatou práci týmu z kliniky od Apolináře: „Naše rodina dost cestovala, ovšem ča- sopis měl tatínek vždy pečlivě uložený ve speciál- ních deskách na dně kufru. Na výtisk jsem narazil při úklidu, čistou náhodou. Dlouho jsem si říkal, že vám – pane profesore – dlužím velké poděkování.“

Výpravy na počest života

„Jsem velice rád, že tě tu vidím, hochu! Dovol mi, abych ti na počest našeho setkání předal členskou legitimaci International Einstein Prague Activity Club (IEPAC), v dávné minulosti jsme na počest tvého života pořádali proslulé výpravy po Praze,“ uvítal svého hrdinu profesor Doležal, pověstný svým celoživotním smyslem pro humor a bezbře- hou recesí. Ostatně jeho neuvěřitelná zásoba vese- lých a kuriozních vzpomínek nebyla toho podveče- ra ani zdaleka vyčerpána. „Je úžasné, že jsme se tu sešli,“ konstatoval Antonín Doležal s dojetím. A jen co pohledem zkontroloval Martinovu krční žílu (Martin má totiž na pravé straně krku jizvu po pre- paraci krční žíly), cele se oddal úsměvným histor- kám ze života gynekologa a porodníka.

Je až neuvěřitelné, že pro narození dítěte je žena ochotná obětovat svůj život, což byl příběh i mojí maminky... Naštěstí s dobrým koncem.

Praha :
Studentský domov.

NÁKL. K. KRAFTOVÉ NA SLUPÍ

Adresa:
Albertov 7/3a,
128 00 Praha 2 –
Nové Město

Kolej a menza Albertov

FOTO Encyklopedie Prahy 2, Petr Jan Juračka, Ondřej Juha, Hynek Glos

Univerzitní kampus na dohled od Purkyňova ústavu se postupně vytvářel po celé století. Jeho srdcem, společenským centrem, byla především kolej a menza Albertov. Zatímco studenti Přírodovědecké fakulty, i. lékařské fakulty či Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy nebo Dopravní fakulty ČVUT se v menze Albertov stravovali, ti přírodovědečtí na koleji Albertov také bydleli. Těm všem se zcela jistě vybaví desítky, spíše stovky příběhů a vzpomínek, co všechno na koleji a v menze zažili, jak chutnaly snídaně, obědy, studené večere a co to byly „dvojáky“ nebo „čtveráky“ (za dva kupony byla k máni třeba malá konzerva nebo kousek uzeniny, za čtyři konzerva velká; jídlo v menze se totiž nakupovalo pouze za studentské kupony) na víkendy. A co teprve dlouhé noční sedánky na kolejích občas vylepšené soubkem piva, hlučné mejdany s kytarou nebo první polibky a vášnivé (nejen) držení se za ruku s partnerem/partnerkou... Vše nesmazatelně patří do našeho

genofondu vzpomínek na postupně odcházející albertovskou budovu.

Koleje a menzy vznikly před více než 100 lety jako Studentský domov, coby ubytování pro naše a zahraniční studenty, kteří bydleli v jednoduchých dřevěných stavbách se zděným základem. Co tehdy znamenalo luxus a nové formy bydlení, se postupně vyčerpalo, a nyní již neplnilo svoje poslání; poslední studenti se z kolejí na Albertově odstěhovali v devadesátých letech 20. století. V roce 2020 dosloužila menza.

Nyní nám již zbývá pouze uložit si krásné a romantické vzpomínky a příběhy z menzy i z kolejí hluboko do archivu. Naposledy se můžeme alespoň pohledem rozloučit s místy, kde jsme tolikrát ochutnali UHO (univerzální hnědá omáčka) s knedlíkem, nebo jsme si dopřáli kuřečí plátek s broskví, a kde jsme stáli v nekonečných frontách na výdej jídla. Vždyť i to patřilo k našemu studentskému životu na Albertově!

Věříme, že nově postavené Biocentrum, které vyrostne na místě budovy menzy i kolejí, přinese budoucím studentům tři albertovských fakult Karlovky jiné zážitky, jež budou stejně tak formovat jejich postoj k Albertovu a nesmazatelně přispějí ke genu loci našeho kampusu.

Nostalgicky zatlačujeme slzu za menzou a kolejami a těšíme se na laboratoře a pracovny nového výzkumného centra.

Prof. RNDr. Jiří Zima, CSc.
děkan Přírodovědecké fakulty

RNDr. Radim Perlín, Ph.D.
předseda Akademického senátu
Přírodovědecké fakulty

Zhmotněný sen? MedicRise

Psychiatřka Barbora Mechúrová, doktorandka 1. LF UK a pedagožka ze 3. LF UK, založila neziskovku MedicRise zabývající se rozvojem komunikačních dovedností zdravotníků. A objevila se ve výběru magazínu Forbes 30 pod 30.

TEXT **Marcela Uhlíková** FOTO **Hynek Glos**

Na schůzku do své oblíbené kavárny dorazila pihovatá dortíková labužnice, odvážná bojovnice, důvěřivá idealistka a cílevědomá zrzka (i tak sebe samu vidí) s nakažlivým úsměvem a nadšením, byt byla venku mlha a teplota lehce nad nulou. Má to prý tak „nastaveno“. „U nás v rodině nikdy žádný lékař nebyl, máma o tom lehounce uvažovala. Nakonec vystudovala speciální pedagogiku a teď je ředitelkou na základce,“ pokouší se Bára Mechúrová pro *Forum* vystopovat zděděný „zdroj“ svého profesního zaměření.

„Já už na gymplu věděla, že nechci mít nic společného s pedagogikou a učitelstvím. Zároveň jsem věděla, že chci pomáhat lidem, stát se psychologem. Proto jsem šla na medicínu a poměrně záhy zjistila, že rozdíl mezi psychologem a psychiatrem není jen v tom, že jeden – ten druhý – předepisuje

léky,“ komentuje svoji cestu k psychiatrii. Život je plný paradoxů: Bára nechtěla učit, nakonec je to přesně to, co dělá – vyučuje mediky a lektoruje.

Díky činnosti v neziskovce MedicRise se Báře dostalo zvýšeného zájmu, všiml si jí dokonce i prestižní magazín *Forbes*. „Po zveřejnění přehledu osobností se strhla jistá vlna pozornosti, nových kontaktů a příležitostí, za něž jsem nesmírně vděčná. Beru to jako velkou výzvu. Musím ale pracovat s vlastními limity, motivací a časovou kapacitou a učím se udržovat rovnováhu mezi svým pracovním a osobním životem. A taky se učím odmítnat nabídky, které se mnou nerezonují, a raději svůj čas věnuji skutečně důležitým lidem a činnostem,“ přiblížila své pocity doktorandka z Jedničky.

Systém jako nepřítel

Z vyřčeného už víme, že se Báře daří. Proč ale opustila jistotu velké kliniky a rozhodla se ke kroku skoro do neznáma? „Cítila jsem frustraci a s nástupem do nočních služeb během prvního roku klinické praxe mě začaly trápit úzkosti a nespavost. Pracovní týden jsem začínala s pocitem únavy a vyčerpání. Do nemocnice jsem z rána přicházela nevrlá a podrážděná a domů se vracela protivná a nabroušená,“ vrací se ke svému rozpoložení.

Vyhoření? „Ne, zjištění, že zdravotnický systém je ‚trochu na palici‘,“ uvědomila si tenkrát Bára. „Nejvíce mě trápilo vědomí, že ne vždy je pacient se svými potřebami tím, na kom při poskytování zdravotní péče opravdu záleží. Trápila mě administrativní zátěž, množství byrokracie, atmosféra neochoty a nepřátelství, jež panovala mezi námi – zdravotníky. Současně jsem vnímala, že potřebuji prostor pro kreativitu, pestrost aktivit, rozvíjení vlastních organizačních a vůdčích dovedností. Nic z toho mi práce v nemocnici neumožňovala,“ líčí.

Klíč k novým dveřím

A právě MedicRise mladé lékařce – absolventce 3. lékařské fakulty UK – zhmotňuje její sen a prostor pro seberealizaci. S odchodem z bohnické nemocnice se Báře neziskovka stala klíčem k novým dveřím: „Získala jsem nový prostor pro nové projekty a jejich rozvoj. MedicRise běží už dva roky, přesto jsme teprve na začátku.“ Vedle toho stíhá vyučovat mediky Karlovky na „své rodné“ Trojce – tam má částečný úvazek ve výuce mediků, na Jedničce je studentkou postgraduálního studia

a prochází i psychoterapeutickým výcvikem (v Gestalt Dialog).

„Když jsem končila v nemocnici, věděla jsem, že si potřebuju od zdravotnictví částečně odpočinout. Navíc jsem pocítovala jako deficit, že mám jen medicínské vzdělání a v byznysu se příliš neorientuju,“ vysvětluje Bára, proč se od loňského léta rozhodla – po vzoru svého mladšího bratra – zaměřit na sebezdokonalení se v managementu. „Brácha Ondřej se v MedicRise sice stará o management a finanční řízení, vždyť také problematiku podnikání studuje, ovšem já bych ráda do znalostí spojených s vedením organizací chtěla také alespoň trochu nahlédnout,“ prozrazuje svou další motivační oblast akční žena.

Změna s vírou, že to jde

A jak vypadá tvorba *Zdravého zdravotnictví*, o kterou se lidé kolem Bary snaží? „Mám vizi, že spousta věcí může být jinak – a lepších, než jsou. Je to vlastně můj hnací motor a pojítka s lidmi. A z našich rezonujících myšlenek čerpá i MedicRise. Ostatně za každou velkou změnou je víra, že to jde,“ zamýšlí se. MedicRise aktuálně představuje osm styčných osobností, rozestých po celém Česku, převážně zdravotníků: lékařů, zdravotní sestry i psychologů. Pořádají interaktivní vzdělávací kurzy a workshopy či celodenní konference.

Zájemci a odborníci ze zdravotnictví na nich získávají praktické dovednosti v komunikačních technikách využitelných v každodenní praxi. Stěžejní je pak dlouhodobější spolupráce se zdravotnickými zařízeními a partnerskými institucemi. Komunikace, důvěra, umění naslouchat – to jsou nejdůležitější pojmy charakterizující zdravé zdravotnictví.

„Přidala bych ještě slovo partnerství zastřešující komplexní péči zaměřenou na pacienta,“ doplňuje Bára. A dodává: „Právě cesta, způsob přístupu, který se snažíme do českého zdravotnictví uplatňovat, je to, oč tu běží. Péče zaměřená na pacienta je opakem k dosud – bohužel – stále ještě mnohem více rozšířenému paternalistickému přístupu.“

MUDr. Barbora Mechúrová

Po maturitě na Gymnáziu Karviná vystudovala 3. LF UK. Dnes na tamní klinice psychiatrie a lékařské psychologie vyučuje budoucí lékaře. Zároveň je doktorandkou 1. LF UK. Po tříletém působení v Psychiatrické nemocnici Bohnice odešla na „volnou nohu“ – rozhodla se založit neziskovou organizaci MedicRise vzdělávající zdravotníky v komunikačních a interpersonálních dovednostech. Za mimořádné aktivity a přínos byla vybrána do prestižního výběru *Forbes 30 pod 30*. Báru, když zrovna nepracuje, potkáte na procházkách městem, rovněž cvičí jógu anebo s šálkem horkého čaje s mlékem píše pro svůj blog *O věcech mezi tělem a duší*.

Lidé nejčennější

„Mou nejbližší kamarádkou je maminka, spolu prožíváme naše životní milníky. Jsem vděčná, že mám vedle sebe člověka jejích kvalit a osobnostního nastavení. Druhým pilířem, kam skládám hlavu, když nevím jak dál, je partner Ondřej. Snad i díky tomu, že se zdravotnictvím nemá pranic společného...“ odkrývá své nitro Bára.

Jak by to mohlo vypadat, kdyby se to povedlo změnit? „Přistupujeme k lidem individuálně, na základě jejich jedinečných potřeb. Medicína, kterou poskytujeme, je bohatší o partnerský aspekt: Lékař do něj vnáší znalosti a odbornost, pacient je zase ‚správcem‘ a znalcem svého zdraví,“ přibližuje ideální stav. Připouští, že někdy nemusí jít o snadnou záležitost.

Nejen při výuce na 3. lékařské fakultě UK, upozorňuje Bára, cítí u budoucích lékařů obrovský potenciál: „Mají zájem a nadšení pro věc, nejsou zkažení systémem a stále si drží ideály, se kterými šli medicínu studovat. Jsou mi velkou inspirací pro další aktivity!“

Okcitánsky se stále domluvíte

„Ať děláte cokoli, záleží nejvíc na lidech okolo vás. Leckdy na jednom konkrétním člověku,“ říká historik Vít Pokorný, jehož osobní setkání přivedlo k výzkumu dnes početně malého, ale stále živého románského jazyka – okcitánštiny. V rámci své disertační práce rozkrývá písemnou pozůstalost Bernarda Lesfarguese, zásadní postavy okcitánského hnutí ve Francii.

TEXT Jitka Jiříčková FOTO Vladimír Šigut

Jak se kluk z Česka dostane ke studiu malého jazyka vyskytujícího se v jižní třetině Francie, o němž se ani neví, kolik přesně lidí jím hovoří?

Že existují nějaké menšinové jazyky, jsem zjistil nejpozději jako středoškolák, když jsem se poprvé dostal do Francie v rámci studijní výměny s gymnáziem v Nantes. Z pohledu většiny cizinců je Francie jeden jazyk, jedna kuchyně... Když se ovšem ocitnete v patnácti letech v Bretani, velmi rychle zjistíte, že tato oblast má svou historii a identitu, a mně přišlo, že i toto povědomí by mělo být součástí studia francouzštiny.

Tuto citlivost mám možná i díky tomu, že pocházím ze Sudet, z Děčína. Posledních téměř deset let jsem se věnoval natáčení materiálů pro Paměť národa, a ještě předtím jsem zpovídal pamětníky v rámci takzvané středoškolské odborné činnosti. Když se zabýváte něčím takovým, nemůžete nevidět, že v českém pohraničí je jisté paměťové téma, otázka rozmanitosti a specifičnosti, jež se vytrácí.

Takže regionální pestrost Francie mě zaujala jako něco, co je na jedné straně velmi lokální, ale zároveň globální. Každá země má svoje jazykové menšiny. A přestože Francie dlouhodobě, už od Velké francouzské revoluce, pracuje na své unifikaci a v tomto úsilí zaujímá světový primát snad jen s Japonskem, stále v této zemi žijí menšiny jako Bretonci nebo Baskové, u nichž se na rozdíl třeba od Okcitánců vůbec nemůžeme tvářit, že jejich jazyk má – snad s výjimkou přejatých slov – něco společného s francouzštinou.

Můžete okcitánštinu popsat?

Je to jazyk velmi blízce příbuzný katalánštině, a zejména pokud se baví mluvčí dvou geograficky blízkých dialektů katalánštiny a okcitánštiny, neměli by mít problém si rozumět. Okcitánština má ale mnoho společného i s francouzštinou, už jen kvůli tomu, že se oba jazyky vyskytují na francouzském teritoriu a vzájemné soužití se datuje od 13. století.

Ve srovnání s katalánštinou je ovšem okcitanština mnohem méně známá.

Rozdíl je mimo jiné právě v přístupu k vlastnímu jazyku a identitě. Když to trochu zjednoduším: Katalánci o sobě vědí, že jsou Katalánci. Naprostá většina Okcitanců neví, že jsou Okcitané. Pokud vám někdo řekne, že je Okcitanec a že mluví okcitanšsky, je to projev jeho nadstandardního uvědomění a specifického postoje. U katalánštiny víme, kolik má mluvčích, kde žijí a jak se tento jazyk naučili či učí. U okcitanštiny nebyl nikdy proveden žádný seriózní průzkum, jenž by nám taková data poskytl.

Katalánská strana je prosperující, dynamická, už přes sto let má politickou reprezentaci, se kterou je potřeba počítat. Okcitanie – čímž mám na mysli okcitanšské jazykové teritorium – se rozkládá na mnohem větším území a nemá zdaleka takové povědomí sounáležitosti. To je dáno také tím, že na rozdíl od Katalánska Okcitanie nikdy netvořila politickou entitu, mezi jejími regiony není z dlouhodobého hlediska silná společná historie ani literatura, a tím pádem ani identita. To, co dané oblasti spojuje, je „pouze“ jazyk. Jenže místní si často myslí, že mluví jakousi hatmatilkou, nějakým lokálním nářečím, nikoli okcitanštinou, tedy snad vůbec nejstarším spisovným románským jazykem.

Setkal jste se s mluvčími okcitanštiny?

Ano, při různých příležitostech. Jeden z nich, Francis Benne, mi dává online lekce okcitanštiny. Další – zejména profesor Christian Lagarde a doktor François Pic – mi zase poskytují odborné konzultace. Ostatně doktor Pic byl první, kdo na mě během mé návštěvy v Toulouse začal mluvit okcitanšsky. Byl to šok, ovšem velmi pozitivní! Od chvíle, kdy jsme spolu v červnu 2022 půl dne takto mluvili, se ve mně cosi zlomilo: můj přístup k jazyku se stal aktivnějším, v něčem možná i „aktivističtější“. Ačkoli nejde o mou mateřštinu a mnohem lépe ovládám třeba francouzštinu, řekl jsem si, že to nevadí: člověk se může učit i za pochodu a nějakou tu chybu mi snad přátelé a kolegové odpustí.

Bavíte se okcitanšsky i s běžnými lidmi?

Ano. Protože jsem cizinec, můžu si dovolit i něco, co by u místního mohli jeho krajané vnímat jako projev drzosti, nacionalismu nebo něčeho z toho ranku. Když přijdu v Okcitanii do hotelu nebo do muzea, často se na personál snažím mluvit okcitanšsky. Díky tomu vím, že ve Francii najdete lidi, kteří okcitanšsky přinejmenším rozumí a někdy se – ale to je dost výjimečné, vlastně se mi to stalo jen jednou na trhu – se mnou v tomto jazyce i zapovídají. Slyšel jsem také od jednoho kolegy, jenž navštívil oblasti, u nichž se výskyt mluvčích okcitanštiny vůbec nepředpokládá, že když se dal do řeči s místními školáky, i oni okcitanštině rozumí. To znamená, že se ve francouzských rodinách dodnes do určité míry vyskytuje.

Pro cizince je ovšem zvláštní, že kolem používaní jazyka v každodenních situacích panuje takové

Když přijdu v Okcitanii do hotelu, často se na personál snažím mluvit okcitanšsky. Díky tomu vím, že ve Francii najdete lidi, kteří tomuto jazyku přinejmenším rozumí.

tabu. Nechtějí ji v běžné komunikaci použít. Řeknou vám například, že to musí přijít samo nebo něco na ten způsob... Je potřeba to respektovat a mít na paměti, že se za tím skrývají dlouhá desetiletí stigmatizace a marginalizace mluvčích okcitanštiny i jiných regionálních jazyků.

Proč jste se zaměřil právě na okcitanštinu, a ne třeba katalánštinu nebo bretonštinu?

Protože, jak se zcela nesprávně česky říká, je to o lidech. Na Filozofické fakultě UK jsem studoval francouzštinu a hispanistiku a velice mě oslovil seminář sociolingvistiky ve vztahu k regionálním jazykům Francie. Na konci druhého ročníku jsem dělal měsíc dobrovolníka v protestantské nadaci Johna Bosta v obci La Force, která se od poloviny 19. století stará o potřebné. Byl jsem umístěn v pavilonu, jenž funguje v podstatě jako domov pro seniory. Působil jsem tam jako animátor.

Zkoušel jste s klienty nadace mluvit jinak než francouzsky?

V té době jsem ještě neuměl okcitanšsky ani katalánšsky, ale plánoval jsem si, že od prvního dne se jich budu ptát (ne nějak invazivně, ale když se naskytne příležitost), zda hovoří nějakým menšinovým jazykem a tak podobně. Na nikoho takového jsem tam ale nenarazil. Až mi kolegyně ošetřovatelka řekla o svém sousedovi, který píše básničky, je to takový jejich vesnický intelektuál... A představila mi Bernarda Lesfarguesa, což je – a to jsem tehdy samozřejmě ještě nevěděl – zásadní, ale zároveň málo známá postava okcitanšského hnutí. Platí za významného překladatele z katalánštiny, znal se například s Dalím a byl napojen na nejvyšší intelektuální kruhy, ale současně byl zakotven v osadě aktuálně čítající dnes něco málo přes sto obyvatel.

Byl to tedy on, díky němuž jste se začal do hloubky věnovat okcitanštině?

Přesně tak. Přitom jsem se s ním osobně setkal pouze dvakrát, dohromady jsme spolu s ním a s jeho ženou strávili maximálně sedm hodin. Udělal jsem s ním rozhovor do časopisu *Plav – měsíčník pro světovou literaturu*. Pak se mezi námi rozvinula korespondence a na dálku jsme společně vymysleli například okcitanšské dvojčíslo *Plavu*. Posílal mi nejen dopisy, ale i knížky, propojoval mě s důležitými lidmi, kteří se okcitanštině věnují... Zdánlivě náhodným setkáním s člověkem, od nějž mě dělil věkový rozdíl téměř sedmdesát let, začalo

něco výjimečného a díky jeho vstřícnosti, přátelství, dobré vůli a lidskosti mě okcitanština vtáhla víc než jiné jazyky.

Začal tím také příběh vaší disertační práce, v níž zpracováváte jeho literární pozůstalost.

Z mého pohledu se jedná o nesmírně zajímavou postavu, jež v sobě spojuje dvě obrozenecká hnutí: katalánské a okcitanšské. Byl to básník, buditel, učitel, nakladatel a překladatel ze španělštiny a katalánštiny. Svou poezii psal z velké většiny okcitanšsky. Výzkumnou práci jsem zpočátku chtěl zaznamenat a zhodnotit vše, co do katalánského a okcitanšského hnutí vložil. Svůj návrh a současně prosbu jsem mu popsal ve svém posledním dopise, který shodou okolností došel nejspíš v den jeho smrti. V prvním ročníku na doktorátu jsem pak na výzkum *Bernard Lesfargues a okcitanšské obrozenecké hnutí* získal finanční podporu GA UK, což byla velká pomoc a vzpruha. Zároveň jsem požádal rodinu Bernarda Lesfarguesa o spolupráci, respektive o přístup do jeho písemné pozůstalosti a souhlas s její digitalizací. Tento fond je velmi obsáhlý a cenný jak pro okcitanšskou, tak pro katalánskou stranu, jejichž vztahy zejména v prvních desetiletích po druhé světové válce jsou stále málo zmapovány. Vnímám proto ohromný potenciál těchto pramenů, jež z velké části sestávají z korespondence a mohou doplnit chybějící dílky skládačky. Na druhou stranu je ale nutné respektovat stanovisko rodiny, pro niž mohou být některé materiály třeba příliš osobní a která může otázku zpřístupnění vnímat jinak.

Musíte jeho příbuzným dobře rozumět, protože v rodině řešíte podobná dilemata týkající se zpřístupnění pozůstalosti vašeho prapradědečka Karla Engliše.

Tato osobní zkušenost je v komunikaci s rodinou Bernarda Lesfarguesa rozhodně výhodou. Ve vztahu k mému prapradědečkovi si klademe podobné otázky, když zvažujeme, jak naložit s jeho odkazem. Máme například domovní knihy od dvacátých let dál s podpisy lidí jako Baťa, Beneš a další. Ale vedle

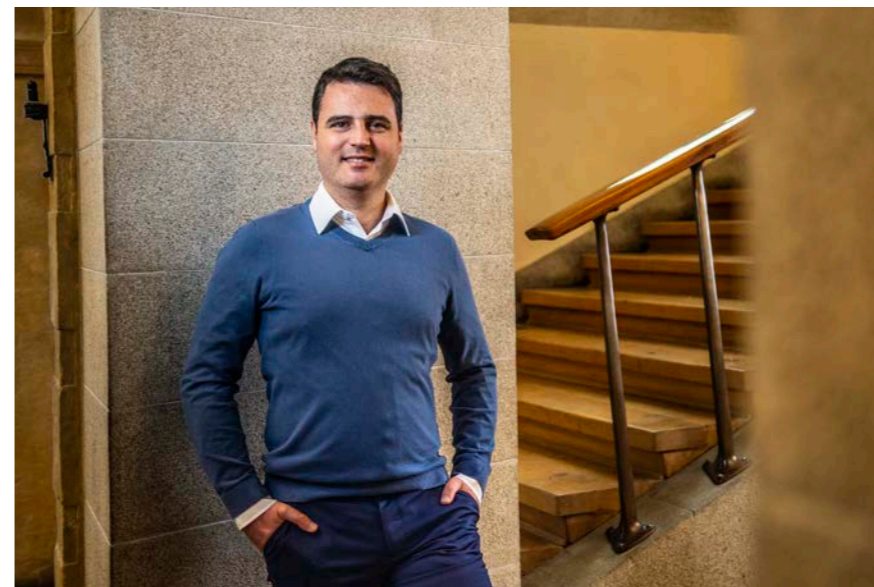
nich máme podepsané příbuzné a rodinné přátele... Hranice mezi soukromým a veřejným zájmem není přesně daná. Každá rodina má navíc hranici mezi osobním a veřejným zájmem nastavenou jinak a rozhodně není dobré nikoho vyloženě proti jeho vůli přemlouvat nebo nutit.

Co Karel Engliš znamená pro vaši rodinu?

Mohu hovořit ze svého pohledu. Když jsem byl malý, jezdili jsme na návštěvu k tetě, jež dodnes žije v jeho domě. Vybavuji si schodiště lemované fotografiemi a karikaturami Karla Engliše, z nichž bylo jasné, jak blízké měl vztahy s tehdejšími významnými lidmi včetně Masaryka, a bylo to pro mě „normální“. Pak dospějete, získáte určité vzdělání, přehled a postupně si začnete uvědomovat, že to vůbec normální není. Jsou to taková poštouchnutí, postupně objevování... Ne že by se o Karlu Englišovi v rodině nevědělo vůbec, ale lidí, kteří by o něm aktivně mluvili a vzpomínali na něj, nebylo tolik. Nebylo to téma. Komunistický režim z něj udělal naprosto exemplární případ toho, jak jde vymazat člověk z paměti lidí.

Ve svých memoárech se věnuje také Univerzitě Karlově a své činnosti v rektorské funkci. Osobně o tento vysoký post nestál, nicméně považoval to za svou povinnost a službu. Řídil rekonstrukci Karolina, kterou se díky němu podařilo dokončit, a v únoru 1948 abdikoval.

Uvědomuji si, jak ohromný kus práce, a přitom v nesmírně krátkém čase (*rektorem UK byl od 9. prosince 1947 do 26. února 1948 – pozn. red.*) zde dokázal zastat. Měl mimořádnou vůli posouvat věci kupředu, ale nikoli direktivně, nýbrž slušně, diplomaticky, odborně a logickými argumenty. Věděl naprosto přesně, co je na daném postu jeho úkolem, a ten se snažil plnit, jak nejlépe dovedl. To z jeho příběhu promlouvá snad ze všeho nejvíc a je srozumitelné všem – silný apel, aby každý z nás dělal za každé situace to pokud možno nejlepší a drobnou prací přispěl k něčemu většímu.

Mgr. Vít Pokorný

Vystudoval francouzštinu a hispanistiku na FF UK, nyní na fakultě pokračuje v doktorském studiu historie. Aktuálně je zároveň přidruženým doktorandem Francouzského ústavu pro výzkum ve společenských vědách. Ve své disertační práci, na niž získal finanční podporu Grantové agentury UK, se zabývá okcitanško-katalánskými vztahy po druhé světové válce. Vedle práce historika se věnuje také péči o odkaz svého prapradědečka Karla Engliše, je spoluzakladatelem a předsedou Spolku přátel Karla Engliše.

Hudba gamelanového orchestru je jako meditace

Polonahý muž zmítající se na zemi vytřeští oči a kouše do sklenice, kterou mu podal kdosi z přihlížejících. Zvuk skla drceného mezi zuby tahá za uši. Šamanům se nedaří přimět ducha předků, aby opustil jeho tělo. Rituál ve vesnici Murtigading zaujatě sleduje i Anna Beránková, studentka indonésistiky na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, a pečlivě si píše poznámky.

TEXT A FOTO Michal Novotný

Muž se dostal do transu během tradičního jávanského tance jathilan, o kterém bude její bakalářská práce. Se šamany hovoří Anna plynou indonéštinou. Večer po skončení jathilanu nasedá na skútr a s obdivuhodnou jistotou kličkuje v dopravní špičce do pronajatého bytu v Yogyakarta, kde studuje hru na nástroje gamelanového orchestru na Institut Seni Indonesia.

„Když jsem byla před lety na Bali, vlastně jsem ani netušila, že jsem v Indonésii,“ vzpomíná s úsměvem v lokální jídelně warung, kde si objednává svůj oblíbený salát s arašídovou omáčkou lotek. „Měla jsem celkem mylnou představu, jak tahle část planety vypadá. Vystudovala jsem vyšší pedagogickou školu a během lockdownu nemohla pracovat. Kamarádka Eliška Frühbauerová chválila na sociálních sítích studium indonésistiky, tak jsem si přečetla pár knížek, shlédla několik dokumentů a začalo mě to hrozně bavit,“ vysvětluje počátek cesty, která jí přivedla až na druhý konec planety.

Ve druhém ročníku se přihlásila do programu indonéské vlády Darmasiswa, který nabízí studentům mladším třiceti let studium jazyka nebo tradičního umění. „Můžete studovat batikování,

tanec, výtvarné umění, ale já jsem si vybrala hru v gamelanovém orchestru.“ Neobvyklost takového rozhodnutí pořádně ocení jen ten, kdo gamelan někdy slyšel. Evropanovi se může zdát kakofonie cinkání a bubnování hodně nezvyklá, ale Indonésané ji vydrží poslouchat celé hodiny. V gamelanovém orchestru hrají nejrůznější kovové bicí nástroje, až na rebab, což je strunný nástroj, na který se hraje smyčcem více zakřiveným než u houslí.

Rodačka z Prahy s hudbou vyrůstala. „Moje máma je úžasná hudebnice, hraje na kytaru a krásně zpívá. Od malička jsem jezdila na hudební tábory pro rodiče s dětmi, spoustu let jsem hrála na housle a myslím, že mám hudební sluch.“ Před ↪

V gamelanovém orchestru hrají nejrůznější kovové bicí nástroje, až na rebab, což je strunný nástroj, na který se hraje smyčcem více zakřiveným než u houslí.

V některých okresech ve střední a východní Jávě se báli vystupovat ještě nedávno, aby nebyli osočeni z komunismu, a jathilan se tam vrátil teprve před pár lety.

zahájením vyučování si patnáct až dvacet studentů rozdělí nástroje – metalofony, gongy, xylofony a nejrůznější bubny – a učí se všichni dohromady. Západní způsob výuky učitele s jediným žákem, jako když se u nás chodí do houslí nebo berou hodiny hry na klavír, by nedával smysl. „Ze začátku jsem byla trochu nejistá v notaci, občas to dokáže být pěkný zmatek, rytmus se různě prolíná, ale dohromady to dává smysl.“

Anně připadá hudba gamelanového orchestru jako meditace, ale přiznává, že během vystoupení v univerzitní koncertní síni jednou usnula. Naštěstí seděla v hledišti a ne na jevišti. „Hraní v orchestru beru jako jedinečnou příležitost zažít na vlastní kůži jávánskou kulturu, ale nemám v plánu stát se gamelanovým mistrem.“

Evropský student musí být trpělivý

V programu Darmasiswa si zahraniční student může vybrat nejen předmět, ale i místo, kde bude studovat. „Když jsem se zeptala na facebookové skupině o Indonésii, jaké místo si ke studiu vybrat, prakticky všichni doporučili Yogyakarta. Je známá jako studentské město a zároveň je Instut Seni Indonesia považovaný za nejlepší uměleckou školu v zemi.“

Indonésie se stává moderní asijskou velmocí, její města spojují rychlovlaky a mrakodrapy tu rostou závratnou rychlostí, ale evropský student se musí obrnit pořádnou dávkou trpělivosti a být otevřený zcela jiné kultuře a zvyklostem. „Člověk musí úplně vypustit, že něco bude tak, jak se domluví. Často čekám na vyučování na domluveném místě, ale indonéští studenti i učitel se sejdou úplně jinde, aniž by se o změně někde psalo, a všichni se diví, že to nevím. Jako kdyby měli mezi sebou nějakou tajnou komunikaci nebo spojení myslí,“ popisuje Anna zvláštnosti studia. „V zásadě se začíná nejméně o třicet minut později, občas o hodinu a jednou se mi stalo, že učitel nedorazil vůbec a napsal, že je na Bali,“ směje se. Volnější režim na škole je možná způsobený jejím uměleckým zaměřením. „Na severu Yogyakarta je prestižní univerzita UGM a slyšela jsem, že tam můžete přijít maximálně třikrát

o čtvrt hodiny později a pak máte problém.“

Ve volném čase se Anna snaží poznat vzdálenější kouty Indonésie. „Ve druháku na indonésistice jsme měli předmět o Torajích od paní doktorky Budi-man a bylo to neuvěřitelně zajímavé. Rozhodla jsem se, že se k nim na ostrov Sulawesi o vánočních prázdninách vydám. Torajané jsou známí tím, že mumifikují své pozůstalé a mají je doma v tradičních domech – tongkonanech. Často dlouhá léta šetří peníze, aby jim mohli vypravit pohřeb.“ Během torajského pohřbu je totiž třeba pohostit i stovky smutečních hostů a především obětovat i několik desítek buvolů, kteří dopraví duši zesnulého do říše mrtvých zvané Puya.

„S přítelem a kamarádkou jsme se vypravili na vandr z Makale do Rantepao a hned první den jsme potkali pána, který v rýžovém poli koupal výstavního buvola, který měl být obětován na pohřbu za několik dní, a pozval nás na něj. Během putování po torajských vesnicích jsme byli připraveni spát ve stanu, ale nakonec jsme vředycky přenocovali u místních. Často se nás ptali, jestli nechceme vidět jejich pozůstalé a vyfotit si je.“ Torajané jsou většinou křesťané a žijí po celé Indonésii, ale na velké svátky jako jsou Vánoce a Velikonoce se vra-

cejí do rodných vesnic, a proto se koná velké množství pohřbů.

„Nikdy jsem neviděla zabít ani slepici, a když táta na Vánoce zabíjel kapra, utíkala jsem se schovat,“ říká Anna, která nikdy obětování zvířat nezažila. „Buvoli mají u Torajů hezký život, opečovávají je a hýčkají, a vlastně i jejich smrt je úplně klidná. Mačetou jim podseknou krk, buvol nevydá ani hlásku, svalí se na zem a vykřává,“ vzpomíná na svůj první torajský pohřeb. „Pro mě bylo mnohem horší sledovat prasata, která svázaná přinesou na bambusové tyči a nechají je na sluníčku celý den. Zvířata strašně řvou, znělo to, jako kdyby křičel člověk. Vedle žijících svázaných čuníků už opalují ohněm štětiny z právě obětovaného zvířete. Po pár hodinách mi z toho bylo špatně. Zacházejí s nimi zbytečně krutě, berou je jen jako jídlo. Snažila jsem se je ale neodsuzovat, je to jejich kultura.“

Od pohřbu Anna trochu změnila jídelníček – jí jen ryby a kuřecí maso, ale úplná vegetariánka se z ní nestala. „Navíc táta moc dobře vaří a má rád vepřové a hovězí, takže až se vrátím domů a udělá španělské ptáčky, tak si určitě dám.“

Jathilan, tanec s pohnutou minulostí

„V Yogyakarta je každý tak trochu umělec nebo se za něj aspoň trochu považuje“, popisuje Anna atmosféru města v kavárně Tan-Li, ze které je hezký výhled na řeku a most. Čekáme na jejího kamaráda Kikyho, vlastním jménem Wahyu Kiky Yudha Prasety, který je typickým obyvatelem Yogyi, jak se familiárně říká Yogyakarta. Hraje v punkové kapele, v pronajatém domku má improvizované nahrávací studio, na stěnách pověšené vlastní naivní malby, ale především obří masky Barongan. V jedné z nich prý sídlí mocný duch Mbah Bejo, který do Kikyho vstupuje při rituálních tancích. Kiky je totiž především tanečník a znalec tradičního jávánského tance jathilan, o kterém Anna píše bakalářskou práci.

Kiky dorazil do kavárny, objednává si ledovou kávu a popisuje překvapivě dramatickou historii tradičního umění na Jávě. „V letech 1950 až 1965 se mnoho umělců angažovalo v organizaci Lidový kulturní institut (LEKRA), která byla spojena s Komunistickou stranou Indonésie,“ vypráví. V roce 1965 provedlo Hnutí 30. září pod vedením podplukovníka Untunga pokus o státní převrat, během něhož bylo zavražděno šest předních generálů indonéské armády. Generálové Suharto a Abdul Haris Nasution však puč potlačili a začalo masové vraždění a pronásledování komunistů a jejich přívrženců, kterému padlo za obět několik set tisíc lidí. Zabito bylo i mnoho tradičních umělců, protože byli často neprávem považováni za komunisty.

„Od potlačení puče se nikdo neodvažoval vystupovat, až v roce 1977 policejní šéf Sukiman v městě Kediri, zvaný Samboyo, který měl rád tradice, založil taneční skupinu Samboyo Putro a zasloužil se o vzkříšení jathilanu,“ vysvětluje Kiky poněkud pohnutou minulost jathilanu. V některých okresech ve střední a východní Jávě se báli vystupovat ještě

nedávno, aby nebyli osočeni z komunismu, a jathilan se tam vrátil teprve před pár lety.

Kiky nám doporučuje vypravit se do vesnice Murtigading, kde jathilan chystají jeho přátelé. V současnosti totiž některé soubory jathilanu předvádějí tanec jen jako zábavu pro diváky, vystupují třeba i na předvolebních shromážděních a vytrácí se z něj spirituální podstata. Kikyho přátelé ale berou jathilan se vši vážností, a tak jdeme před začátkem celodenního rituálu na hřbitov poprosit duchy předků, zda se může rituál konat.

Jathilan je původně především extatický tanec, který je doprovázen transem a posléze popisováním posednutí duchy, Jávanci označovaným jako kesurupan. V takovémto stavu tanečníci ztrácejí kontrolu nad svým tělem a jednají tak, jak by za normálních okolností nejednali. Obřadu se účastní pawangové, kteří mají za úkol vyvést duchy zvané roh halus z těl tanečníků. Když vidíte jathilan poprvé, je moment posednutí duchy trochu překvapivý a pozorovatel se nemůže ubránit dojmu, jestli tanečníci před obřadem nepoužili nějaké omamné látky. „Ptala jsem se Kikyho i pawangů, ale všichni tvrdí, že dříve tanečníci používali opium, ale dnes si před obřadem dávají jen nějaký olej. Také prý hodně pijí alkohol, ale sama jsem to zatím neviděla,“ vypráví Anna, která navštívila již několik jathilanů. Nutno dodat, že se v Indonésii obchodování s drogami přísně trestá a v nejtěžších případech může být udělen trest smrti.

„Tanečníci i diváci jsou obvykle muslimové, a tak se rituál přerušuje během modliteb. Jednou rituál zastavili ve chvíli, kdy byli posedlí tanečníci ještě v transu a vypukl úplný zmatek. Posednutí nabíhali s maskami do diváků a zranili přihlížející ženy. Pawangům se je nedařilo dostat z transu bez hudby provozované gamelanovým orchestrem. Ochranka je odtáhla do zákulisí, kde jedna půlka ležela na zemi a zvracela a ostatní se za ohlušujícího křiku dál rvali,“ popisuje Anna, jak taky může vypadat sběr podkladů pro bakalářskou práci.

Za každým erbem je příběh

Milan Buben většinu svého profesního života strávil za školní katedrou a předával své bohaté znalosti mladé generaci, ovšem jeho „vedlejší“ vášní jsou znaky – ať už rodové, církevní, státní či městské. O heraldice napsal řadu ceněných publikací a je i autorem několika knih o řádech. On sám je nositelem jednoho z nich.

TEXT Jiří Novák FOTO Michal Novotný

„Jako malého chlapce mě rodiče často brávali na výlety po hradech a zámcích, a jejich interiéry a architektura mě fascinovaly. Proto mi vrtalo hlavou, jak něco tak nádherného mohli vybudovat lidé zlí a nevzdělaní, kteří vykořisťovali své poddané – tak totiž v komunistické éře bývalé majitele těchto panství líčili místní průvodci. Tak jsem se o to začal zajímat víc a postupně zjišťoval, že to ve skutečnosti bylo trochu jinak,“ vypráví Milan Buben a přidává bizarní historku:

„Hrabě Zdeněk Sternberg mi vyprávěl, že ačkoliv chtěli komunisté jejich rodinu z hradu Český Sternberk vypudit, místní buňka KSČ se za ně zaručila. A jeho otec Jiří Douglas dokonce mohl na svém hradě milostivě dělat kastelána! Ovšem při výkladu před turisty musel o své rodině mluvit jako o zlých vykořisťovatelích,“ směje se Buben, který absurditu komunistické éry pocítil i na vlastní kůži, když se hlásil na vysokou školu.

Ačkoliv na přijímacích zkouškách na Filozofickou fakultu zodpověděl všechny otázky, nebyl přijat z „nedostatku volných míst“ – tak se zpravidla odmítali uchazeči se špatným kadrovým profilem.

A rodinný známý – právník poradil, ať jde rok pracovat manuálně, že by mu to mělo pomoci. Rok po maturitě tak místo v posluchárně vysoké školy strávil v úpravně papíru národního podniku OSPAP na Karlově náměstí v Praze jako dělník.

„A to byla životní zkušenost k nezaplacení! Coby osmnáctiletého mladíčka mě obklopovala neuvěřitelná sestava: jeden továrník, jeden katolický kněz, čtyři živnostníci a jedna modistka. A tato pestrá směs lidí vyprávěla o svačinách a obědech své životní příběhy, což pro mě byla obrovská škola života – jejich zkušenosti, osudy a názory mě do budoucna hodně formovaly.“

Za rok tedy přišel znovu k přijímacím zkouškám a u zkušební komise se potkal tváří v tvář se stejnými lidmi jako před rokem. „Jenže tentokrát jsme si jen tak nezávazně povídali, vůbec se mě na nic nezeptali. A když jsem se tomu podíval, bylo mi řečeno, že jsem jim přece vše správně zodpověděl už před rokem. Jenže tehdy jsem holt neměl ten správný dělnický původ,“ směje se Buben, v polovině šedesátých let úspěšně přijatý student FF UK v oboru angličtina – čeština.

PhDr. Milan Buben, Ph.D.
Rodák z Prahy absolvoval na Filozofické fakultě UK obor anglický a český jazyk, doktorát má od roku 1973. Do roku 1990 pracoval jako středoškolský pedagog a metodik vyučování, poté působil jako pedagog Jazykového centra FF UK. Od roku 2005 přednáší na Ústavu dějin křesťanského umění Katolické teologické fakulty UK. V letech 1984–1994 byl předsedou Heraldické společnosti v Praze a za svůj život absolvoval řadu přednášek a vystoupení v rozhlase i v televizi, od roku 1990 je magistrální rytíř Suverénního řádu Maltézských rytířů.

Láska k heraldice u něj naplno vzplála ještě za studií v roce 1968, když součástí rozhlasového pořadu Kolotoč byla i „heraldická okénka“. „Vedl to vynikající heraldik a bývalý politický vězeň Adolf F. J. Karlovský a ten při jednom vysílání vyzval zájemce, že při Svazarmu existuje zájmové sdružení o heraldiku a kdo chce, ať přijde do restaurace U Holubů na Smíchově. Já se tam vypravil, ujali se mě pánové Karlovský a Wierer, a ti mě zasvětili do heraldiky. Půjčovali mi literaturu, všechno mi vysvětlili a poradili. Tehdy jsem tomu propadl a strašně moc se toho naučil.“

Mimochodem, do restaurace U Holubů tehdy dorazili studenti tři – jeden zajímavější než druhý,

i když to se projevilo až o mnoho let později. Kromě budoucího heraldika Bubna to byl Pavel Pokorný, jenž se po letech stal vedoucím rukopisů v Klementinu, a ilustrátor Zdirad J. K. Čech, jehož obraz Panny Marie Lidické požehnal sám papež František a je dnes trvale umístěn v římském kostele sv. Marcelina a Petra.

Bubna nadchla heraldika natolik, že během politického uvolnění v roce 1968 publikoval malé články o drobnější české šlechtě v rámci takzvaných Erbovních sešitů, jež vycházely pod záštitou Svazarmu. A dokonce chtěl o heraldice psát diplomovou práci! „To jsem ale narazil. Heraldika byla v podstatě zakázaná, jelikož ji kdysi Zdeněk Ne-

jedlý (v 50. letech čs. ministr školství a přední kulturní ideolog tuhého komunismu, pozn. autora) označil za feudální vědu. Díky přimluvě vyučující anglistiky dr. Květy Maryskové jsem však nakonec mohl téma heraldiky zpracovat, jenže pak nastal další problém – najít pro dokončenou práci oponenta, protože skoro nikdo se tomu nevěnoval a kdo ano, ten nebyl „politicky průchodný“. Nakonec našli staříčského profesora Trnku, což byl poslední žijící zakládající člen pražského lingvistického kroužku. Vznešený pán s vystupováním jak za starého Rakouska-Uherska mou práci zaštilil a vše bylo v pořádku. Takže já byl po roce 1948 asi první, kdo na Filozofické fakultě napsal nějakou práci týkající se heraldiky.“

A aby toho nebylo málo, tak se mu ještě za komunistického režimu podařilo vydat i knihu. A snad by to ani nebyl dr. Buben, aby okolo toho nebyl zajímavý příběh: „Na vojenském cvičení jsem se potkal se zajímavou sestavou lidí – byli tam sochař a rytec Michal Vitanovský, archeolog Michal Tryml, a také Leo Pavlát, pozdější ředitel Židovského muzea. A během jedné diskuse jsem si posteskl, že bez protěky a známých není v socialistickém Československu šance cokoliv publikovat. Pavlát tehdy pracoval v nakladatelství Albatros, které od 60. let vydávalo edici malých encyklopedií pro děti OKO. Nu a ponoukl mě, ať mu sepišu nějaké návrhy. Napsal jsem tři témata a vybral si právě heraldiku.“

Tudíž se pustil do práce a prošel si neskutečně složitým schvalovacím procesem, který trval asi dva a půl roku a jehož pomyslnou třešničkou na závěr bylo předvolání ke komisi na ministerstvu kultury. „Tam seděly tři soudružky a vychlovaly knížku, jak je pečlivě a krásně udělaná, že se to bude dětem líbit, ale jejich předstíraná laskavost netrvala dlouho: ‚Ovšem jsou tam i věci, nad kterými byste se měl zamyslet! Vy tady například píšete, že rozlišujeme světce na mučedníky a vyznavače. Soudruhu doktore, my strana ne! To církev!‘ Tak jsem to musel upravit. A přitom jim unikla moje kritika státního znaku s pavézou, který byl heraldicky úplně špatně,“ směje se Buben.

Vlevo dole ukázky městských znaků laskavě poskytnuté městy Smržovka (vlevo) a Česká Třebová. Na protější straně tři šlechtické erby Lobkowiczů, Schwarzenbergů, a Albrechta z Valdštejna. Autor ilustrací: Petr Nohel.

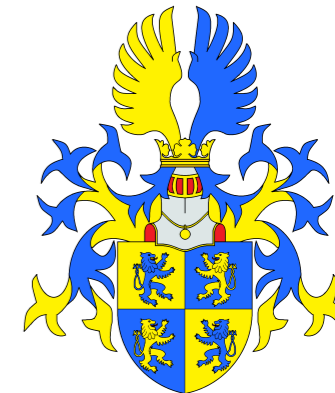
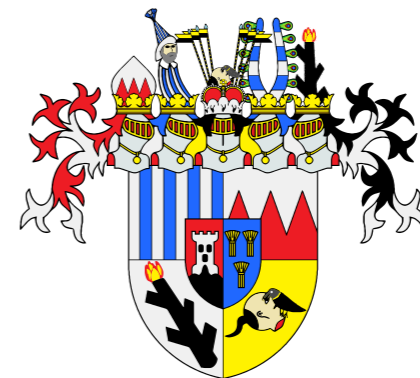
Jak říkají latiníci: *Omnes nobiles fratres sunt* – všichni šlechtici jsou si bratry. A je to opravdu tak, že si všichni šlechtici tykají bez ohledu na titul, a rádi se mezi sebou špičkují.

Každopádně heraldické OKO vyšlo v roce 1986 a mělo takový úspěch, že se rozebralo už za půl roku a zaujalo i za hranicemi. Albatros dostal nabídku z Německa a Milan Buben o rok později zpracoval i knížku o německých erbech. V dalších letech se autorsky podepsal pod knihami jako *Encyklopedie heraldiky* (vyšla ve čtyřech vydáních), *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích* (I. – IV. díl), publikacemi o řádu Maltézských rytířů a řadou dalších. Nyní pracuje na druhém vydání *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů* (první vydání vyšlo v roce 2000).

Největší vášní je ale pro něj heraldika a nejráději má tu šlechtickou. „Tam je dynamika a určitá noblesa. Jak říkají latiníci: *Omnes nobiles fratres sunt* – všichni šlechtici jsou si bratry. A je to opravdu tak, že si všichni šlechtici tykají bez ohledu na titul, a rádi se mezi sebou špičkují. Sám jsem byl svědkem toho, když se sešli Maxmilián Wratislav, Zdeněk Sternberg a Děpold Czernin a dělali si navzájem legraci z toho, který rod je starší.“

Co se týče samotných erbů, tak nejstarší české pochází z přemyslovských dob. „Wratislavové rádi vyprávějí, že pocházejí od knížete Vratislava – jejich štít je červenočerně polcený a tvrdí, že ta černá strana byla původně stříbrná (barvy českého království jsou stříbrná a červená) a to stříbro časem zčernalo. Ale je to jen pověst,“ usmívá se Milan Buben.

Ostatně historie zná mnoho příkladů, kdy byly erby vylepšovány nebo upravovány třeba podle

toho, že následní dědicové chtěli zvýraznit čin, kterým svůj rod proslavili. „Například rod Daczičských měl původně v erbu jen jednu přílbu, jako rytíři užívali dvě, a poté, co se stali barony, tak mají přílby tři. Nebo u erbu města Prahy byla hradba původně stříbrná, ale poté byla císařem polepšena na barvu zlatou, která je cennější. Také se dala rozmnožovat pole daného erbu, aby se tam přidala nějaká zásluha nebo statečný čin. Ale byla i doba, kdy se rodiny vracely k původnímu znaku a všechna pozdější polepšení začaly pomíjet.“

O každou změnu erbu však bylo každopádně potřeba žádat panovníka. „Od dob Karla IV., resp. poté jeho syna Václava, a především za vlády Habsburků po Obnoveném zřízení zemském došlo k tomu, že bylo vše řízeno dvorskou kanceláří. Ta v době panování Habsburků sídlila pochopitelně ve Vídni, kde na to byli odborníci heraldici, kteří erby posuzovali. Základním principem heraldiky totiž je, že erb má být jedinečný a má určovat tu či onu rodinu nebo osobu, takže by nemělo dojít k žádné duplicitě.“

Dnes může mít znak kterýkoliv člověk, pokud to uzná za vhodné. „Pochopitelně ale jeho znak musí být občanský, tzn. nesmí nést známky šlechtictví – nesmí být například přílba korunována a štít by neměl mít štítonoše, což je známka panského stavu, apod. Ale jinak záleží jen na jeho vkusu, co bude ve znaku mít. Pochopitelně by bylo vhodné poradit se s nějakým heraldikem, aby ve výsledku nedošlo k nějakému nedopatření, což se bohužel někdy stává,“ říká dr. Buben, jehož oči už spatřily tisíce znaků.

„Každý erb má svou historii a ten příběh za ním je vždy nejzajímavější. Samostatnou kapitolou jsou mluvící znaky (*mluvící znamení nebo mluvící erb je znak, který obsahuje figuru narážející na název či jméno nositele znaku, a to přímo nebo prostřednictvím metafor, pozn. autora*). Například jedno z polí znaku Schwarzenbergů, kde je hlava Turka, do které klove krkavec: znamená vypráví o dobytí turecké pevnosti Raab v Uhrách Adolfem Schwarzen-

bergem v roce 1598. A protože Rabe je německy krkavec, byl mu dán do znaku i tento operevec. Páni ze Švamberku se zase pojmenovali podle hradu a labutě v erbovním znamení (labuť je německy Schwan), Rožmberkové podle růže, a tak dále... Existuje i erb s ženským ňadrem, a existuje řada dalších heraldických kuriozit, v Německu o tom kdysi vyšla i celá publikace.“

Dalším zajímavým koníčkem dr. Bubna jsou církevní dějiny. „K tomu vedla cesta částečně přes heraldiku a částečně přes poznání. Jak jsme s rodiči navštěvovali hrady a zámky, tak jsme občas zavítali i do nějakého kláštera. Nedávno jsem doma dokonce našel vstupenku ze 70. let do kláštera Teplá, která stála i československou korunu! Za to jste si mohli prohlédnout takřka celý klášter vyjma prostorů, které zabrala armáda. Když jsem se tam zastavil po revoluci, tak mi premonstráti ukazovali refektář, z kterého si vojáci v době komunismu udělali tělocvičnu – na stěnách byly zavěšené basketbalové koše, fresky byly poznamenány otisky od míče, na intarzovaných parketách namalované čáry... strašné,“ posteskl si při vzpomínce muž, jenž je od roku 1990 magistrálním rytířem Suverénního řádu Maltézských rytířů.

„Co to obnáší? Že jsem členem řádu a snažím se být nějakým způsobem užitečný. Neoficiálně, žádný papír na to nemám, jsem historiografem českého velkopřevorství, takže jakékoliv dotazy ať už z řad široké veřejnosti nebo z médií končí zpravidla u mě,“ říká dr. Buben. Především jeho zásluhou vznikla v roce 2022 velmi ceněná expozice o dějinách řádu maltézských rytířů v Muzeu středního Pootaví na hradě ve Strakoniciích.

„Je to největší řádové muzeum na světě, což mi potvrdilo řádové centrum, s kterým jsem to konzultoval. V maltéské Vallettě je výstavní plocha o velikosti 250 metrů čtverečních, zatímco my máme 450 metrů – a navíc je zde stálá expozice,“ oprávněně se chlubí Milan Buben.

Středověká Praha? Poprvé komplexně

„Naše kniha se zřejmě poprvé pokusila systematicky uchopit krajinný kontext vzniku a vývoje středověké Prahy od 6. do 15. století, tedy téměř v rozmezí tisíce let,“ říká archeolog Ivo Štefan z FF UK, jeden z editorů mamutí monografie.

TEXT Martin Rychlík FOTO Academia, FF UK, archiv autorů

Snad první věcí, jež čtenáře po obálce zaujme, je rozsah a hmotnost nové knihy, kterou připravili především vědci z Ústavu pro archeologii Filozofické fakulty UK. Monografie *Krajina středověké Prahy* čítá 856 stran, má čtyři oddíly s desítkami kapitol a na jejím vzniku se podílelo 27 specialistů z různých oborů! Záhy po vydání se objemný „špalek“ dostal mezi nejprodávanější díla nakladatelství Academia.

„Kniha přibližuje jedinečné historické svědectví pražské příměstské krajiny. V kontextu tohoto regionu se v počátcích českého státu stabilizovalo cent-

rum, které dodnes v Čechách zaujímá mimořádné postavení a jež se stalo jednou z největších metropolí evropského středověku,“ píše v úvodu editoři – profesor Jan Klápště a docenti Tomáš Klír a Ivo Štefan.

S dalšími kolegy se věnují centřům v krajině, zástavbě, topografii, nálezům artefaktů, pozůstatkům hospodářských a divokých zvířat, dochovaným sedimentům pylů rostlin i těžbě surovin. To vše doplněno precizními nákresy, grafy, pérovkami, fotkami keramiky i hrobů, mapami z katastrů či snímky letecké archeologie, jež je velkou pomocí pro výzkumy.

Přibližně dekáda práce

O tlustých knihách se říká, že jsou za nimi „léta práce“. Kolik jich bylo v tomto daném případě? „Raději bychom ta léta snad ani nepočítali... Celé to začalo roku 2016 projektem Grantové agentury ČR téhož názvu, v jehož rámci jsme s kolegy a studenty z Ústavu pro archeologii FF UK mimo jiné prováděli archeologické výzkumy, jejichž výsledky jsme nyní souhrnně prezentovali,“ řekl magazínu *Forum* archeolog Ivo Štefan.

Jak dodává, kdo přijde do kontaktu s archeologií, rychle pochopí, že samotné „vykopávky“ jsou jen jedním bo-

dem uprostřed dlouhé poznávací cesty. Výzkumům předchází povrchové sběry i jiné druhy „nedestruktivní prospekce“, po samotném výzkumu následuje zpracování nálezů i terénní dokumentace plus expertní analýzy. Uspořádat pohledy a texty takřka tří desítek odborníků bylo pak výzvou: časovou i organizační. „Mimořádnou zásluhu na tom, že se smělé plány podařilo zhmotnit, nese Filip Laval, jenž se ujal technické přípravy rukopisu,“ akcentuje Štefan.

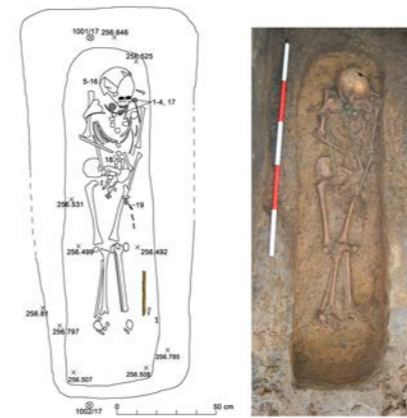
Právě on spolu s Janem Hasilem připravil i části o „přípražských“ lokalitách Královice a Vínově, kde se studenty FF UK prováděli průkopnické výzkumy zaniklých hradišť: „To přineslo nejen několik velmi překvapivých objevů, ale především otevřelo nové otázky o dynamických proměnách sociální krajiny v průběhu středověku.“

Už od zrodu české historiografie patřilo poznávání středověké Prahy ke klíčovým a častým tématům. Po roce 1945 se postupně přidávala též archeologie, která v minulých desetiletích změnila pohled na počátky pražské aglomerace, a prohloubila naše představy o podobě vrcholně středověké metropole a životu v ní. „Naše kniha se však zřejmě poprvé pokusila systematicky uchopit krajinný kontext vzniku a vývoje středověké Prahy od 6. do 15. století, tedy téměř v rozmezí tisíce let. V době prvních Přemyslovců existovalo v nevelké vzdálenosti od Pražského hradu několik dalších rozsáhlých opevněných center, z nichž některé jako Budeč, Stará Boleslav nebo Tetín vstoupily i do nejstarších legend,“ vysvětluje Ivo Štefan.

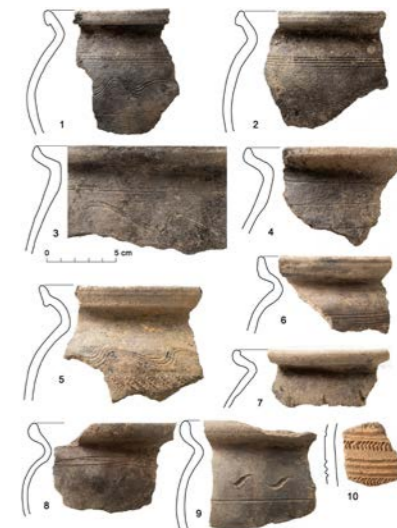
Podle něj se další části knihy pokoušejí odpovídat, kdy a jak se venkovská příměstská krajina rodila. „Hospodářské zázemí poskytovalo středověké Praze nejen potraviny a nezbytné suroviny jako palivové a stavební dřevo, kámen nebo rudy, ale nabízelo rovněž prostor a příležitosti pro podnikání a reprezentaci předních pražských měšťanských rodů. Všem těmto aspektům jsme se v knize snažili věnovat pozornost,“ dodává archeolog „středověkář“, jenž má za sebou i roční stáž na Oxfordu a další zkušenosti z Berlína, Vídně či Krakova.

Přínosy mezioborového týmu

Na všech takových institucích už archeologové čím dál více spolupracují s přírodovědci. Je to trend. „Široká paleta věd se i díky technologiím nesmírně rychle vyvíjí a nabízí donedávna netu-

Na protější straně archeologové FF UK pracují na akropoli v Královicích, výše je hrob z Vínově a vpravo výběr z keramiky.

šené poznatky o životních podmínkách minulých společností, o vztahu člověka ke zvířatům a krajinám anebo o dávných technologiích. Měli jsme velké štěstí, že jsme mohli spolupracovat s řadou odborníků z Univerzity Karlovy i jiných institucí, kteří patří ke špičkám svých oborů. Základní podmínkou pravé interdisciplinarity však není dokonalá expertiza, ale vzájemné porozumění jádru problému. Museli jsme si proto nejprve ujasnit otázky a dopracovat se k tomu, co nám k nim která metoda může a nemůže říci,“ líčí jeden z editorů.

Bylo to prý dobrodružství. Jaké nástroje poznání přidávají archeologové třeba k nauce o pylích (*palynologii*) či leteckému výzkumu? „Využili jsme všechny uvedené metody a ještě mnoho dalších. Například výzkum zmíněných hradišť (Královice, Vínově) předcházela vedle povrchových sběrů keramiky různá geofyzikální měření, která nám umožnila nahlédnout pod povrch a poskytl vodítka, kam následně položit sondy. Relativně novým nástrojem je také digitální skenování reliéfu krajiny (LIDAR), který „prokoukne“ i lesní porosty. Ten jsme použili třeba při poznání zaniklé vesnice Hol, jejíž unikátně dochované, ale silně narušované pozůstatky se nacházejí v Klánovickém lese,“ zmiňuje Ivo Štefan nástroj, který před pár lety umožnil ohromující objevy mayských měst v divoké mezoamerické džungli.

Spolu s editory Klírem a Klápštěm, doyenem české archeologie, těžili z mezioborového přístupu. Zřejmě nejvíce různých metod současně se prý dotklo

takzvané Vínovské princezny, tedy mladé dívky, která byla spolu s bohatou kolekcí šperků velkomoravského stylu pohřbena někdy na počátku 10. století uvnitř rozsáhlé halové stavby na tehdejší vínovském hradišti.

„Vedle antropologické analýzy, která přinesla informace o jejím věku a zdravotním stavu, to byla i analýza stabilních izotopů těžkých kovů, jež umožňuje stanovit složení stravy, dále radiokarbonové datování pohřbu, metalografická analýza technologií a chemického složení šperků nebo mikroskopická analýza zbytků tkaniny z oděvu. Archeologie postupně vtaňuje do poznávání minulých společností takřka všechny přírodovědné obory,“ usmívá se docent Ivo Štefan.

Krajina středověké Prahy

Jan Klápště, Tomáš Klír, Ivo Štefan (eds.)

Praha – Academia 2024

Vázaná, 856 stran

ISBN: 978-80-200-3440-3

Doporučená cena: 1 200 Kč

Technologie jsou i pro holky

„Dnešní svět technologií potřebuje i sociálně-humanitní obory. Jen programování nestačí, musíte uživatelům vysvětlit, jak a proč nové technologie používat,“ říká Julie Šislerová, která ve své práci propojuje svět nových technologií, marketingu a byznysu. Mimo jiné založila iniciativu Holky v Metaverse.

TEXT Pavla Hubálková FOTO Hynek Glos

„Naše současná společnost byla vytvořena muži pro muže, ženy si musely postupně vydobýt svá práva a pořád to není vyrovnané. Nesmíme dopustit, aby se to stejně zopakovalo i v metaverse,“ říká Julie Šislerová, která prostřednictvím iniciativy Holky v Metaverse přibližuje svět nejnovějších technologií ženám a boří stereotypy o tom, že „technologie nejsou pro holky“.

„Metaverse je virtuální 3D odraz našeho světa, ve kterém bude možné dělat vše, co známe z dnešního internetu, jen ještě lépe,“ vysvětluje Šislerová a jako jeden z konkrétních příkladů uvádí nakupování. „Dnes při nákupu oblečení můžeme jít do kamenného obchodu, kde si věci můžeme vyzkoušet, ale jsme limitováni nabídkou daného místa. Druhou možností je online nakupování, kde ale nevíme, zda nám oblečení sedne. V metaverse se obě možnosti zkombinují – budeme mít širokou nabídku online obchodů a zároveň si budeme moci oblečení prostřednictvím virtuálního dvojčete rovnou vyzkoušet, zjistit, jak nám sedí a minimalizovat tak případné vratky.“

Dalším příkladem klíčového využití metaverse je mezilidská komunikace, a to i na velké vzdálenosti. „V minulosti jsme měli dopisy, pak e-maily a dnes máme videohovory, což je skvělé, ale všichni

citíme, že to stále nenahradí reálné setkání. Díky metaverse se posuneme v komunikaci zase blíž. Prostřednictvím avatarů se budeme moci potkávat ve virtuálním světě – ať už u sebe v obýváku nebo kdekoli jinde, třeba ve smyšleném fantasy světě,“ líčí Julie Šislerová.

Samotný pojem metaverse se poprvé objevil v knize *Snow Crash* již v roce 1992. Do povědomí většiny se ale termín dostal až v roce 2021, kdy se Facebook přejmenoval na Meta. „V té době měli všichni obrovská očekávání, které vystřídalo trochu zklamání, protože nám zatím chybí dostupný hardware a funkční struktura virtuálního světa – kouzlo metaverse spočívá v přesunu dnešního online světa do 3D prostoru a v jeho propojenosti, a tam zatím nejsme,“ říká Šislerová, podle které by vývoj mohla usnadnit a urychlit umělá inteligence.

„Najednou je mnohem jednodušší tvořit virtuální prostředí a vlastní avatary. Doposud na to byla potřeba armáda designérů, grafiků, programátorů a dalších expertů, brzy bude stačit jediný prompt,“ uvádí Šislerová a zdůrazňuje, že zatím jsme stále na začátku a samotná existence technologií ještě neznamená jejich dostatečné rozšíření a dostupnost pro všechny.

Jsme na virtuální svět jako společnost připraveni? „Zaznívají názory, že nás technologie izolují od světa a uzavírají doma. Já si to nemyslím a vidím spíše potenciál, jak si můžeme být ještě blíže. Dnes je běžné mít rodinu nebo přátele po celém světě a díky virtuální a rozšířené realitě spolu budeme moci trávit mnohem kvalitnější čas, i když jsme mnoho kilometrů od sebe,“ míní Šislerová, která zároveň připomíná obrovský potenciál ve vzdělávání, průmyslu, ale i zdravotnictví.

Nejlepší produkt na trhu virtuální reality je pro mě aktuálně Apple Vision Pro. Zatím je to sice kvůli vysoké ceně a limitovanému obsahu zařízení spíše pro technologické nadšence a vývojáře, ale s dalšími generacemi se určitě masově rozšíří.

Z fildy do světa technologií

Julie Šislerová se k technologiím dostala trochu oklikou; vystudovala bakalářský obor Sociologicko-ekonomická studia na Filozofické fakultě UK. „Tento obor byl nový, ale velmi mě zaujala kombinace sociologie a ekonomie. Jako absolventi jsme měli pomáhat firmám hledat možnosti, jak se zlepšovat, a to z pohledu lidských zdrojů, managementu, ale i z finančního hlediska,“ vzpomíná Šislerová. Na magistra pokračovala na obor Veřejná a sociální politika na Fakultě sociálních věd UK, kde ji ale přesun ze zaměření na jedince a firmy na makrospolečenský pohled během studia tolik nenaplnoval, dnes se k němu ale postupně vrací.

„Do světa technologií jsem vstoupila možná i trochu náhodou, kdy jsem se už během studia přes různé brigády dostala do T-Mobile. Začínala jsem jako týmová asistentka na IT oddělení a postupně jsem se vypracovala na IT projektovou manažerku,“ říká Šislerová, která pak dále pokračovala do oddělení marketingu. „Neskutečně mě to bavilo. Marketing v telekomunikacích totiž kreativně kombinuje sociologii a technologie – musíte pochopit, jak se chová zákazník, a ukázat mu, jaké výhody mu daný produkt nebo služba přinese, v našem případě používání mobilních aplikací,“ vzpomíná na dobu, kdy se na trhu objevovaly první chytré telefony a bylo důležité je nejenom propagovat, ale také učit zákazníky i firmy, jak je co neefektivněji využívat. „Chytrý telefon bez obsahu – responzivních webů a aplikací – by byl jen hloupá cihla,“ uzavírá Julie Šislerová.

Přes další různé pozice v telekomunikacích se od mobilních aplikací přesunula k virtuální realitě, kdy stála u zrodu jedné z prvních českých VR heren. Odtud zamířila do pražského kreativního studia

Mgr. Julie Šislerová

Vystudovala bakalářský program Sociologicko-ekonomická studia na Filozofické fakultě UK a následně magisterský program Veřejná a sociální politika na Fakultě sociálních věd UK. Dnes ve svých projektech a aktivitách propojuje svět nových technologií, marketingu a byznysu. Založila iniciativu Holky v Metaverse.

Brainz Immersive, které tvoří zážitky ve virtuální realitě a se kterým dodnes spolupracuje.

„Když jsem se dostala do VR komunity, záhy mi došlo, že na většině akcí jsem jediná holka. Musela jsem čelit nejrůznějším předsudkům a div nevyšlehnout, že tam nejsem hosteskou, ale že mě skutečně zajímá virtuální realita a že tomu taky rozumím,“ vysvětluje zakladatelka iniciativy Holky v Metaverse, jejímž cílem je propojovat ženy se zájmem o nové technologie. „Zažíváme rychlý rozvoj, objevují se nové pojmy jako virtuální a rozšířená realita, AI, web3, blockchain a NFT, krypto, což může mezi lidmi vyvolávat obavy z neznámého a ještě více se jim tak vzdalovat. Já mám dnes to štěstí, že jsem obklopena těmito novými technologiemi každý den, proto jsem se rozhodla, že chci tato témata přibližovat lidem a speciálně ženám,“ vysvětluje Šislerová.

Co by poradila dnešním mladým? „Myslím, že je jedno, jaký obor přesně studujete, důležité je si vybrat školu a typ studia, který vás naučí kriticky myslet, analyzovat problémy a hledat řešení, a to i napříč obory,“ míní Julie Šislerová a dodává, že klíčovou schopností bude i udržet si otevřenou mysl a zvědavost. „V Česku mám někdy pocit, že se držíme příliš při zdi. Inspirojme se ve světě a posouvme hranici možného.“

Taktovka se přeceňuje

Ženy jsou mezi dirigenty stále ve výrazné menšině, nicméně Nikol Kraft šla za svým snem a uspěla. Absolventka hudební vědy na FF UK se prosadila v mezinárodní soutěži, má za sebou zajímavé projekty a jako dirigentka vedla několik známých orchestrů. Vedle hudby se ve volném čase zajímá o design a restaurování starého nábytku.

TEXT Jiří Novák FOTO Michal Novotný

V rozhovoru před pěti lety jste řekla, že ještě nenastal průlom, aby se ženy mezi dirigenty výrazně prosadily. Už je to jiné?

Myslím, že ta doba nastává, mění se to rok od roku k lepšímu. Já jsem z generace, která vyrůstala v 90. letech, a ještě na začátku tisíciletí byly dirigentky k vidění zřídka. V Rudolfinu a Obecním domě se konaly stovky koncertů ročně a jedinou dirigentkou, kterou jsem tam tehdy viděla, byla v roce 2005 Marin Alsop s Bournemouth Symphony Orchestra. Teď už se dirigentky objevují. Na univerzitě ve Vídni, kde jsem studovala v rámci Erasmu, bylo studentek o dost víc než u nás a mělo to velkou podporu. Na českých akademiích tolik dříve dirigování nestuduje a ještě méně jich přejde do praxe.

Čím si myslíte, že to je?

Je to souhra mnoha okolností. Myslím, že stále trochu přetrvává konvenční pohled na dirigování jako spíše mužskou profesi a že ženy musí mnohdy vynaložit více úsilí a podávat lepší výkony, aby přesvědčily. To jsou zkušenosti, které jsme diskutovaly s mými vrstevnicemi z celého světa během soutěže La Maestra v Paříži. Dále je to povolání poměrně nestabilní. Stálá angažmá jsou časově omezená a koncertování je spojeno s permanentním cestováním. Dirigentská kariéra se také rozjíždí pomaleji, ze začátku jde o příležitostné spolupráce s orchestry, málokdy se někomu povede hned získat stálé angažmá. Může se stát, že „pro přežití“ je třeba mít

ještě vedlejší zaměstnání, které s dirigováním nemusí jít snadno skloubit.

Samostatnou kapitolou je pak rodinný život. Po studiu tedy vyvstává spousta proměnných. Není to ale lehké pro nikoho a je třeba se také smířit s tím, že uplatnění zdaleka nezávisí jen na talentu. Často je víc o průbojnosti, schopnosti navazovat kontakty, mít chuť se nabízet. Existují i úspěšní dirigenti, kteří by vám řekli, že by si v příštím životě raději vybrali jinou profesi.

Vy jste uspěla v mezinárodní soutěži La Maestra a máte za sebou i známou Järvi Academy. Jaké to byly zkušenosti?

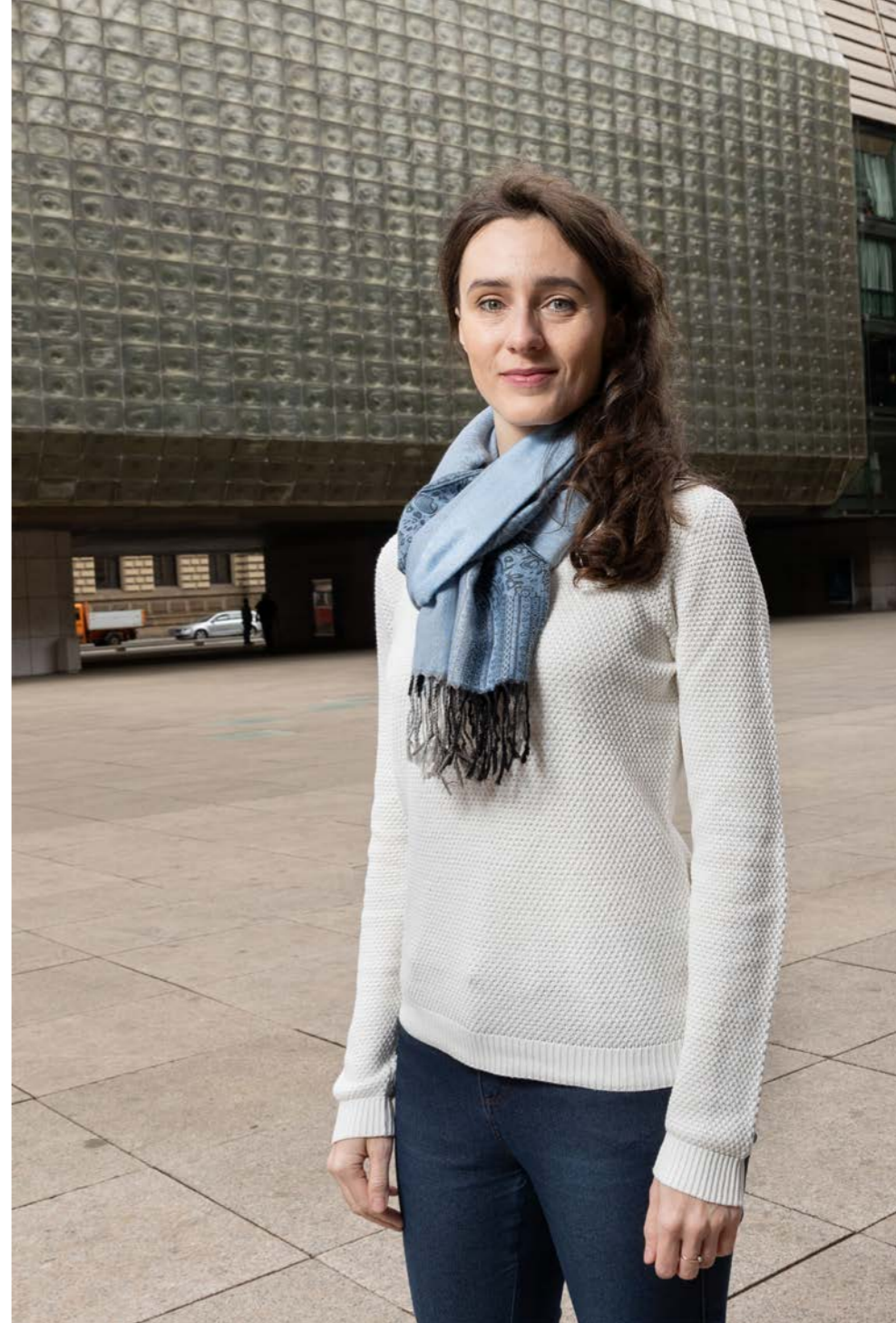
V Järvi Academy jsem se dostala do úzkého výběru 13 dirigentů a 5 dirigentek ze stovek uchazečů z celého světa. Bylo nesmírně inspirativní a povzbudivé pracovat pod vedením dirigentské legendy Neeme Järviho a jeho syna Paava, který patří k současné dirigentské elitě. La Maestra se zúčastnilo víc než 200 kandidátek a probouvala jsem se do finálové čtrnáctky. Na základě toho jsem například dostala příležitost vystoupit v renomované Varšavské komorní opeře na závěrečném galavečeru Mozartova festivalu. Samotná soutěž v Paříži se vysílala živě do celého světa.

Jak velký rozdíl je dirigovat operu a koncert?

Velký, dirigent musí být při opeře ostražitější, protože není jednoduché koordinovat zpěváky na

MgA. Mgr. Nikol Kraft

Po studiích na Filozofické fakultě UK (obor hudební věda) odešla studovat dirigování na brněnskou JAMU a následně na Universität für Musik und darstellende Kunst ve Vídni. Spolupracovala se Symfonickým orchestrem Českého rozhlasu, Filharmonii Brno, pražskou i brněnskou operou a s mnoha regionálními orchestry. V zahraničí s pařížským Mozartovým orchestrem, Varšavskou komorní operou, Bukurešťskými symfoniky a s německými divadly.

jevišti i orchestr. Klidně se může stát, že zpěvák špatně nastoupí nebo se ztratí, může zpívat třeba i o takt jinde... A dirigent ho musí svými gesty nasměrovat zpět.

Zaujalo mě, že každý dirigent má vlastní škálu gest, kterou používá.

Každý dirigent se pohybuje jinak. Někdo je asketicky statický a jiný bývá naopak hodně rozvášněný. Na škole se učí základní dirigentská technika a ta je pro všechny stejná, je to takový mezinárodní dirigentský jazyk. Časem si každý vytvoří svůj vlastní rukopis. Jsou dirigenti, kteří se toho sys-

tému drží víc, a jsou i dirigenti, kteří vypadají, že tím akademickým školením ani neprošli a dirigují víc intuitivně. Důležitá je také dynamika samotného pohybu, čas mezi jednotlivými gesty a odraz gest.

Kdo z hudebníků zpravidla dirigenta nejvíc sleduje?

Někteří hudebníci jsou na mě více napojeni očním kontaktem, což oceňuji. Není to ani tak o nástrojích jako individuálně o lidech. Ti, co mají zrovna těžší party, oční kontakt tolik nestíhají, ale vnímají vás periferně.

Když někdo hraje na triangu, tak vás asi zase tak moc neřeší, ne?

Ti mě právě pozorují velmi, protože většinu času nemají co dělat (smích).

S kým z orchestru dirigent nejvíc komunikuje?

S koncertním mistrem nebo koncertní mistrovou. Ti ovlivňují celkovou atmosféru orchestru, a pokud nejsou na vaší straně a ještě mají potřebu to dávat najevo, tak je hodně těžké cokoliv vytvářet. Ono pracovat s velkou skupinou individualit je často složité a vždy se najde někdo, kdo vás bude podporovat, a někdo, kdo třeba nebude mít problém vás shodit. Je třeba takové věci hodit za hlavu a soustředit se jen na výkon.

Před sebou máte hudebníky, ale za zády další stovky lidí v publiku. Nebyl to ze začátku nepřijemný pocit?

Člověk trochu cítí, jestli publikum dává pozor. Nebo je ta otázka myšlena, zda myslím na to, jestli mi koukají na zadek? (směje se) Musím si zkrátka víc hlídat životosprávu.

Podle fotografií na sociálních sítích dost sportujete.

Mám ráda tenis, občas si zahraju i fotbal a lyžuji. Tenis jsem hrávala i závodně a jednou jsem si dokonce na jednom dětském turnaji zahrála s Karolínou Plíškovou a Nicole Vaidišovou čtyřhru! Ale začala jsem hrát strašně pozdě, až někdy okolo dvaceti let, takže s tenisovou kariérou mi ujel vlak.

Vlastně jsem nikdy nebyla na žádném sportovním zápase jako divák. A je to škoda. Fotbalový zápas je v podstatě taky koncert, diváci okolo vytváří ohlušující atmosféru... Vždyť Bohuslav Martinů se právě tím inspiroval ve svých skladbách Half-time a La Bagarre. Může to být opravdu zajímavé.

A jakou atmosféru máte ráda při dirigování – publikum vášnivější, anebo hodně decentní, které jen sedí a nedutá?

Jsem ráda, když je publikum koncentrované a neslyším za sebou mnoho kašlán a ruchu. Vášnivý potlesk samozřejmě vnímám jako ocenění. Ani mi tolik nevadí, když se tleská mezi větami, což je považováno za faux-pas. Ale mně se líbí spontánnost. A každý potlesk se přece počítá (usmívá se).

Jak dlouho trvá naučit se celou operu nebo koncert?

Na operu je třeba několik měsíců, ideálně pro jistotu tak půl roku. Partitury se v podstatě učíte celý život. Když se k tomu vrátíte, zase to musíte obnovit v paměti a znova promyslet, je to neustálé hledání. Pořád je možné se zlepšovat a těch interpretací už bylo tolik, že najít si svou cestu není úplně lehké.

Když se připravujete na konkrétní skladbu, či dirigentské interpretace si nejraději poslechnete?

Určitě nelze opomenout české dirigenty jako Talich nebo Kubelík. Ale ráda si českou hudbu poslechnu i se zahraničními interprety, kteří často přinášejí úplně jiný, neotřelý pohled. Například jsem byla na koncertě Andrise Nelsonse, který dirigoval Dvořákovu Novosvětskou velmi osobitým a osvěžujícím přístupem. Ta symfonie byla v jeho podání jako vyměněná.

Máte nějaký dirigentský vzor?

Zásadní dojem na mě v mládí udělal Valerij Gergijev s Orchestrem Mariinského divadla a stále se k tomu zážitku vracím, i k některým jeho video-nahrávkám. Jeho autentický projev, vyzářování na pódiu a splynutí s hudbou považuji za jedinečné. Z českých dirigentů si velmi cením nedávno zesnulého Libora Peška.

Mám ráda seriózní dirigenty se silnou pódiovou přítomností. Dirigování není modeling a nemělo by sklouzávat do přehnaných hereckých kreací, což je, zdá se mi, trend dnešní doby.

Českou hudbu poslouchám na nahrávkách starší generace dirigentů, zejména Rafaela Kubelíka. Líbí se mi jeho „timing“, tempově bývá rozvolněnější než ostatní. Poslední dobou často vyhledávám nahrávky Paava Järviho, jsou precizní a koncepčně zajímavé. Mám ráda seriózní dirigenty se silnou pódiovou přítomností. Dirigování není modeling a nemělo by sklouzávat do přehnaných hereckých kreací, což je, zdá se mi, trend dnešní doby.

A které skladby máte nejraději?

Vedle české hudby je mému srdci nejbližší ruská hudba. Ruská kultura je úžasná a co se týče hudby, tak v romantismu a ve 20. století má nezastupitelné místo, které nejde opomíjet. Čajkovskij a Šostakovič byli skladatelé, na kterých jsem vyrůstala. K nim bych přidala ještě Bohuslava Martinů. Poslední roky je to také Brahms, Mahler, Sibelius...

A jaké jsou vysněné orchestry, kam by se chtěl dirigent dostat?

Každý by si chtěl zadirigovat Berlínské nebo Vídeňské filharmoniky, možná také některé americké orchestry. A u nás je to samozřejmě Česká filharmonie.

Jak je to s taktovkou? Kolik jich máte, nebo kolik potřebujete?

Taktovky jsou přeceňovaná věc. To už říkal v jednom rozhovoru Libor Pešek, že jeden koncert oddirigoval s pletacím drátem od harfenistky, protože zrovna taktovku zkrátka neměl. Takže samotná taktovka není zase tak důležitá. Každopádně je jich spousta druhů, různé délky, různé materiály. Já mám nějakou lehčí přiměřené délky, dřevěnou.

Dá se dirigovat i bez taktovky. Gergijev diriguje často s takovým „párátkem“, jen aby měl něco v ruce. Důležitější je způsob, jakým dirigujete, než s čím. Já osobně mám taktovku ráda – je vidět z dálky, trochu se leskne, poskytuje dobrý orientační bod.

Na Filozofické fakultě UK jste vystudovala obor Hudební věda. Jak vzpomínáte na studia?

Vzpomínám moc ráda – na učitele, na atmosféru, velmi mě to tehdy formovalo. Potkávala jsem se na předmětech i se studenty z jiných oborů a fakult a utvořila jsem si tam okruh přátel, které mám dodnes. Měli jsme podobné zájmy a neutuchající touhu po vědění. Je také hezké, že náš ústav se svými absolventy stále udržuje kontakt.

Jste z hudební rodiny, čemu se věnovali rodiče?

Otec je učitel a skladatel, ale trochu to komponování nyní zanedbává. Maminka také absolvovala hudební vědu na FF UK a předtím studovala zpěv na konzervatoři, obojí trochu proti vůli rodičů, kteří měli pragmatičtější představy. Takže když jsem já přišla s nápadem dirigovat, tak mě v tom naopak

velmi podporovala. Od malička jsem přirozeně chodila do hudebky a cvičila na klavír.

Dnes hraní na klavír vyučujete, jaké jsou dnešní děti?

Různé, těch soustředěných a cvičících je menšina. Většinou chybí disciplína a vnímá to jako zájmový kroužek, na který přijdou jednou za týden a hotovo. Ale takhle to u hudebních nástrojů bohužel nefunguje. Na hodině dostane žák jen návod, bez cvičení se nemůže posunout. Je to dost na rodičích, aby byli důslední a ochotní trávit u cvičení s dítětem i trochu svého času. Výchova je dnes zkrátka taková volnější.

Nezní vám v hlavě pořád hudba?

Záleží na tom, kolik toho zrovna mám. Pokud se na něco intenzivně připravuji, tak ano, ale už jsem v tom umírněnější než dřív. Klasickou hudbu si samozřejmě pouštím často, ale zajímá mě i populární hudba. Mám třeba dobře naslouchané celé Radiohead nebo Michaela Jacksona. Ráda poslouchám i písně ze šedesátých let – Karla Gotta, Matadors, Martu Kubišovou... Poslední dobou ale spíše sleduji pořady a podcasty o současném dění, politice a architektuře.

Na Instagramu máte napsáno: dirigent – sportovní fanyanka – sběratelka starožitností.

Mám ráda design. Nedávno jsem si pověsila v kuchyni krásný a dnes už poměrně vzácný lustr z 60. let. Mám doma sbírku lampiček. Například ty od Ivana Jakeše ve tvaru šachových figurek, protože miluju šachy. Nebo stolní lampičky od Josefa Hůrky, minimalistické, ale s nápadem a vtípem. Z nábytku si nejvíce cením komody od renomovaného dánského designéra Johannese Andersena. Takové věci mě baví.

Vy se dokonce věnujete restaurování nábytku.

Když jsem rekonstruovala byt, tak jsem si původně chtěla pořídit normální moderní nábytek, ale nakonec jsem si říkala, proč kupovat něco nového, když mohu oživit staré, krásné a mnohdy i kvalitnější kousky. Máme s přítelem pronajatou malou dílničku, kde převážně retro nábytek velmi pečlivě opravujeme.

Baví mě, jak zašlou zanedbanou věc obnovím až do fáze, kdy je opravdu skoro jako nová. Dirigování je strašně postupný proces, kdy se měsíce něco učíte, máte to jen ve své hlavě, musíte to tam neustále udržovat a pilovat, ale výsledek vidíte až na koncertě. A pak to náhle vyprchá. Zatímco například u renovace staré komody pozorujete tu proměnu, docela rychle to ubíhá, a pak najednou vidíte krásný finální produkt, který tu po vás zůstane.

Mount Everest. Výš už to nejde

„Chci vědět, jaké to tam je. Jsem prostě zvědavá,“ vysvětluje Eva Perglerová, absolventka Lékařské fakulty v Plzni UK, proč do nejvyšších hor světa zkrátka musí. „Možná ještě důležitější je pro mě cesta, kterou musím ujít k dosažení cíle. Když se vše povede, je to krásné,“ přiznává.

TEXT Marcela Uhlíková FOTO archiv Eva Perglerová

Na její akčnost hraničící s umanutostí si doma už dávno zvykli. A že má kalendář výprav zaplněný na dva roky dopředu? Běžné a zcela nezbytné, jinak by těžko dokázala zubařskou praxi a výuku mediků prokládat horolezeckými výpravami. Usměvavá zubařka z Přeštic říká, že „to“ přišlo v roce 1997, kdy si – tehdy ovšem byla teprve studentkou plzeňské medicíny a do Kolumbie jela léčit indiány – vyšlápla na vrchol Pico Cristóbal Colón, nejvyšší horu Kolumbie (5775 metrů nad mořem). Jak prozradila univerzitnímu magazínu *Forum*, cestování a hory si v pravidelných dávkách měrou vrchovatou užívá dodnes.

Temperamentní horolezkyně s neuvěřitelnou (a nakažlivou) pozitivní energií už spřádá další plány slibující neopakovatelné zážitky nejen převysoko nad mořem, ale i hluboko pod jeho hladinou. Túrami, horolezením a potápěním – se odměňuje: „Ke spokojenému životu potřebuji smysluplnou práci, mít skvělé rodinné zázemí a umět si vyhradit čas na své koníčky. Jen by bylo fajn, kdyby den měl alespoň osmačtyřicet hodin...“ zasní se s úsměvem.

Koruna světa „na spadnutí“

Od loňského jara má na pažbě úspěchů zářez z nejcennějších: coby teprve třetí česká horolezkyně dokázala 24. května 2023 zdolat Mount Everest

(8849 m n. m.), nejvyšší místo planety. Ovšem během své více než pětadvacetileté posedlosti horami stihla v Africe zlétzt Kilimandžáro (5895 metrů), v Indonésii na Nové Guineji nejvyšší horu Oceánie s Austrálií dohromady Puncak Jaya (též Mount Carstensz, 4884 metrů), nejvyšší horu Alp a západní Evropy Mont Blanc (4807 metrů) a také horu Aconcagua (6961 metrů), nejvyšší vrch Jižní Ameriky, kde stihla navíc i nejvyšší vrchol Mexika (Pico Orizaba, 5636 metrů), vrchol Ekvádoru (Mont Chimborazo, 6263 metrů) či tamtéž druhou Coto-paxi (5897 m n. m.).

Že vám ta jména něco říkají a současně mezi nimi něco chybí? Tušíte správně, většina z výše jmenovaných „kopců“ tvoří takzvanou Korunu planety neboli Sedm vrcholů či *Seven Summits* – tedy souhrn nejvyšších vrcholů sedmi světových kontinentů, jak je definoval Richard Bass a později modifikoval slavný Reinhold Messner. Do počtu patří ještě vysoké hory v Antarktidě (Vinson Massif), v Severní Americe (Denali, Mount McKinley) a v širší Evropě (Elbrus).

Na vrcholu celé planety

„Výš už to prostě nejde!“ směje se při vzpomínce na loňský triumf v rámci expedice *Madison Moun-*

„Většinou je to hezčí a jednodušší, než očekávám,“ shrnuje usměvavá lékařka pocity, jež na „kopcích“ zažívá.

MUDr. Eva Perglerová
Pochází z Přeštic, po Gymnáziu Jaroslava Vrchlického v Klatovech absolvovala Lékařskou fakultu v Plzni UK – studijní obor zubní lékařství. Na fakultu se pravidelně vrací – vyučuje budoucí zubaře. Jejími nejoblíbenějšími předměty na gymplu byly matematika a chemie. Přihlášku si tehdy dala i na pedagogickou fakultu, chemicko-technologickou a medicínu, dostala se na všechny a začala je studovat! „Po třech týdnech mě zubařina naprosto pohltila, a tak jsem u ní zůstala. Nikdy jsem toho nelitovala, pořád mě to velice baví,“ přiznává.

taineering Mount Everest 2023. Zážitků ze střechy světa má stále plnou hlavu, přiznává Eva. Jen stěžít je prý něco překoná. O absolutně nejvyšší metě snila již od dětství, když v doprovodu tatínka začala hory milovat a zdolávat. Na tuhle osmitisícovku se připravovala téměř deset let. Dlouho si nebyla jistá, jestli na ni má. „Nejdůležitější je chtít, mít fyzickou kondici a být odolná – nebát se potíží a umět si poradit s dlouhodobým diskomfortem,“ zní rada stomatoložky Evy Perglerové pro ty, kdo by třeba taky chtěli zdolat Everest.

Letos v lednu se jí navíc podařilo zdolat další z „předepsaných“ vrcholů – Vinson Massif (též Mount Vinson, 4892 m n. m.). Výstup na nejvyšší horu Antarktidy sice podle ní nepatřil mezi ty nejnáročnější, ale žít v teplotách kolem mínus 40 stupňů a pocítově až mínus 55?! „Velké dobrodružství v nekonečné neuvěřitelné krajině sněhu a ledu, která je čistá nejen na pohled, ale i pro myšlenky,“ označuje svoji zatím poslední výpravu napříč největší pouští světa.

Během ní dosáhla i Jižního pólu, a to o 112 let plus pár dní později po premiérové expedici, vedené Roaldem Amundsenem (stanul tam 14. prosince 1911). Snad proto, že měl norský polárník oficiálně namířeno na pól severní, poslouchala polárnice ze západu Čech během svého osmidenního putování na běžkách s tulení kůží, zapřažená do šedesátikilových saní i cimrmanovské *Dobytí severního pólu*. Přimo v Antarktidě oslavila Vánoce – u stromečku z lyží a z hůlek, a také Silvestr – s krabicovým vínem na půlnoční přípitek.

Kam vyrazí teď? „Poslední kopec, co mi chybí do *Seven Summits*, je Denali na Aljašce,“ prozrazuje cíl nejbližší výpravy. Odjezd expedice je naplánován už na konec května. Do té doby se Eva Perglerová věnuje „běžné“ přípravě: týdně naběhá 80 kilometrů, absorbuje dávky v plaveckém bazénu, vyjede si na kole nebo po večerech na rotopedu (tentokrát už bez kyslíkové masky simulující nadmořskou výšku, s tou se připravovala na Mount Everest).

Aspoň jeden zoubek...

„Chci být ve všem co nejlepší,“ vidí spojitost mezi zubařskou praxí a horolezeckou kariérou. Na expedicích občas zastává pozici lékařky, v případech potřeby ostatním i „něco zašije“. Hory podle ní fungují jako nejlepší psychoterapie: to díky nim se do ordinace a na výuku mediků-zubařů těší prý mnohem víc (ale platí to i naopak). „Už po dvou týdnech se mi začne stýskat po vrtačce, říkám si: ‚Já bych si tak ráda zavrtala, aspoň jeden zoubek!‘“ směje se. Aby své pacienty nenechala nikdy ve štychu, když je doma, nezřídka ordinuje o víkendech nebo po večerech, ovšem má za sebe i záskok. „Když se vracím z hor, cestou z letiště už vím, že na mě v křesle čeká pacient. Fyzický návrat zpět do reality bývá fakt velice rychlý,“ prozrazuje.

Budoucím zubařům se během semestru na své *alma mater* věnuje každé pondělí: „Jsem plzeňské fakultě nesmírně vděčná za to, co umím a kým jsem se stala. Cení si tamních lidí, šéfů oddělení stomatologické kliniky a dalších, kteří mě zubařinu naučili. Cítím, že bych to poselství měla poslat dál. Výuka je pro mě i oživení v rutinní praxi.“ Ráda by medikům ukázala, „že správná cesta k pacientovi vede přes zdravý rozum a lidskost. Přemíra znalostí a informací, které se studenti snaží vstřebat, nejsou v tomto případě to nejdůležitější.“

Krásný koníček s rizikem

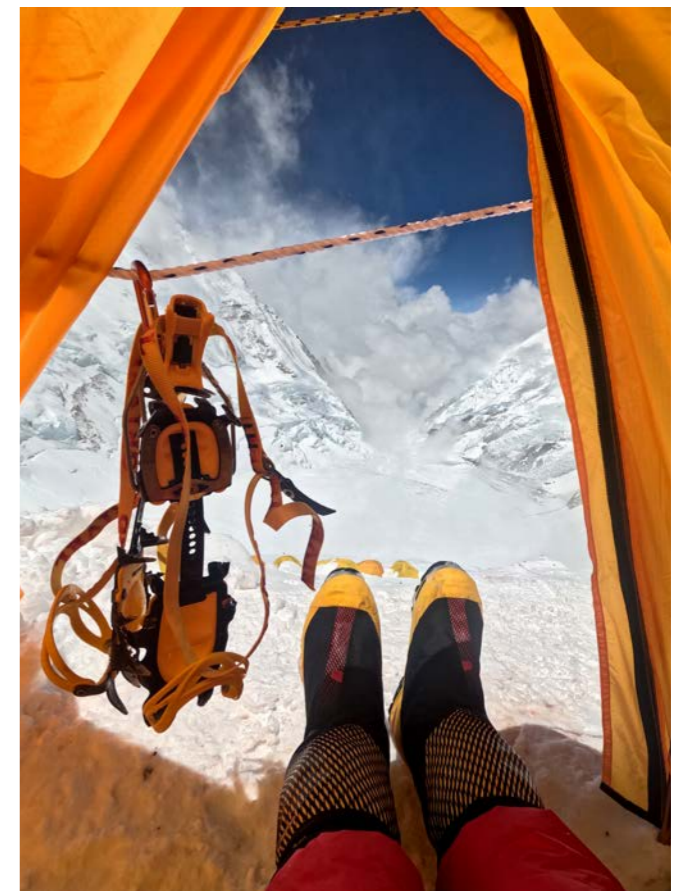
„Myslím si, že se o mě rodina bojí. Nejsou nadšení, že se někam chystám, ale stejně ví, že pojedou,“ komentuje Eva Perglerová. A dodává: „Když se pro něco nadchnu, všem lezu na nervy, protože tlačím na pilu, chci mít vše nejraději hned. O víkendech dokážu na počkání nabourat celé rodinné plány, všechno změnit, protože mám zkrátka nápad...“

Kde se vzala její láska k horám? Tu zdědila po tatínkovi: „Jsem z turisticko-vodácké rodiny. Jako děti jsme se věnovaly řadě sportů. Dříve se nikam nemohlo, tatínek se dostal maximálně na hory do Alp. Naštěstí, rokem 1989 doznal životní styl a možnosti cestovat velkých změn. A já mohla ukojit svou zvědavost.“ Už si sáhla na dno fyzických sil? „Párkrát jsem čekala, že to přijde, a nepřišlo. Vlastně ani nevím, kde dno mám – víte, co říkal Zátopek: Když nemůžete, máte v sobě ještě 75 procent sil... Věřím, že mám rezervy.“ Eva Perglerová uzavírá: „Všechny náročné výstupy a těžké kopce přišly v pravou chvíli, kdy přijít měly. Každá dobrá i špatná zkušenost člověka posílí, pak jste připraveni překonat ještě náročnější výzvy a větší kopce.“

Ráda by medikům ukázala, „že správná cesta k pacientovi vede přes zdravý rozum a lidskost. Přemíra znalostí a informací, které se studenti snaží vstřebat, nejsou v tomto případě to nejdůležitější.“

Výstup na Mount Everest

- Byl rozložen do tří aklimatizačních fází. Během prvních osmi dnů treku se tým dostal do základního tábora ve výšce 5400 m n. m. Následovalo zdolání východní Lobiče (6119 metrů) a pak budování výškových táborů a vynášení vybavení a zavazadel, říká se tomu rotace.
- Během prvního dne vlastního výstupu se horolezci dostali do druhého tábora, po dni odpočinku do třetího (7200 metrů), další den do čtyřky. Finální útok ze čtvrtého výškového tábora (7950 metrů) započal 24. května 2023 ve dvě hodiny v noci tamního času, po krátké sněhové bouři. Zhruba za osm hodin (v Evropě bylo pár minut po šesté) Eva Perglerová a její osobní šerpa Dhana Diaries stanuli na vrcholu. A strávili tam 45 minut!
- „Výhled byl nádherný, měli jsme štěstí na počasí. Chvilí se pokocháte, připevníte modlitební vlaječku pro štěstí, já během čekání na kolegy ještě stihla ukázat tu krásu svým talismanům – plyšákům, a můžete zase dolů... Jste v zóně smrti a čeká vás přinejmenším stejně náročný sestup zpět do čtyřky,“ vysvětluje horolezkyně. A rezolutně odmítá názor, že výstup na Everest je v podstatě brnkačka: „To tvrdí jen ti, kteří tam nebyli. Úspěšných, co ho zdolají, je zhruba jen dvacet procent.“

23. 12. V Chrámu sv. Víta na Pražském hradě se konalo requiem za oběti střelby na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. V Česku byl na tento den vyhlášen státní smutek a v poledne se rozezněly zvony.

Requiem za oběti

Kronika

4. 1. Čtrnáct dní od tragické události na FF UK se konal pietní průvod od rektorátu na náměstí Jana Palacha, symbolické objetí fakulty a zapálení ohně. Odstartoval Měsíc pro fakultu.

Měsíc pro fakultu

Státní návštěvy na FF UK

21. 1. Měsíc po tragické události Filozofická fakulta částečně otevřela budovu na náměstí Jana Palacha. Během března položili smuteční kytici před hlavní budovu fakulty prezident Francie Emmanuel Macron v doprovodu českého protějšku Petra Pavla i slovenská prezidentka Zuzana Čaputová.

Šli tři Šlitři

15. 2. U příležitosti stoletého výročí narození Jiřího Šlitra připravilo divadlo Semafor novou revue Šli tři Šlitři, kterou zahrálo i pro UK. Šlitr vystudoval Právnickou fakultu UK.

Základní kámen MEPHARED 2

7. 3. Významní hosté poklepali základní kámen druhé etapy stavby Kampusu Lékařské fakulty a Farmaceutické fakulty v Hradci Králové UK MEPHARED 2.

Akademická obec není zlomená

7. 3. V Karolinu se uskutečnila přednáška „Akademická obec zraněná, ale ne zlomená“ věnovaná tématu podpory a vyrovnávání se s tragickou událostí na FF UK.

Ženy nás stále inspirují

8.3. Prostory Didaktikonu v Kampusu Hybernská zaplnily inspirativní ženy ve vrcholných pozicích při akci Ženy, které inspirují.

8.4. Hokejový tým UK Kings Prague podruhé v historii vyhrál Univerzitní ligu ledního hokeje. Ve finále play off porazil celek Akademici Plzeň.

Další triumf hokejistů

9.4. Ve Velké aule Karolina proběhlo slavnostní zasedání připomínající 676. výročí založení Univerzity Karlovy.

Slavnost k výročí založení

19.3. Čestnou vědeckou hodnost doctor honoris causa obdrželi v Karolinu profesori Paul Robert Milgrom a Oded Lipschits.

Kafka zemřel před 100 lety

Dvakrát uděleno honoris causa

23.3. Kampus Hybernská se u příležitosti stého výročí úmrtí spisovatele Franze Kafky proměnil v Kafkus a týden pořádal přednášky a workshopy.

Třináct oceněných studentů a studentek

16.4. Rektorka Milena Králíčková předala prestižní Ceny Univerzity Karlovy. Ocenění převzalo třináct výjimečně nadaných a nevsedně kreativních studentek a studentů, absolventek a absolventů.

24. 4. V Jinonicích se slavnostně otevřel nový areál Fakulty sociálních věd. V celém komplexu je 105 kanceláří, pět přednáškových aul, 20 seminárních místností a řada dalších specializovaných prostor.

Moderní areál FSV UK

1. 5. Studentský Majáles, kde se volí jeho král či královna, proběhl nejen v Kampusu Hybernská ale i v pražských Letňanech. Tentokrát se neslavila jen láska a studentství, ale i výročí vstupu ČR do Evropské unie.

Láska a výročí EU

Nový děkan KTF UK

3. 5. V kapitulním kostele Všech svatých na Pražském hradě se uskutečnila slavnostní inaugurace nového děkana Katolické teologické fakulty UK doc. Jaroslava Brože.

Odešel mimořádný historik, profesor Robert Kvaček

TEXT **Martin Rychlík** FOTO **archiv UK**

Byl to věru dlouhý a plodný život. Pouť Roberta Kvačka, významného českého historika a pedagoga spjatého s Filozofickou fakultou UK, se uzavřela 27. dubna, kdy skonal ve věku 91 let v Lomnici nad Popelkou. Kvačkovým dílem jsou nejen spousty knih a studií, ale hlavně zástupy profesionálních historiků, které svým zaujetím, příkladem i znalostmi vychoval.

Kvaček se narodil 5. července 1932 ve Dvorcích u Jičína. To město měl moc rád; absolvoval tam i známé Lepařovo gymnázium, které své dějiny počítá až k založení tamní vzdělávací instituce roku 1624 Albrechtem z Valdštejna. Kvaček v Jičíně maturoval roku 1951 a zvolil si pro své další studium dějepisectví na FF UK. Byl přijat. „Když předseda komise zjistil, že přicházím z ‚Lepařova‘, řekl mi, že by mne vzal už kvůli němu. Byl to podle něho ústav, který dbal na úroveň absolventů,“ vzpomínal po dekadách, jak se dostal na pražskou „fildu“.

Se svojí *alma mater* spojil život na sedmdesát let (!), zvláště s ústavem respektive s katedrou československých a českých dějin. „Po dlouhá desetiletí byl profilující osobností oboru i jeho výuky na FF UK a na dalších vysokých školách. Od svého absolutoria historie roku 1956 se zaměřoval na moderní dějiny, dějiny diplomacie, mezinárodních vztahů, posléze i politické a kulturní dějiny 19. a 20. století. Klíčovým životním tématem mu byly širší okolnosti Mnichovské dohody a konce první

Československé republiky. Jednalo se o traumatizující otázku, ke kterým z pozice historika přistupoval s odstupem pouhých dvaceti let,“ uvedla v nekrologu na fakultních stránkách Jana Čechurová z Ústavu českých dějin FF UK.

Roku 1967 se Kvaček habilitoval. Za normalizace nemohl učit o problematice 20. století, takže se věnoval i století předcházejícímu. Měl enormní záběr a vědomosti. Univerzitním profesorem se mohl stát až po sametové revoluci. Rád a hojně popularizoval. Opakovaně dostal například cenu Egonu Erwina Kische za nejlepší literaturu faktu: šlo o knihy *Causa Emil Hácha*, *Generál Alois Eliáš*, *Obžalována je vláda* anebo o *Poslední den*. „Dnešní terminologii bychom mohli říci, že si byl vědom důležitosti třetí role univerzit. Ovlivnil jistě tisíce nejen historiků, ale také pedagogů, publicistů, kulturních pracovníků i politiků. Přispěl ke kultivaci a formování veřejného prostoru považoval za zásluhou činnost, přičemž jeho základní poselství se týká humánní dimenze dějinnosti,“ uvedla docentka Čechurová.

Skvěle a poutavě učil. Uměl dramaticky vyprávět, studentstvo jej vždy hltalo... Byl navíc laskavý i moudrý. „Jeho role byla nezastupitelná v diskusích, směřování studentek a studentů, v otevírání témat (i hlav), v nesporném ovlivnění celých generací. Přispíval k tomu jeho zcela jedinečný a charismatický talent přednášet a diskutovat, jeho schopnost vnášet do líčení historických událostí emoce,“ uvedl ve svém ohlédnutí Michal Stehlík, emeritní děkan FF UK. Kvaček obdržel bezpočet poct a medailí (včetně prezidentské i univerzitní z roku 2022), ovšem nejcennější byl jeho vliv na celý obor, studující, nástupce i veřejně činné osobnosti.

Odešel mimořádný člověk. Čest jeho památce!

Netočit se v kruhu

Univerzita Karlova dlouhodobě poskytuje podporu studentkám a studentům se specifickými potřebami. Svě o tom ví i nevidomá studentka germanistiky Debora Tlustá, kterou můžete na Filozofické fakultě potkat i s vodící fenkou královského pudla Dorotkou.

TEXT Jiří Novák FOTO Hynek Glos

Společnost této nerozlučné dvojici často dělá i další studentka FF UK Anička Evinová, která se před rokem přihlásila nevidomé spolužačce jako asistentka. To už přitom Debora studovala druhým rokem. „Já si vlastně nechala celý první ročník na rozmyslenou, jak to celé koncipovat. Měla jsem řadu podkladů elektronicky, navíc mám skvělé rodinné zázemí. Něčím to bylo krušné, ale dobře mi to ukázalo, co zvládám sama a kde bych skutečně potřebovala pomoc,“ vysvětluje Debora, která studuje i díky stipendiu Konta Bariéry.

Anička se k asistenci přihlásila přes Centrum Carolina, aniž by dosud měla s pomocí hendikepovaným zkušenosti. „Musím přiznat, že jsem váhala, protože studuji dvouobor, a bála jsem se, že

moje pomoc nebude moct být dostatečná. Vlastně jsme se s Debi učily navzájem, jak pomáhat efektivně. A musím říct, že tím, jak je velmi samostatná, tak je moje asistence lehčí, než jsem si představovala,“ tvrdí skromně Anička.

Také Debora neskrývá spokojenost ze spolupráce. „Anička, i když v těchto záležitostech není profesionál, má ohromné předpoklady. Z lidského hlediska je to úžasný člověk, je poctivá a trpělivá, ptá se, což mě velice těší. Je naplněná nesmírnou empatií, což se projevuje i tak, že vycítí, co by člověk mohl potřebovat, nebo si raději ověřit, jestli to tak je, když si není jistá. Když nemohu přijít na výuku, nejen že je mi k dispozici a pošle mi výpisky, ale dělá si i starosti, což je neskutečně cenné.“

A jak funguje zpětná vazba univerzity vůči handicapovaným studentům? „Někdy dostaneme dotazníky nebo se pedagogové ptají bezprostředně, čehož si nesmírně vážím, protože díky tomu se utvářejí srdečnější vazby mezi studentem a pedagogem. Člověk ví, že může za vyučujícím přijít, když má pocit, že je problém,“ oceňuje Debora.

Sounáležitost všech zúčastněných osob z Karlovky tak dokazuje, že studovat vysokou školu lze i se zrakovým postižením a alespoň částečně zdravotní handicap upozadit. Ovšem podstatný je i pozitivní přístup studujících. „Musíte situaci vnímat realisticky. Ano, problém, v mém případě zraková vada, tady je, a je konstruktivní se zaměřit na jeho podstatu a úskalí, který z něj plynou, a zkusit je řešit. Mám omezení, pakliže ale zaujmu postoj, který nebude přínosný, bude ničit mě a situaci neprospěje, tak se budu točit v kruhu,“ uzavírá Debora Tlustá.

Celý rozhovor s Deborou a její asistentkou najdete na www.ukforum.cz.

Karolinum
NAKLADATELSTVÍ

Knihkupectví Karolinum

Celetná 18, Praha 1

(+420) 224 491 448

knihkupectvi@ruk.cuni.cz

www.knihkupectvikarolinum.cz

Dá se dirigovat i bez taktovky.
Důležitější je způsob, jakým dirigujete,
než s čím. Já osobně mám taktovku
ráda – je vidět z dálky, trochu se
leskne, poskytuje dobrý orientační
bod. Každopádně je jich spousta
druhů, různé délky, různé materiály.

Taktovka se přeceňuje **58**

**Univerzita
Karlova**